

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

4
2023

130



TEMA MESECA

**Mitja Kilar
in njegov čas**

Z NAMI NA POT

**S kolesom
po Istri**



4,40 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA MAJA

ČEZ ROB, Vladimir Habjan

V petnajstih leposlovnih zgodbah so glavna tematika gorsko reševanje, alpinizem in splošne planinske teme. Opisane so zahtevne, nevarne in težavne razmere, v katerih se odvija gorsko reševanje, s tem pa je izpostavljena tudi humanitarna in prostovoljna dejavnost, ki jo vedno premalo poudarjamo. Knjiga je obenem vabilo v naravo, v gorski svet.

Format: 140 x 205 mm; 152 strani, italijanska vezava

CENA: V času od 1. 5. do 31. 5. 2023 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,45 €* (redna cena: 16,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*



NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

ŠEPET SAMOTNIH STEZIC, Jana Remic

Šepet samotnih stezic je knjiga za vse ljubitelje lepih zgodb in vsega lepega v naravi, ki se zavedajo, da nam je sleherni dan podarjen, in ga želijo polno preživeti. Njeno pisanje je doživljanje narave, življenja, iskanje svobode, smisla, lepote, miru. Na vsaki stezici – na stezici življenja ali na stezici na gori. Sporoča nam, kako dragocen in vreden čudovitih doživetij je vsak dan.

Na neki način je knjiga, ki jo imamo pred seboj, mali vodniček, predvsem pa vodnik za iskanje znanih in odmaknjenih poti, lažjih in težjih ciljev.

Format: 165 x 240 mm; 164 strani, integralna šivana vezava

CENA: 22,90 €



I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
123. letnik



NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

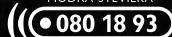
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posilani prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA



Transakcijski račun PZS

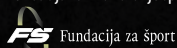
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.



FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Mitja Kilar na grebenu Mont Blanca

Po izvirni fotografiji narisala Zoja Nagode, 1. letnik SŠOF

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpeli kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.



Modrost prvopristopnikov

Te dni sem končal intervju z Žigo Oražmcom, obetavnim mladim alpinistom in nekdanjim smarovcem.¹ Moram priznati, da sem se ob pogovoru s tem iskrivim plezalcem, ki ima očitno vse stvari, s katerimi se ukvarja, urejene tudi v svoji glavi, dobro zabaval. Na vprašanje, ali gresta skupaj družina in vrhunski alpinizem, je prav posrečeno odgovoril: "Gresta, itak. Tisti, ki pravi, da ne, ima napačno punco." Med drugim sem ga vprašal tudi o starejših plezalnih generacijah in odgovor me je zelo presenetil. Žiga pravi, da so bili stari alpinisti boljši, kot so zdaj: "Več je bilo tistih, ki so imeli pogum za poseganje po še nepreplezanih smereh, bolj ko ne tudi po himalajskih vrhovih in stenah. To je bilo popularno, zdaj pa so bolj popularni varni cilji in nižje stene. Sploh z vidika, da nisi ves čas toliko na meji. Čedalje manj odprav gre v zelo težke stene." In še nekaj se me je dotaknilo v njegovi iskrenosti: "Lažjih smeri se lotevam tako, da preberem opis. V steni potem nikoli več ne pogledam skice. Pač greš in "bereš" steno. Postavljaš se v vlogo prvopristopnika, ki je tu plezal še v gozdarjih. Kam bi šel jaz, če bi bil prvič v tej smeri, in to v gozdarjih?" Le kdo še danes razmišlja tako? Ravno zato v *Vestniku* predstavljamo tudi t. i. stare generacije, "ekstremiste", ki so nekdanj premikali meje težavnosti in so nam lahko danes za zgled, čeprav so že v letih ali so se že poslovili. Ti ljudje so morali poleg sten premagati tudi mnoge druge ovire, ki so v času po drugi svetovni vojni stale na njihovi poti proti svetovnim alpinističnim velesilam. Poleg tega niso imeli takih pogojev, kot jih imamo danes – od opreme do logistike. Kot pravimo v tokratni temi meseca, so bili to plezalci, ki so z vztrajnostjo in predanostjo kljub nasprotovanju starejše generacije začrtali smer razvoja slovenskega in jugoslovanskega alpinizma v prihodnosti. Mitja Kilar je bil eden izmed njih, pa tudi eden od štirih avtorjev enega prvih plezalnih vodnikov *Plezalni vzponi. Vzhodne Julijske Alpe*, iz leta 1954, ki je bil dolga desetletja pravzaprav edini vodnik na trgu in ga je uporabljalo več generacij. Žiga slovi kot plezalec, ki je v vseh zvrsteh plezanja, od balvanov pa do lednih smeri dosegel visoko raven težavnosti. Smo v aprilu, ko je dan že dovolj dolg za resne ture, in smo sredi meseca, ki je za nas hribovce pravzaprav še kako zanimiv. Zimska sezona je še vedno aktualna, v gorah so zimske razmere, lahko pristopamo na vrhove, tudi plezamo, čeprav lednih slapov ni več prav veliko. V dobrih razmerah se pleza tudi na vrhove nad tri ali štiri tisoč metrov, kjer snežišča omogočajo hitre in varne vzpone. V polni meri je še vedno sezona za turne smučarje, tudi tiste, ki se podajajo v višine čez tri tisoč metrov. Po drugi strani pa je v dolinah že prava pomlad, toplo je, kar pomeni, da imamo vse možnosti za športno plezanje, ponekod tudi

¹ SMAR, slovenska mladinska alpinistična reprezentanca.



za večraztežajne smeri. Seveda manjka plezanje v kopni skali, kar pa za tiste najboljše sploh ni ovira, kar pogledimo odmevni solo vzpon čez Čopov steber, ki ga je nedavno opravil izredni Gašper Pintar. Po tretji strani pa je april lahko tudi zahrbtn. Temperature že toliko narastejo, da je ozračje bolj turbulentno, kot je bilo v času sušča, kar pomeni, da lahko pričakujemo tudi močne padavine z nevihtami in bogato snežno bero. Sneg pa je običajno južen, moker, torej težek in spet nevaren za plazove. V spominu imam več hudih ur, ki so povzročile nesreče. V času, ko sem bil glavni piarovec pri GRZS, smo bili ravno aprila priča tragediji dveh mladih plezalcev v Mangartu, čemur je botrovalo nenadno in hudo poslabšanje vremena s silnimi snežnimi padavinami. Te dni smo bili priča odmevni nesreči v steni Male Mojstrovke, na srečo brez žrtev. "Žrtve" pa bodo očitno še prišle na vrsto, ne toliko zdravstvene, temveč kakšne druge, na primer tiste o ločevanju alpinizma, gorskega reševanja in vodništva. Ko se odpravljamo v gore aprila, imejmo torej v mislih modrost prvopristopnikov, iskrihost mladih in pamet pri izbiri sopotnikov ali soplezalcev, seveda tudi vodnikov. Srečno!

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Modrost prvopristopnikov**

Vladimir Habjan

MITJA KILAR IN NJEGOV ČAS

4 **Čas "ekstremistov"**

Jure K. Čokl,
Kazimir Drašlar - Mikec

MITJA KILAR IN NJEGOV ČAS

7 **Postavljanje novih standardov**

Jure K. Čokl,
Kazimir Drašlar - Mikec

MITJA KILAR IN NJEGOV ČAS

10 **Žlahtne sledi**

Kazimir Drašlar - Mikec

MITJA KILAR IN NJEGOV ČAS

12 **Ozri se h goram, od koder prihaja pomoč**

Vita Kilar

KROŽNE POTI

14 **Sreča je v majhnih stvareh**

Anja Klančnik

INTERJUJ

20 **Rajko Lotrič**

Marta Krejan Čokl

ZGODOVINA ORGANIZIRANEGA PLAMINSTVA

24 **Podružnice DÖAV na Slovenskem**

Marija Mojca Peternel

KOLUMNA

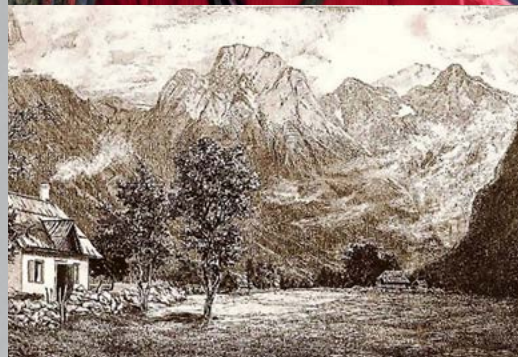
30 **Eno samo jamranje**

Klemen Belhar

ŠIRIMO OBZORJA

32 **Pse na vrvice, kakce pa v dolino**

Mateja Pate



Z NAMI NA POT

34 Učka in porečje Raše

Tomaž Hrovat

ZDRAVJE

41 Higijenske in prehranske navade gornikov

Damjan Slabe, Eva Dolenc Sparovec, Mojca Jevšnik

ZGODBE IZPOD HIMALAJE

48 Najvitkejša gora

Matjaž Čuk

UZPON

52 Mumije na Snežniku

Franci Horvat

DOŽIVETJE

56 Po zgornji ali po spodnji

Anton Štibler

MLADI IN GORE

59 Neustrašni gorski učenjaki in Gorski kuri najboljši

Po objavah v medijih priredil Emil Pevec

TEKMOVALNO LEDNO PLEZANJE

60 Zadnja tekma to sezono

Marta Krejan Čokl



DOŽIVETJE

64 Še ena kljukica

Vid Legradić

ALPINIZEM

66 Rašiški tabor lednega plezanja

Anže Slatinek

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA

68 Marta Krejan Čokl

69 NOVICE IZ VERTIKALE

71 LITERATURA

72 PISMA BRALCEV

73 PLANINSKA ORGANIZACIJA

75 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Čas "ekstremistov"

Povojna generacija alpinistov

Generacija slovenskih alpinistov, ki ji je kot eden izmed najbolj izpostavljenih predstavnikov pripadal tudi Mitja Kilar, je morala poleg sten premagati tudi druge ovire, ki so v času po drugi svetovni vojni stale na njihovi poti proti svetovnim alpinističnim velesilam. Bili so plezalci, ki so z vztrajnostjo in predanostjo kljub nasprotovanju tedanje starejše generacije začrtali smer razvoja slovenskega in jugoslovanskega alpinizma v prihodnosti. To skupino mladih alpinistov, ki je natančno vedela, kaj hoče, in ki je poleg tega že znala to tudi izpeljati, so poimenovali – malo za šalo, še bolj pa zares – ekstremisti.



Mitja Kilar –
devetdesetletnik,
Anton Sazonov –
Tonač in Rado
Kočevar, 2021
Foto Kazimir
Drašlar - Mikec

Najbolj znani predstavniki generacije "ekstremistov" so bili poleg Mitje Kilarja še Igor Levstek, Rado Kočevar, Ciril Debeljak - Cic, Sandi Blažina, Vido Vavken, France Zupan, Milan Schara, Roman Herlec, Janez Krušič, Janko Mirnik, Ljuban Zupančič, Marjan Keršič - Belač, Daro (Davorin) Dolar in drugi. Razhajanje glede usmeritve alpinizma po velikih zgodovinskih prelomnicah, kakršni sta zagotovo bili obe svetovni vojni, nikakor ni novo. Če pa ga malce razširimo na razliko v pogledih na "pravoverno" gibanje v gorah, potem je staro toliko, kot je star alpinizem sam. Tudi danes se prepiramo o nameščanju tako imenovanih svedrovcev v klasične alpinistične smeri, upravičenosti ferat in podobnem. Leta 1921, po prvi svetovni vojni, je bil spor, kakršen je bil tisti, o katerem govori ta članek, skoraj identičen: starejša generacija je stremela k večji množičnosti pri plezanju (lažjih) smeri in obnovi od vojne uničene infrastrukture, mlajša generacija pa k plezanju v težjih smereh ter k načrtni vadbi, ki je prinašala napredek. Prvo razhajanje te vrste je prinesel Klement Jug s svojimi pogledi na alpinizem, posledica katerih je bila ustanovitev Turistovskega kluba Skala, drugo pa tako imenova-

na generacija ekstremistov, ki je kot prva preseгла dosežke predvojnega generacije in posegla po do tedaj najtežjih še nepreplezanih smereh v naših stenah. Že skalaši so v očeh dela javnosti veljali za samomorilce, kar je veljalo tudi za "ekstremiste", ki so jih prav tako kritizirali zato, ker naj bi ves čas plezali na meji padca in s tem izzivali smrt.

Jože Pretnar, načelnik SPD od leta 1931 do leta 1946, je že v prvi številki *Planinskega vestnika* po drugi svetovni vojni v uvodniku jasno pokazal, v katero smer naj bi se razvijal alpinizem ter katere prvine v njem niso zaželeni. V članku, ki ga lahko razumemo tudi kot manifest razvoja planinstva in alpinizma po drugi svetovni vojni na ozemlju Slovenije in Jugoslavije, je nedvoumno zatrdil, da tehnični plezalski uspehi in lovi za rekorde, kakor so imenovali najtežje in najhitrejšo vzpono, niso zaželeni. Poudaril je tudi duh kolektivizma, ki naj bi bil vodilo vsemu (in vsem). Posebno skrb je Pretnar nalagal članstvu in organizaciji glede gradnje koč, ki so bile po vojni večinoma izropane. Vsega tega sicer ne gre pripisovati vodstvu SPD, pač pa bolj verjetno navodilom, ki so prihajala z višjih ravni oblasti.

Kljub temu se načrt uvajanja kolektivizma v planinstvu, predvsem pa v alpinizmu, ni najbolj obnesel. Planinska organizacija ni zmoгла slediti zahtevam tako imenovanih petlečk, ni ji uspelo pridobiti toliko članstva, kolikor bi ga morala po prvotnih načrtih. Leta 1948 je ob ustanovitvi Planinske zveze Slovenije njeno vodenje prevzel Fedor Košir, podpredsednika pa sta postala Ljubo Tiplič in France Avčin. Fedor Košir je v prihodnjih letih igral vlogo zagovornika konservativnejšega pogleda na alpinizem. Prihajal je iz smučarskih in kolesarskih vrst, zelo se je zavzemal za obnovo gorskih koč in promocijo planinstva v javnosti. Svoj pogled na alpinizem je predstavil že v uvodnem referatu na plenumu PZS leta 1948. Svoje stališče ob koncu referata je podkrepil tudi z zelo neposredno grožnjo vsem, ki bi želeli razmišljati in delovati izven konteksta, ki ga je začrtalo vodstvo PZS. Košir je zapisal: "Ne imejmo pomislekov, če je treba kje s trdo roko izločiti nezdrave pojave v planinstvu in alpinistiki, ne imejmo pomislekov odstraniti iz naših vrst vse tiste osebe, ki namerno nočejo razumeti nalog današnje fizkulture; kajti le z zdravimi in državi zvestimi kadri bomo lahko izpolnjevali naše velike naloge."

Vendar Koširju težko v celoti pripišemo avtorstvo tega pogleda na razvoj planinstva in alpinizma. Kot smo že omenili, je bilo že ob ustanovitvi PZS navzočim jasno, da navodila za nadaljnje delovanje novoustanovljene planinske organizacije prihajajo s samega državnega vrha. Mlajša generacija pa se na ideološka razhajanja o prihodnosti alpinizma ni kaj prida ozirala. Leta 1948 je prišlo do velike prelomnice v razmišljanju generacije povojnih alpinistov, ki se niso več hoteli zadovoljiti s ponavljanjem starih smeri, ampak so želeli slediti zgledu tujih alpinistov, ki so premagovali vedno večje težave predvsem v visokih Alpah. Kaj kmalu so bila tudi v *Planinskem vestniku* objavljena razmišljanja, ki niso bila v skladu s tistim, kar je promoviralo vodstvo PZS. Rado Kočevar, ki je ponovil Aschenbrennerjevo smer, je ob podatkih o svojem vzponu zapisal: "S ponovitvijo Aschenbrennerjeve smeri v Travniku je v glavnem zaključeno načrtno ponavljanje najtežjih smeri, ki so jih v naših stenah preplezali tujci. Šlo je pri tem za to, da bi tudi mi dobili nekako predstavo o težavnostnih stopnjah v svetu, saj so tujci ocenili te smeri po lestvici težavnostnih stopenj, ki je pri njih v veljavi. Ob ponovitvi Comicijeve variante v severovzhodnem razu Jalovca smo spoznali težavnostno skalo Italijanov in s smerjo v Travniku nemško merilo. Vendar je treba pripomniti, da je bilo tako leta 1935. Danes je seveda zopet drugače."

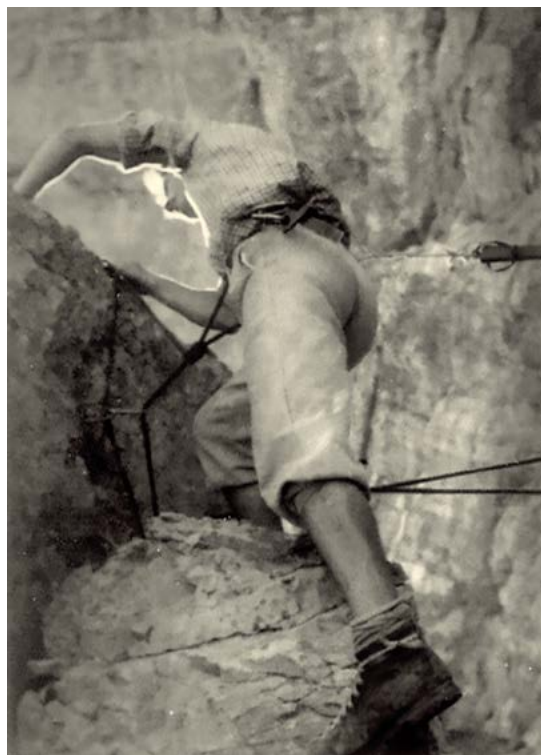
Vrhunec spora med mlado in staro generacijo se je zgodil leta 1950, ko je Cene Malovrh v *Planinskem vestniku* objavil odmevno kritiko razmišljanja mlade generacije. Razlog za njegovo pisanje so bile številne ponovljene smeri in nove preplezane stene v nekaj letih, ki so rodile željo po plezanju v smereh, zahtevnejših od tistih, v katerih se je plezanje štel za še smiselno. Vse to je pri vodstvu PZS in pristaših kolektivistične miselnosti vzbujalo dvom.

"Se naj mar začnemo sramovati nečesa, za kar smo se vneli že zgodaj in za kar smo vneti po vseh izkustvih in pretentavanjih še naprej v moški dobi svojega življenja? Naj mar pristanemo na to, da nosijo dejanja alpinistov znamenja infantilne nezrelosti, psihopatije, da, celo kriminala? Mar naj dopustimo, da se bo razpaslo danes, v dobi prerajajočega se človeka mračno gledanje na nekakšno 'vampirstvo' v gorah? Ne!"

V prvi številki *Planinskega vestnika* leta 1951 je sledil odgovor Janka Blažaja, ki je bil po vojni uspešen in ugleden plezalec, planinski publicist in ideolog. Pred člankom je uredništvo napisalo spremno besedo v zagovor Cenetu Malovrhu, ker je njegov prispevek naletel na burno reakcijo v alpinistični javnosti. Zanimivo je, da se uredništvo *Planinskega vestnika* pod vodstvom urednika Tineta Orla in vsekakor tudi nadzorom predsednika PZS Fedorja Koširja in drugih funkcionarjev ni odločilo za cenzuro, ampak zgolj za relativizacijo kritike Malovrhovega napada na mlado generacijo. Malovrha so torej podprli, niso pa iz debate izključili predstavnikov mlajše generacije.

Blažajev odziv je bil odločen: "Ali ne govori pisec članka v preveč posmehljivem in omalovažujočem tonu o dejanjih mlade generacije? Ali more očitati mladim alpinistom, da so le tropa nezrelih pubertetnikov, katerih uspehi so le nekulturni produkti njihovega športnega pojmovanja alpinistike?"

Ta članek je ostal brez odgovora – tako Malovrhovega kot tudi vodstva PZS. Delno verjetno tudi zato, ker ga je Blažaj napisal argumentirano in spravljivo, da je po eni strani umiril mlajšo generacijo, ki je dobila svojevrstno zadoščenje v njegovi obrambi njenega stališča, po drugi strani pa ni preveč razburil vodstva PZS. Je pa Blažajev članek odprl vrata drugim mladim plezalcem, ki so si zdaj upali bolj konkretno kritizirati



Igor Levstek med plezanjem v Mojstrovki, 1950
Arhiv Vite Kilar



Pod Mojstrovko,
5. 7. 1950
Arhiv Vite Kilar

miselnost predvojnega generacije. Tudi predsednik PZS Fedor Košir se – vsaj v sklopu člankov, objavljenih v *Planinskem vestniku* – ni več odzval.

Do novega mejnika je prišlo leta 1953 na sestanku načelnikov alpinističnih odsekov, kjer so med drugim sprejeli tudi sklep Planinarskega saveza Jugoslavije (PSJ, Planinske zveze Jugoslavije): "PSJ kaže vedno več zanimanja za alpinizem. Kaže, da so alpinisti s svojim vztrajnim delom dokazali svojo sposobnost in da sedaj PSJ gleda na inozemske odprave s popolnoma drugimi očmi kot doslej. Zato je tudi na zadnji skupščini pristala na to, da se v našem alpinizmu dela na poedinih alpinističnih odsekih. Sklenil je, naj bi se takoj pričelo s pripravami za ekspedicijo na Himalajo." S tem sklepom je PSJ podprl smernice, ki jih je zagovarjala mlajša generacija. Zahteva, da se bodo priprav v Franciji lahko udeležili zgolj tisti, ki lahko opravijo najtežje vzpone v Sloveniji, je prižgala zeleno luč vsem plezalcem, ki so bili prej označeni za ekstremiste, njihove ambicije in videnje razvoja alpinizma pa so veljali kot popolnoma zgrešeni. Premik v miselnosti je viden tudi v rehabilitaciji Klementa Juga, ki so ga pogosto označevali kot enega izmed vzornikov ekstremistov, katerega ideologija naj bi bila zgrešena.

Leta 1954 je referat Mitje Kilarja na zboru slovenskih alpinistov v Logarski dolini vzbudil kar nekaj nejevolje in privzdignil precej obrvi, saj je v njem poudarjal zamudo medvojnih plezalskih generacij v primerjavi z bolj razvitimi plezalnimi narodi, s katerimi naj bi se primerjali. Ob koncu leta 1954 se je v *Planinskem vestniku* še enkrat oglasil Janko Blažej, ki je bil tokrat, razumljivo, neposrednejši, saj je miselnost, ki jo je zagovarjal, postavila smernice za razvoj alpinizma pri nas: "Oster ideološki spopad med pripadniki ekstremnega plezanja in med njihovi protivniki je izostal. Mogli bi celo reči, da so se poslednji – umaknili in spoznali

svojo stvar za izgubljeno, preden se je boj sploh začel. Proti nazorom svojega nasprotnika se lahko borimo in ovračamo njegovo mnenje, dejstev in dejanj ni mogoče zanikati. Plezanje ekstremnih smeri je pri nas nujna posledica našega razvoja v preteklosti in nekaj organskega, kar raste iz našega življenja in iz naših razmer ter je tesno povezano z našo splošno družbeno stvarnostjo in živi ter utripa z njo vred."

Leta 1954 je PZS izdala knjigo *V naših stenah*. V tovrstnih publikacijah je bilo čisto običajno, da je uvodnik napisal predsednik PZS, torej v tem primeru Fedor Košir. Njegov zapis nakazuje vsaj tiho strinjanje z usmeritvijo razvoja alpinizma, kakršno je zagovarjala mlajša generacija: "Povojna skupina slovenskih alpinistov je predstavnik novega rodu, ki je rasel v času naše borbe za svobodo, zato je ta rod tudi ustvarjalec novega obdobja v zgodovini naše alpinistike. Ta knjiga je odraz dela in miselnosti naše mlade alpinistične generacije, ki z novimi pogledi in novimi uspehi udarja svojstven pečat svoji dobi."

Ta ideološki spopad generacij plezalcev, če ga lahko tako imenujemo, se za nekaj časa konča z zapisom Igorja Levstka, enega izmed avtorjev knjige *V naših stenah*. Njegovo pisanje je tudi zadnji prispevek na to temo v *Planinskem vestniku* v tem obdobju: "Je potemtakem upravičen obstoj superekstremizma? Moj odgovor je kljub vsemu – da! Zakaj – ali se je kdaj v zgodovini človeštva izkazalo za pametno postavljati meje in zapornice človekovemu delovanju?"

V šestdesetih letih minulega stoletja so se pomisleki glede "ekstremizma" v naših in tujih stenah spet pojavili, vendar so bili manj intenzivni od tistih do leta 1955 in tudi niso imeli več takega vpliva na razvoj slovenskega alpinizma. Del starejše generacije se sicer še zmeraj ni sprizajnil z mislijo, da bi bilo smiselno največjo pozornost posvečati najtežjim vzponom nad zgornjo VI. težavnostno stopnjo, vendar temu tako neposredno kot prej tudi niso več nasprotovali. Težišče alpinizma se je prenašalo na odprave v tuja gorstva, za dosego teh ciljev pa so potrebovali najboljše alpiniste tistega časa, ki pa so bili pristaši "ekstremizma".

Slovenski alpinizem je od leta 1945 do 1965 doživel spremembe, ki so bile za razvoj te dejavnosti pri nas ključne. Ne glede na to, da je predvojnega generacija tej usmeritvi nasprotovala, je vodstvo PZS ni zaviralo do te mere, da bi razvoj alpinizma pri nas zaradi tega utrpel resnejše posledice. Mogoče so ravno s svojim nasprotovanjem in za tiste čase že nazadnjaškim pogledom med mladimi plezalci sprožili način razmišljanja, ki je prinesel spremembe v usmeritvi na različnih področjih alpinizma, to pa je postavilo temelje naslednjim generacijam, ki so zrastle iz povojnih. ○

Literatura in viri:

- Rado Kočevar: *Tista lepa leta*. Planinska zveza Slovenije, 2019.
- Rado Kočevar, Mitja Kilar, Igor Levstek: *V naših stenah*. Planinska zveza Slovenije, 1954.
- Peter Mikša, Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Friko, 2013.
- Arhiv *Planinskega vestnika* (1945–1954).

Postavljanje novih standardov

Mitja Kilar (26. 6. 1931–4. 11. 2022)

Konec lanskega leta se je poslovil Mitja Kilar, eden izmed zadnjih in najbolj izpostavljenih pripadnikov generacije tako imenovanih ekstremistov, ki je v naših stenah kot prva presegla dosežke predvojne generacije alpinistov in dosegla smeri zgornje VI. težavnostne stopnje ter s tem tlakovala pot modernemu pogledu na razvoj te dejavnosti pri nas.

Mitja Kilar je bil član generacije slovenskih plezalcev, ki je vzpone začela nizati takoj po drugi svetovni vojni. To je bila generacija, ki je raven slovenskega plezanja po nekajletnem zatišju, ki ga je prinesla vojna, dvignila na novo, do tedaj najvišjo stopnjo, primerljivo s tisto, ki so jo dosegali tuji alpinisti.

Mitja Kilar je bil rojen Ljubljčan. S športom se je ukvarjal že prej, vendar plezanje takrat v mestih ni bilo posebej priljubljeno. Plezati je začel s šestnajstim leti, ko ga je za to dejavnost navdušil sošolec Dane Škerl, pozneje znani slovenski glasbenik. Prve plezalne korake je naredil v plezalnem vrtcu, kakor so imenovali ljubljansko plezališče Turnc pod Šmarno goro, za urjenje spretnosti in krepitev prstov pa so odkrili oboke na Šancah na Ljubljanskem gradu. Posebne plezalne opreme in oblačil takrat ni bilo, prav tako ne vrvi, kakršne poznamo danes. Leta po drugi svetovni vojni niso bila leta splošnega obilja, bila pa so predvsem za mlade leta svobode in vznosenosti. Plezali so s pomočjo konopljinih vrvi. Ena izmed njih se je med plezanjem v Turncu strgala Kilarjevemu soplezalcu in prijatelju Igorju Levstku, ki je zaradi tega padel, a na srečo ostal živ. Nadomestile so jih zelene, ameriške vojaške najlonske vrvi. Denarja ni bilo veliko, glavnino stroškov so si plezalci pokrili sami. Zaradi plezanja je trpel Mitjev študij gradbeništva, vendar ga je uspešno dokončal in se poklicno začel ukvarjati s statiko in konstrukcijami. Kilarjev oče, nekoč tudi sam alpinist, ni sinovemu plezanju nikoli nasprotoval.

Tečajev v okviru alpinističnih odsekov se ni Kilar nikoli udeležil. Spoznal je pomen načrtnega treninga ter zavzeto treniral. To je bila tudi ključna razlika med predvojno in povojno generacijo – mladi, ki so v trening vložili veliko truda in časa, so si želeli tudi plezanja v težjih smereh. Povedano drugače, v plezanju so našli športno komponento, kar je bilo plezalcem pred tem obdobjem pri nas tuje in so na alpinistične vzpone gledali predvsem z vidika celostnega doživljanja. Na Kilarjev način in dojemanje plezanja je vplival Tržačan Sandi Blažina, ki je izhajal iz slovite tržaške



Mitja Kilar, 1953
Arhiv Vite Kilar

Comicijeve šole in je Ljubljčanom prenesel znanje in tehniko, ki je v Ljubljani do takrat niso poznali.

Najprej so mladi slovenski plezalci ponovili vse težke smeri, ki so jih v obdobju med obema vojnama preplezali tuji plezalci, potem pa je prišel čas za plezanje v vsaj tako težkih prvenstvenih smereh. Leta 1953 je tako prav Mitja Kilar z Igorjem Levstkom preplezal prvenstveno smer v Travniku, imenovano Zajeda Travnika, in s tem v naših stenah začrtal prvo smer zgornje VI. težavnostne stopnje, pod katero so se podpisali domači plezalci. V knjigi *V naših stenah*, ki je bila neke vrste manifest te generacije, so zapisali: "Peta in šesta stopnja sta rezervirani za najtežje vzpone. Dovoljujejo si jih lahko le izkušeni in izvežbani plezalci. Elementi, ki karakterizirajo poslednji dve težavnosti, so dokaj sorodni. V navpičnih stenah in previsih se javlja vedno večja potreba po tehničnem znanju. Vrvni potegi, kjer prevzame funkcijo narav-

Iskanje trupel
A. Štoparja in
I. Zupana pod
Kamniškim sedlom,
Okrešelj 1957
Arhiv Vite Kilar



Karikatura
Mitja Kilarja
Arhiv Vite Kilar,
avtor neznan

nih opor peta ali celo šesta oporna točka (v bistvu nožišče nihala), postanejo nujno potrebni in se zdaj pogosto uporabljajo. Močno pride do izraza, bolj kot

kjer koli prej, plezalcev prirodni talent, ki mu pomaga pri izvedbi tehničnih manevrov. Ni čudno, da se plezalne vrste z naraščanjem težavnosti močno redčijo in diferencirajo.

To so skupne poteze pete in šeste težavnostne stopnje, vendar je med njima velika razlika. Peto zmorejo plezalci tudi brez posebnega treninga v plezalni šoli. Tega ne moremo trditi o šesti težavnostni stopnji, niti takrat ne, ko imamo v mislih njen poslednji odtенок, njeno zgornjo mejo. Ozke počni in previsne zajede, tako značilne za šesto stopnjo, zahtevajo veliko moči in telesne kondicije. Prav tu pridejo prednosti treninga do popolne veljave, ko samo od njega zavisi, ali je plezalcu neki previs izredno ali skrajno težka ovira. Tako pridemo do ločitve obeh stopenj."

V nadaljevanju beremo: "Dobro uvežban alpinist brez posledic izablja fizične in psihične sile, ki jih čuti in pozna v sebi prav do neke visoko postavljene mere. Pri tem svojega življenja ne prepušča zgolj naključju, od katerega je odvisen netreniran plezalec, ki mu iste razmere črpajo poslednje moči. Kako visoko seže ta mera, označena s VI+, kjer na meji med previdnostjo in tveganjem odločata drznost in sreča, ko vstopajo v akcijo poslednje rezerve, je težko reči. Jasno pa je, da eksistira neka limita sposobnosti plezalca – človeka, ki je preveč odvisen od fizioloških zakonov, da bi si poljubno dvigal mejo svojih sposobnosti z lastno voljo ali celo z željo."

Tako težkih smeri večina plezalcev ni zmogla in tistih, ki so sistematično trenirali in jo dosegli, je bilo malo. A vendar jih nič ni ustavilo. To pa je bilo v nasprotju s tedanjo doktrino množičnosti, kar je vsaj uradno zagovarjala tedanja oblast. Kmalu so v alpinistični srenji, predvsem med starejšimi, obveljali za "ekstre-

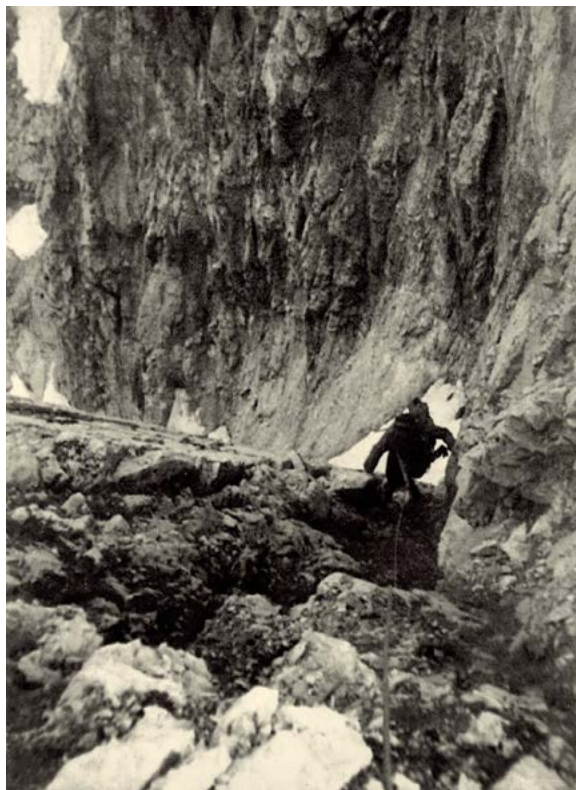


miste" in prišlo je do navzkrižja dojemanja usmeritve razvoja slovenskega alpinizma, ki je svoj epilog dobilo leta 1954. Tega leta je Mitja Kilar na zboru slovenskih alpinistov v Logarski dolini vzbudil veliko pozornosti in tudi negotovanja pri starejših alpinistih, ko je v referatu, ki ga je ob tej priložnosti prebral, poudarili zamudništvo medvojnih plezalskih generacij, medtem ko je evropski alpinizem po njegovih besedah ustvaril vrsto prav takih in še težjih smeri, kot je bila pri nas takrat zgolj Aschenbrennerjeva v Travniku.

Knjiga *V naših stenah* je vzbudila veliko pozornosti in kmalu postala obvezno branje za vse alpiniste. V uvodni besedi so avtorji posredno odgovorili tudi svojim kritikom: "Današnji generaciji se pogosto očita, da preveč gleda le na tehnični, premalo pa na idejni in duševni napredek našega alpinizma. Ti očitki niso upravičeni in izvirajo le iz tega, ker miselnost in idejnost mladih plezalcev zaskrbljenim ljudem nista dovolj poznani. Če je neka plat ali ena silnica močnejše poudarjena, s tem še ni rečeno, da je že vsa vsebina današnjega alpinizma izčrpana in da smo našli poleg tehničnih uspehov le še porazno praznino. Alpinizem je družbeni pojav in gibanje z lepo tradicijo, dovolj bogato in vsebinsko polno že samo na sebi, saj so o njegovih vrednotah obširno razpravljale že generacije pred nami. Iz tega tudi izhaja, da to gibanje zelo osiromašimo in ga obenem silno poplavitvimo, če ga skušamo podrediti kot sredstvo le enemu določene-mu cilju ali mu postavimo obče zahteve, ki jih družba stavlja pred posameznika za edini ali glavni namen. Takšna simplifikacija alpinizma danes je nedopustno podcenjevanje in vprav njegova negacija. Alpinizem zadošča tudi tem zahtevam, a je v svoji celoti še nepri-merno več. S tem bi namreč zanikali vse estetske, kulturne, etične in športne vrednote, ki jih alpinisti brez izjeme v gorah iščemo, toda razvijamo individualno, v skladu s svojim intelektom."

Dosežkov te generacije se je v svoji knjigi *Vertikala – 150 let zgodovine plezanja* dotaknil tudi sloviti Reinhold Messner, ki je zapisal, da je leta 1953 prav Mitja Kilar s soplezalcem Igorjem Levstkom postavil nove standarde v domačih stenah, ko je preplezal Zajedo v Travniku, ocenjeno z zgornjo VI. stopnjo.

Aktivna leta Kilarjevega plezanja med letoma 1947 in 1957 v kontekstu časa niso dolgo obdobje, kar dela njegov plezalni opus še bolj impresiven. V samo desetih letih je preplezal med plezalci tako rekoč legendarno prvenstveno smer DKV (Dolar-Kilar-Vavken), prvenstveno smer Zajeda v Travniku, ki je pomenila prvo zgornjo VI. stopnjo v naših stenah, prvenstveno smer Kilar-Levstek v Velikem Draškem vrhu, kot drugi je ponovil Aschenbrennerjevo smer v samo osmih urah, naslednje leto pa še Debeljakovo varianto te smeri, kot prvi ponovil Centralno smer v Rjavini in Wisiakovo smer v Triglavu ter Centralno smer v Dedcu. Bil je udeleženec odprav v Zahodne Alpe in Karwendel. O svojih vzponih je pisal v *Planinskem vestniku*. Kot soavtor je podpisan pod dva plezalna vodnika, *V naših stenah: izbrani plezalni*



Mitja Kilar med plezanjem (kraj in čas neznan) Arhiv Vite Kilar

vzponi v slovenskih Alpah leta 1954 in *Plezalni vzponi Vzhodne Julijske Alpe*, ki je izšel leta 1970.

Po lastnih besedah je nehal plezati zato, ker zaradi službe ni več mogel trenirati, to pa je pomenilo, da v smereh, ki jih je nekoč preplezal zlahka, ni več mogel plezati. Tvegati ni želel, zato je prenehal plezati. Kljub temu ni nikoli nehal biti alpinist – pomagal je pri projektiranju plezalnih sten. Izračunal je statiko in izrisal konstrukcije, spremljal je tudi športno plezanje. Vse do zadnjega je bil luciden mislec. Redno se je udeleževal tudi srečanju alpinistov veteranov, a je nekaj zadnjih let v Koči na Gozdu pod Vrščem manjkal, ker po lastnih besedah večine precej mlajših udeležencev ni več poznal in je le težko našel sogovornike. Mitja Kilar je bil eden izmed zadnjih predstavnikov izjemne generacije, ki je po drugi svetovni vojni slovenski in jugoslovanski alpinizem s svojimi dosežki pa tudi modernim razmišljanjem postavila ob bok plezalno močnejšim državam in s tem odprla pot generacijam, ki so jim sledile. Njegove smeri so še danes lep plezalni dosežek, nekatere imajo upravičeno tudi kulturni status. ●

Literatura in viri:

Jure K. Čokl: *Družbeni pomen in medijska podoba slovenskega ženskega alpinizma med letoma 1945 in 1965*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2022.

Rado Kočevar, Mitja Kilar, Igor Levstek: *V naših stenah*. Planinska zveza Slovenije, 1954.

Reinhold Messner, Simon Messner: *Vertical: 150 Jahre Kletterkunst*. NG Taschenbuch, 2009.

Peter Mikša, Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Friko, 2013.

Mire Steinbuch: Mitja Kilar – prva generacija, ki je načrtno trenirala. *Planinski vestnik*, november 2017.

Arhiv *Planinskega vestnika* (1945–1954).

Osebna pričevanja Danice Blažine, Rada Kočevarja in Vite Kilar.

Kazimir Drašlar -
Mikec

Žlahtne sledi

U Kilarjevi šoli

Na Matico me je prineslo proti koncu petdesetih. Bilo je tistega leta, ko sta se pozimi v Ojstrici ponesrečila Dular in Zupan. Sestanki alpinističnega odseka so bili vsak teden ob četrtnih zvečer v društveni pisarni na Miklošičevi. Tisto leto je imel glavno besedo na odseku Igor Levstek. Sicer pa je tam vladal poseben red.

"Ta veliki" fantje, starejši so bili za dobro desetletje, med njimi Mitja Kilar, Igor Levstek, France Zupan, Milan Schara in še nekateri drugi, ki so jih v tistem času zmerjali za ekstremiste, so sedeli za mizo zgoraj na balkonu. Na videz sem večino tistih tam zgoraj poznal. Srečal si jih v hribih, ko so od kod prirožljali oveseni z vrvmi, včasih tudi v tistih zelenih vetrovkah, če so bili na reševalskih opravkih. Vedelo se je, da plezajo v divjih smereh, pišejo zanimive članke za *Planinski vestnik* in da so nekateri od njih spisali take knjige, ki so še vedno zares vredne branja. Za sabo so imeli imenitno kariero in so se takrat že poslavljali od aktivnega alpinizma.

Preostali člani odseka so posedali ali stali na stopnicah in za pultom. Prostor za zelence je bil pred pultom ob vhodu v prostoru za stranke društva. Nekaj časa je bil sod vina, ki je v kotu čakal na pot v Kamniško Bistrico, moj sedež na Matici.

Po sestankih se je hodilo na jogurt z limono v mlečno restavracijo, tisto na Ajdovščini poleg Kavarne Evropa, in velika čast je bila, če smo bili "ta mali" povabljeni zraven. To je bila tudi priložnost, da si jih v miru od blizu ogledaš, poslušáš, kaj govorijo, če pa ti je bila na-

menjena kakšna beseda ali vprašanje, so bila to že čista nebesa. Ampak razlika v letih je bila prevelika, da bi nam uspelo v tistem času vzpostaviti tesnejše odnose. Veliko časa je od takrat, ampak nekaj drobcev na tiste prve lekcije iz alpinizma, na mojo prvo plezalno šolo je še ostalo v spominu. Društveno plezalno šolo so vodili Mitja Kilar, Igor Levstek in Milan Schara. Bili so vzorniki – in koga drugega si lahko želiš za učitelja! V šolo smo se vozili z avtobusom, zbor je bil na avtobusni postaji, nadrenjani smo se vozili do Cirmana v Mednem in potem šli peš po mostu čez Savo na Turnc. Tam se je začelo zares. Najprej oprema. Vse o vrveh, klinih pa vozli in navezovanje, varovanje in vse drugo, kar spada k temu. Nato osnovni prijemi skale, prijem, stranski prijem, podprijem, trenje, strižne sile, potem načini gibanja pri plezanju, pravilo treh fiksnih točk, ne s *špico* čevlja, na robu je ročica manjša in ne *matraš* Ahilove tetive in tako naprej.

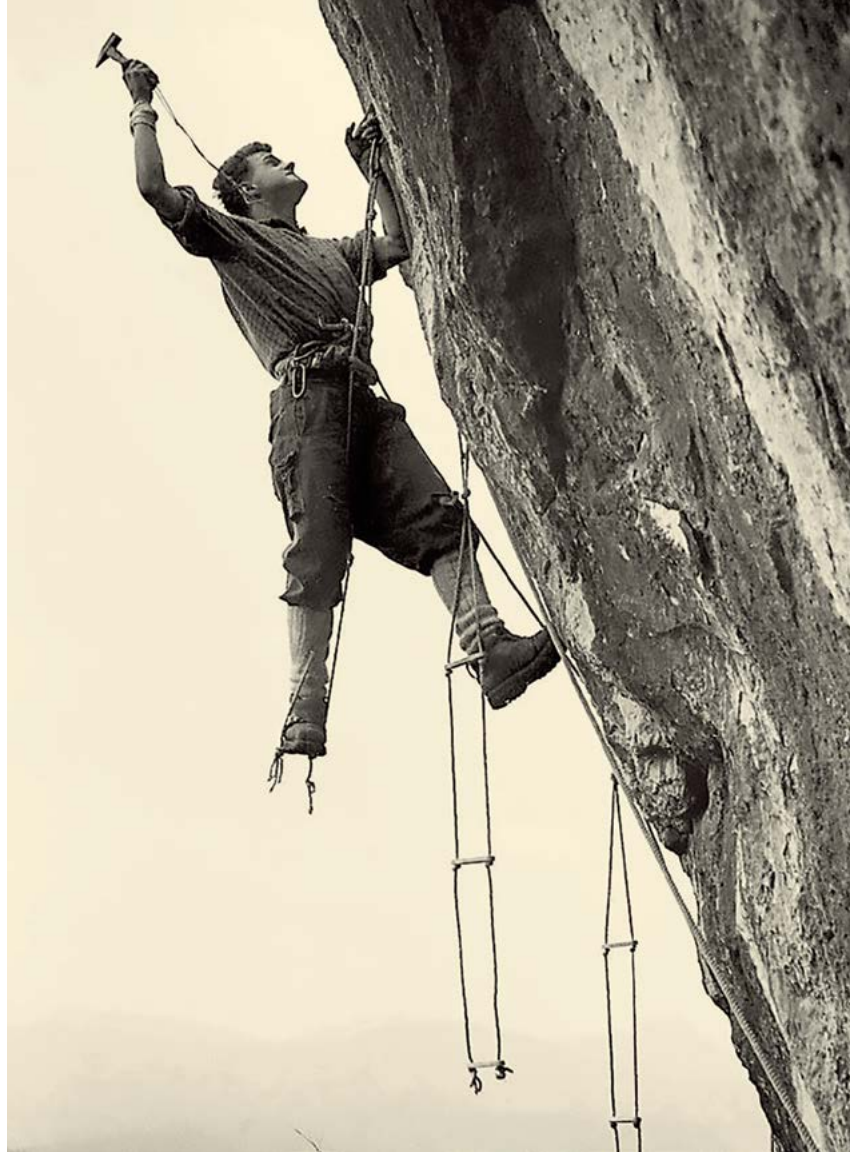
Konopljene vrvi za plezanje so bile takrat že zgodovina, zato tudi tole ni več veljalo: "Ti si kriva, vrvi črviva, da je v šoder odletel." Bolj je veljalo: "Kdor pa tega ne verjame, kar zračunal je Avčín, da so najlonke najboljše, sam'mu sebi naj pripiše, že tud on bo v šodru hin."

Mitja Kilar z družino
na vrhu Ojstrice, 1953
Arhiv Vite Kilar



Konoplja je bila potem res še samo za pomožne vrvice, ker je bil najlon za to še predrag pa tudi dobiti ga ni bilo lahko. Poslavljalje so se slavne ameriške zelene vojaške najlonke in druge vite vrvi. Z Avčinovo pomočjo je prihajalo vedno več novih modernih perlonskih vrvi. Približno v tistem času sta France Avčin in Igor Levstek razvila nov originalen maneuver za zavarovanje in dvig padlega soplezalca. Ves postopek je bil, kot se danes reče, plod domače pameti, in je bil takrat verjetno tudi zaradi tega vključen kot del programa matičarske plezalne šole. Prvi del postopka, kako naj deluje naveza, način varovanja, zavarovanje in podobne stvari sta pokazala in učila Mitja Kilar in Milan Schara. Drugi del postopka, ureditev varovališča, kako nastaviš *prusike* in slavni dvojni Modčev škripčev poteg ter samo dvigovanje "ponesrečenca" pa je vodil Igor sam.

Vadili smo kar na oguljenem borovcu na robu kamnoloma. Vaja številka ena. Prvi si uredi varovališče in varuje, drugi pleza, no, spleza na drevo in potem se zgodi "nesreča" in pade, prvi prestreže padec, z eno roko naredi polvozel, izum Avčin-Levstek, in zavaruje padlega. Postopek ponavljamo, dokler ne teče brez napak, ko je vse v redu, sledi zamjenjava vlog. Toliko, da smo dobili občutek; saj je jasno, da je razlika, če je tisti, ki pade, težje ali bolj peresne rasti, če je padec krajši ali daljši, da preprosto bolj butne, če težji globlje pade. A ni šlo samo za občutek, Mitja in Milan sta bila metodična in natančna – če plezalec, ki ima tako in tako maso, pade tako ali tako globoko, kakšne so sile, ki delujejo na varujočega, kakšne pri prostem padcu, in kaj se zgodi, če ima varovalni sistem več členov, če so vrvi različne itd. Teorija in računski vaji. Prideš se lepo učiti plezati, potem ti pa neki stari fantje *težijo* z neko mehaniko, zavijajo z očmi in dvigujejo obrvi, če se zmotiš pri računanju, in potem še povprašajo: "Kako pa kaj, gimnazijec, šola in fizika?" (Danes kaj



takega ne bi bilo več mogoče, ker bi to pomenilo nedopusten poseg v osebne podatke, in to je kaznivo dejanje. No, takrat so bili pač drugi časi.)

Predajanje plezalskih veščin so sčasoma prevzeli mlajši člani odseka. "Ta stare" smo po tem v šoli vedno bolj poredko videvali. Če si se končno v slogu skobacal čez "ta zgornjega Kilarja" ali pa celo "ta dolgega Kilarja", je veljalo, da nekaj pa že znaš in da je osnovna šola končana.¹

Potem so "ta veliki" fantje ob četrtkih vedno redkeje prihajali na *feraju* in hodili v hribe. Resne službe, druge dolžnosti, družine, drugačna zanimanja in spremenjene navade. Srečanja so postajala redkejša, večinoma bolj naključna kot načrtovana. Včasih, če je bilo treba izvrtati kak podatek ali nasvet iz alpinizma ali iz stroke, še. Včasih še kakšna prijetna veteranska druženja in manj veseli zbori, ko je bilo treba prijatelja pospremiti na zadnjo turo.

Vsi ti, za nas takrat "ta veliki" fantje so bili zanimive intelektualne osebnosti in skupaj imenitna generacija, ki je pustila globoko sled v našem alpinizmu. Bili so kot žlahten vonj, ki še dolgo ostane v prostoru in nosnicah. ●

Anton Sazonov –
Tonač v "ta zgornjem
Kilarju" v Turncu.
Posneto okoli 1960.
Foto Kazimir Drašlar –
Mikec



V Slovenski smeri v Triglavu Arhiv Vite Kilar

¹ Manevri, ki smo jih poimenovali po svojem učitelju in vzorniku.

Vita Kilar

Ozri se h goram, od koder prihaja pomoč

Moj oče, Mitja Kilar

Je sonce prižgalo luč na vrhove.

Ponesi gor v gore svoje darove, gorja in veselja.

Posedi in Bodi in Si in vse Je.



Mitja Kilar, 1980
Arhiv Vite Kilar

Ko kdo odide, ko te drugi sprašujejo o njem – morda se šele takrat porodijo vprašanja. Se jim začudiš. Zakaj ne vprašamo, ko je še čas? Pa vendar: meni je dovolj, kar vem.

Mitja Kilar, moj oče, se je s plezanjem aktivno ukvarjal razmeroma kratek čas, prvo povojno desetletje. Gore pa so ga zaznamovale za vse življenje. Njegov odnos do njih daje vpogled v dozorevanje intelektualca in predvsem človeka. V njegovih razmišljanjih in zapisih se odraža njegova analitična misel. In ne nazadnje – ali ne izkusiš prav ob trdi steni svoje mehkobe, ranljivosti? Se srečuješ in se učiš spopadati?

Dejstva

Smeri pete in šeste stopnje, prvenstvene, prve, druge ponovitve. DKV, Zajeda v Travniku, Veliki Draški vrh, Aschenbrenner, Centralna v Rjavini in Dedcu, Wisiakova (Triglav) ... Soavtor plezalnih vodnikov, gorski reševalec, dobitnik veteranske plakete 2022 ... Mitja Kilar je izhajal iz stare ljubljanske družine. Stanovali so v središču mesta. Šport je bil v teh krogih pomemben, prednjačili so veslanje na Ljubljanici, sabljanje, telovadba. Gornišтво je sicer obstajalo, a to je bila hoja v hribe, pravi alpinizem pa ni bil cenjen. Ni bil "meščanski" šport, v povojnem času pa so ga nekateri dojemali tudi kot izgubo časa, neko hermenevtično dejavnost, ki družbi ne prinaša koristi. V takšnem okolju si je oče zelo prizadeval uveljaviti plezanje. Športno plezanje je tudi pozneje v življenju zelo podpiral, saj "nikomur ne škodi, zanj ne potrebuješ veliko prostora, vreme ni pomembno". (Intervju v *Planinskem vestniku*, november 2017).

Plezanje je treniral načrtno in sistematično. Predvidevam, da je bil vztrajen, saj je vse do svojega zadnjega dne, ko sva skupaj delala dihalne vaje, premogel zavidljivo, prav železno samodisciplino. "Z mamom greva plezat, na Turnc," je pogosto rekel. V legendarnem plezališču ljubljanske mladine, poleg grajskih Šanc, v času, ko ni bilo plezalnih sten, so trenirali, ker je bilo krajevno in časovno dostopno.

Na Turnc me je, predšolsko deklico, nekajkrat vzel s sabo. Analitično je razlagal rabo posameznih oprimkov in možne variacije smeri. "Ste za vzpone?" je bil očetov običajni pozdrav. Dokler je zmož, je preživljal čas v gorah. Kamorkoli smo šli, je mene in pozneje mojega sina učil imen gora, pa kako premišljeno hoditi, da dosežeš cilj in da tik pod vrhom ne zmanjka moči.

Avtomobilov niso imeli. Kadar je bilo kaj denarja, so v hribe, predvsem v Kamniško Bistrico, šli z vlakom, drugače s kolesi. Tudi opreme takrat ni bilo. Pulover, pumparice. Cepin je bil dragocenost. In klini ... Nepredstavljivo, a strast, ki je gnala te ljudi, ostaja danes enaka.

Utrne se misel, se zvije v obliko kroga: ponovljivost ciklov, njihova nadgradnja, težnja k celoti in celosti. Pot v gore: greš do cilja, potem se obrneš, greš nazaj. Poti so lahko iste, krogi nikoli popolnoma enaki.

To so bili časi, ko ni bilo pretoka informacij kot danes. Še tuje časopise si težko dobil. Alpinistični šport je bil v tistih časih gradnik narodne identitete in tudi sredstvo za promocijo naroda. Avstrijski plezalci so na primer imeli od vlade več podpore kot njihovi slovenski stanovski kolegi.

Ob koncih tedna je pogosto pozvonilo in tedaj je oče vzel vrvi, kline, včasih cepin in odšel. Spominjam se temnega gospoda v karirasti srajci, ki je prihajal ponj, ga čakal na verandi. Oče ni nikoli pripovedoval, kako je bilo, kaj se je dogajalo, kakšna nesreča se je mogoče zgodila v gorah. Ko se je vrnil, je sedel za klavir. Ali vzel v roke kitaro, harmoniko. Preigral nekaj klasike, prežvečil, predelal: smrt, življenje. Kar je pač bilo. Eros in Tanatos.

Dozorevanja

Od plezanja kot izgradnje športne discipline preko plezanja kot iskanja (še varnega v nevarnem) pa do gorništvu v najglobljem pomenu ... Gora – morda kot sinonim za davno izgubljeno prvinskost? Za neomajnost? Ali gora kot stalnica, ko te življenje neusmiljeno premetava?

Znal je umeščati doživeto v svojo trenutno življenjsko situacijo. V službi kot projektant. Tvarina: skala. Trdnost in trdota: neizprosni študij in lahkotno preigravanje obnem. Granit v francoskih Alpah, na primer, ki od plezalca zahteva drugačno plezalno tehniko kot slovenska skala. Igra s kamnino. Skala in jeklo: klini. Pozneje: beton in železo. Železobetonske konstrukcije, ki "bodo kos vsakemu potresu", je govoril. Visoke stavbe. Kot gore, k nebu stremeče.



Na Šmarni gori pozimi 1957; Mitja Kilar, Jelka Benedik (pozneje Kilar) in (verjetno) Jaš Žnidarič Arhiv Vite Kilar

Kako polno je bilo to življenje!

Na koncu pa se vse oklesti, nepomembno odpade, ostanejo samo izčiščene čipke vrhov, toplota skale, ki žari v dlani, in glasba. ◉



*Mitja Kilar ob Savi, 1953
Arhiv Vite Kilar*

Anja Klančnik

Sreča je v majhnih stvareh

Pot okoli Monte Rose

*Jutranji vzpon iz
švicarskega mesta
Zermatt po neokrnjeni
alpski naravi ter ob
vznožju legendarne gore
Matterhorn proti koči
Gangehütte
Foto Tomi Klančnik*

Na vzhodnem delu Peninskih Alp med Švico (Valais) in Italijo (Piemont in dolina Aoste) se razteza masiv Monte Rose z drugim najvišjim vrhom v Alpah, Dufourspitze, 4634, in petimi skoraj enako visokimi hčerinskimi vrhovi: Dunantspitze, Grenzgipfel, Nordend, Zumsteinspitze, Signalkuppe ter še s približno dvajsetimi drugimi štiritisočaki. Obkrožen je s številnimi ledeniki (Gorner, Grenz, Lys, Endre, Bors, Piode, Sesia, Vigne, Loccie, Signal, Monte Rosa, Nordend, Belvedere). Celoten masiv obkroža razgibana pot *Tour de Monte Rosa*, dolga sto sedemdeset kilometrov z okoli enajst tisoč višinskih metrov vzpona.



Pot *Tour de Monte Rosa* (krajše TMR) je zelo pestra, saj preči travnata pobočja, gozdove, granitno skalovje, prelaze, ledeniške morene, manjše potoke, deroče reke in tudi ledenik. Pot je manj poznana, je pa vsekakor ena lepših krožnih planinskih poti, predvsem zaradi izjemnih razgledov na številne zasnežene vrhove in na legendarni Matterhorn. Sodi med zahtevne, saj je kar nekaj tehničnih odsekov – prepadnih delov poti, ki so sicer dobro zavarovani, a zahtevajo veliko previdnost. Za zelo strme vzpone in spuste je treba imeti dobro kondicijo in hribovski korak. Pot je dobro opisana na spletnih straneh, izdana je tudi knjižica, a vseeno zanjo potrebujemo resno pripravo in poznavanje orientacije, saj so le nekateri odseki poti dobro označeni. Zelo nas je pritegnila tudi samotnost poti ter prijaznost oskrbnikov koč, predvsem tistih v Italiji.

Na najino presenečenje so otroci vse leto spraševali – kam gremo letos? Izkušnje lanske poti okoli Mont Blanca (*Tour du Mont Blanc*) so jim prinesle več

suverenosti in jim vtile zaupanje vase in tudi v naše priprave. Meseč dni prej smo rezervirali koče, ki so bile večinoma še proste. To je tudi posebnost te poti, saj je samotnejša in manj obiskana. Kljub dejstvu, da se vreme na območju Monte Rose zelo hitro spreminja, smo se odločili, da bomo prehodili povprečno od 20 do 30 kilometrov na dan ter si tako zagotovili časovno rezervo pri hoji v primeru poslabšanja vremena. Etape smo razdelili na devet dni z začetkom v Macugnagi in nadaljevali proti Švici, v nasprotni smeri urnega kazalca.

Začetek zgodbe

Prvi dan smo začeli kar od doma ter po šesturni nočni vožnji in prevoženih skoraj šeststo kilometrih prispeli na naš začetek poti. Macugnaga, 1230 m, je italijansko mondeno središče v dolini Valle Anzasca, eni od sedmih dolin, ki obkrožajo Monte Roso. Znana je po neverjetnem razgledu na vzhodno, 2400 metrov visoko steno iz granita in ledu ter na naj-



višji vrh Dufourspitze. Vremenska napoved je napovedovala popoldanske nevihte, zato je bil naš cilj priti do koč suhi. Zagnali smo se v strm klanec in kmalu spoznali, da se nihče ne vzpenja peš, saj je nad nami tekla kabinska žičnica, ki z višino opravi v petnajstih minutah. A to nas ni zmotilo, vsem v gondolah smo mahali in nekaj po drugi uri popoldne prišli do koč Rifugio Oberto Maroli, 2796 m. Dvignili smo se še na Passo del Monte Moro, 2950 m, ter občudovali bronast kip Marije Snežne (*Madonna delle Nevi*), visok skoraj pet metrov, ki varuje ta mejni prelaz. Bili smo presrečni, naša zgodba se je začela.

Oznake poti TMR na italijanski strani, območje Vallone delle Cime Bianche, ki je del naravovarstvenega omrežja Natura 2000. Foto Tomi Klančnik



Pogled na švicarski ledenik Theodul iz kočje Rifugio Theodul, ki smo jo označili za najboljšo na naši poti!
Foto Tomi Klančnik

Kočje na italijanskem delu poti so nas res prijetno presenetile – njihova pozitivnost, prijaznost in prilagodljivost so nakazovale, da kočje oskrbujejo s srcem. Drugi dan je bila pred nami kraljevska etapa, zato smo se s prijaznimi oskrbniki kočje Maroli dogovorili za zajtrk ob pol petih zjutraj. Začeli smo hoditi še v temi, a smo se kmalu popolnoma zbudili, saj sta nas presenetila težko prehodni teren balvanov ter hladno in megleno jutro. Dolg spust proti jezeru Mattmarksee, ki je bilo že v Švici, je zato potekal počasneje. Živahnost sprehajalcev okrog jezera, kamor se pripeljejo z avtobusom, in novi razgledi so nas navdušili. Kmalu smo bili v Saas Feju, mirnem mondenem mestecu, kjer avtomobili niso dovoljeni in so glavno prevozno sredstvo električni štirikolesniki. Presenečeni smo opazovali smučarje, namenjene na ledenik nad mestom. Vse nočitve v tem turističnem kraju so bile zasedene, kar je bil tudi vzrok, da smo morali v tem dnevu narediti dve etapi – skupaj štirideset kilometrov. Sledila je zahtevna visokogorska pot z enkratnimi razgledi na okoliške štiritisočake ter dolini Visper in Saas. Z veliko previdnosti smo prečili strme prepade, velikokrat ob jeklenici. Vode ob poti ni manjkalo, Švicarji pa so za prehod čez številne potoke naredili kar pločevinaste tunele pod njimi. Kraljevska etapa je zahtevala skoraj petnajst ur hoje, s kar nekaj vzpona in še več napornega spusta. Proti večeru smo tako veseli vkorakali v Grächen, kjer smo najprej poiskali trgovino, nato pa udoben hostel – imeli so celo pralni stroj in sušilec – ter odličnega kuharja Roka!

Še vedno v Švici

Naslednji dan je bil pred nami eden najbolj znanih delov poti – *Europaweg* (Europa Trail), ki poteka od Grächena do Zermatta v kantonu Valais. Zelo pestra, ponekod zelo strma, prepadna, a dobro zavarovana pot ponuja res veličastne poglede na mogočne Bernske Alpe. Velikokrat smo prečili velike deroče vode, a vsaj nahrbtniki so bili lažji, saj smo vodo le dotakali. Od Grächena je pot vodila čez Gasenried do Grata, nato južno visoko nad dolino Matternal in naprej proti pobočjem nad vasjo Randa. Tam na 2265 metrih nadmorske višine stoji *Europahütte* (Evropska kočja). Videli pa smo tudi že ledenik nad Zermattom, ki je bil v načrtu čez dva dni. V kočjo smo prišli ravno na večerjo. Žal so se potrdile ugotovitve iz lanskega leta, in tako smo tudi letos spoznali, da so Švicarji prijazni le, če je gost Švicar ali Američan.

A že zjutraj nas je navdušil spektakularen viseči most čez sotesko med dvema deloma v nadaljevanju poti proti Zermattu. Most so poimenovali po Charlesu Kuonenu in velja za najdaljši viseči most za pešce na svetu, dolg je 494 metrov. Pot je tudi v nadaljevanju zelo slikovita ter obdana z najvišjimi švicarskimi vrhovi. Njena zračnost in prepadnost pa je zahtevala vso našo koncentracijo, zato smo se za opazovanje razgledov raje kar usedli, še posebej, ko se nam je prikazal Matterhorn. V mestecu Zermatt, 1600 m, švicarsko zimsko športno središče pod Matterhornom, smo prispeli malo pred dežjem. Hostel Bahnhof je bil odličen, z veliko kuhinjo ter pralnim in sušilnim

strojem. Ema je komaj čakala, da prime kuhalnico, Kanadčani pa so se čudili, da otroci kuhajo večerjo staršem.

Muhasto vreme je bilo za petek napovedano že en teden vnaprej. To nam je povzročalo kar nekaj skrbi. Zato smo se odločili za zgodnji start ob šesti uri, da bi si z dobrim tempom ter vzponom v šestih urah iz Zermatta do kočice Rifugio Teodulo, 3317 m, zagotovili prihod v kočico pred nevihto. Je bil pa to za nas poseben dan, ki smo ga nestrpnost pričakovali; pot je namreč vodila tik ob vznožju Matterhorna, ki smo ga v dopoldanskem še lepem vremenu lahko občudovali od blizu. Ja, naš dan je bil poseben tudi zato, ker smo morali do naše naslednje kočice prečiti ledenik Theodul. Na ledenik Theodulgletscher vodi kar nekaj žičnic, zato tudi tokrat med vzponom nismo srečali nikogar.

Iz Zermatta smo se naprej povzpeli do kočice Gangehütte, ki je na švicarski strani na višini nad tri tisoč metri. Oblaki so se že zbirali, zato smo vedeli, da nevihta prehiteva. Napovedali so tudi, da bo trajala do jutra, zato vedrenje ni bilo smiselno. Oblekli smo dežna oblačila in se opremili za ledeniško prečenje. Vstop na ledenik smo nekoliko iskali, pot čez ledenik pa je lepo nakazana s teptalcem snega, zato tam z orientacijo ni bilo težav. Sredi ledenika nas je ulovil dež, ki je kmalu prešel v sneg in snežno nevihto z vetrom, ki nas je mrazila celo uro, kolikor smo še potrebovali za prečenje. V navezi smo počasi in previdno iskali pot v slabi vidljivosti. Vsi smo stiskali zobe. Midva sva takih pogojev navajena, a verjamem, da otrokom ni bilo lahko. A smo zmogli! Z ledenika smo se po ka-

mnitem, spolzkem in delno poledenem terenu dvignili do naše kočice Teodulo na višini 3317 m. Bili smo presrečni in popoldne, ki smo ga ob igrah in kaminu preživeli v koči s panoramskim oknom na Matterhorn, je bilo nepozabno. S prečenjem ledenika smo zapustili Švico, saj kočica leži že na italijanski strani meje. To je bilo zelo očitno, oskrbnika sta bila res prijazna in sta nas s štirihodno večerjo prav razvadila. Kar neverjetno je, da pri vzponu in med spanjem v koči Teodulo nihče ni imel težav zaradi višine; je pa res, da smo bili že nekaj dni nad dva tisoč petsto metri in smo vse vzpone opravili postopno.

Spet v Italiji

S prelaza Teodul smo se spustili na območje Vallone delle Cime Bianche, ki je del naravovarstvenega omrežja Natura 2000. Ta del zagotovo ponuja enega od vrhuncev poti predvsem zaradi pestrosti in preprostosti pokrajine ter travnikov Alpe Varda in Alpe Mase. Matterhorn smo si ta dan ogledali še z italijanske strani, nato pa smo se od njega poslovili, prav tako smo pomahali Breithornu. Tega dne nas je sonček kar malo polenil, saj smo se od vseh dni najmanj vzpenjali. A mi se vedno najdemo – martinčkanje, dolge malice, štetje ovac, ki so se napajale, in skakanje čez potoke proti dolini Ayas in pokrajini Resy nad Champolucom. Koča Rifugio Guide Frachey z zelo prijaznim oskrbnikom na impresivni lokaciji tik nad Saint-Jacquesom je bila tudi krasna, z odlično kavo. Po zajtrku smo ponovno zagrizli, tokrat v 600-metrski vzpon, kolikor je bilo potrebno z Resy, 2072 m, do prelaza Colle di Bettaforca, 2676 m. Ob spustu po ma-

*Dolina Vallone delle Pisse s slapovi ter živo zelenimi travnatimi pobočji; na njih leži majhna vasica s kamnitimi hišami – na poti proti Rifugio Pastore.
Foto Tomi Klančnik*





Vrh Corno del Camoscio s pogledom na pot, po kateri poteka običajni pristop na Monte Rosa – čez Passo del Salati.
Foto Tomi Klančnik

kadamski poti, ki je bila očitno za marsikoga krožna pot (gor z žičnico, dol po poti – ali pa obratno, ne vem), nas je pri Sant'Anna presenetila kočica z žarom, ki smo ga seveda izkoristili. Nato smo se spustili v Stafal, alpsko dolino z znanim krajem Gressoney, ter se vzpeli na drugi hrib do kočice Rifugio Gabiet, ki nas je s svojo barvitostjo, razgledom, jezerom, pa tudi urejenostjo in prijaznostjo ponovno osrečila.

Naslednji dan se je razgibani svet okrog Monte Rose od zasneženih vrhov, ledenikov, travnatih pobočij, granitnih prelazov, deročih potokov in slapov prikazal v vsej svoji veličastnosti. Pogledovali smo na pot, po kateri se alpinisti najpogosteje vzpenjo na Monte Rosa – z žičnico iz Alagne na Passo dei Salati - Indreen, do kočice Mantova, 3498 m, ali še čez ledenik Lys do kočice Gnifetti, 3647 m, ki sta tudi izhodišči za vzpona na štiritisočake masiva Monte Rose. Prav zato

smo tudi izbrali Passo dei Salati in ne Col d'Olen, ki predstavlja mejni prelaz masiva in direktnjejšo, krajšo pot. Ta prelaz je znan po tem, da ima čudovit razgled, a redkokdoga vidi, ker je vedno ovit v meglo. In mi smo imeli lep sončen dan. Prav zato smo se vzpeli še na bližnji in s tem tudi naš zadnji tritisočak na TMR, Corno del Camoscio, 3024 m, kjer smo kar obsedeli, saj nam je pogled segal vse do Mont Blanca, Gran Paradisa in drugih štiritisočakov nad dolino Aoste.

Lepo in neverjetno, kaj vse nam ponuja narava, če smo se le pripravljene odreči udobju in se malo potruditi. S prelaza sta možni dve poti, lažja s spustom po dolini Valle d'Olen proti Alagni, kjer se združita še dolini Valle d'Otro ter Valsesia, ter bolj hribovska, ki nas je zamikala in prepričala. Že strm spust petsto višinskih metrov z Valico di Cimalegna proti istoimenski dolini je zahteval res veliko previdnosti. Ta samotna pot nas je očarala. Slapovi, ki so drli iz skal na vseh straneh doline Vallone de le Pisse, in zelena barva travnatih pobočij, so bili res sijajni. Nikamor se nam ni mudilo, le prepustili smo se naravi in uživali. Mimo majhne vasice s kamnitimi hišami smo se še enkrat spustili in prispeli do naše zadnje kočice Rifugio Pastore. Koča leži tri kilometre od Alagne, zato je bila dobro obiskana. Sončni vzhod je osvetlil tudi najvišje ležečo kočico Margerita, 4554 m, preden so jo ponovno zakrili oblaki. V tistem trenutku smo bili že navdušeni pri zajtrku in uživali lokalne dobrote. Prav to smo potrebovali pred vzponom proti meglenu prelazu Colle del Turlo. Kot da bi vedeli, da je to naš zadnji prelaz, in bi nam želeli olajšati teh tisoč tristo metrov vzpona, so pot tlakovali. S spusta po vijugasti mulatjeri smo lahko videli pot, po kateri smo se vzpeli prvi dan. Med spustom smo se vedno več ustavljali, da bi ustavili trenutek, a

Informacije

Začetek in konec poti v Italiji: Macugnaga, hoja v nasprotni smeri urinega kazalca

Opravljene kilometri in višinski metri: 173,4 kilometra, 10.851 višinskih metrov vzpona in 10.847 višinskih metrov spusta

Vodnik: Hilary Sharp: *The Tour of Monte Rosa. A trekker's guide and maps.* Cicerone, 2015.

Spletne strani: www.tmr-matterhorn.ch/en/pointsofinterest.html
www.thehiking.club/tour-of-monte-rosa
www.zermatt.ch/en/Media/Planning-hikes-tours/Tour-Monte-Rosa-Matterhorn
<https://regio.outdooractive.com/oar-zermatt-tourismus/en/tour/multi-day-hike/>
<https://regio.outdooractive.com/oar-zermatt-tourismus/en/tour/multi-day-hike/tour-monte-rosa-matterhorn/8991226/#dm=1>



Tlakovana pot s prelaza Colle del Turlo proti Macugnagi, ki sta naši začetni in končni točki pohoda TMR. V oblakih vidimo naš prvi cilj, Passo del Monte Moro, pred devetimi dnevi. Foto Tomi Klančnik

tudi s počasnim tempom smo krog zaključili. Otroci niso mogli verjeti – kot bi začeli včeraj, le kdaj je minilo vseh devet dni? V Macugnagi nas je čakal avto.

In za konec

Na to pot smo se kondicijsko pripravili v našem visokogorju, kjer smo se z eno- in dvodnevni turami povzpeli na kar nekaj vršacev. Tudi sicer v gore zahajamo že kar nekaj let in otroci so od malega v hribih. Zanimivo je, kako razširjena je v Italiji in Švici uporaba žičnic. Tudi pot TMR lahko skoraj v celoti opraviš z žičnico – in še načrtujejo nove. Skoraj vsa smučišča v poletnem času privabljajo kolesarje, zato je bilo okrog žičnic kar živahno. Pohodnike smo srečali predvsem v kočah in ob žičnicah. Pot v drugih delih ni tako obiskana, razlog je morda, ker je veliko bolj hribovska in zahtevna – ali pa ker se res veliko ljudi vzpne z žičnicami. Na poti smo spoznali le en par in nekaj tekačev, ki so imeli pot namen opraviti v celoti.

Večina koč ponuja le polpenzion ali izjemoma nočitev z zajtrkom. Večerje v kočah so bile res pestre in lokalno obarvane ter sestavljene iz treh do štirih hodov. Zajtrki so bili povsod enaki – s kruhom, opečencem, marmelado, čokoladnim namazom, kosmiči in mlekom. Na celi poti smo le trikrat prišli do trgovine, v Grächen, Zermattu in Staffalu. Čez dan smo jedli v kočah ob poti ali še pogosteje v nekakšnih restavracijah ob žičnicah, kjer si dobil vsaj topel sendvič ali pa tudi jed z žara. Sicer smo v koči, kjer smo prespali, naročili piknik pakete. Vsak je vseboval

Etapa	dolžina (km)	višinska razlika (m)	čas hoje (h)
Italija: Macugnaga (1230 m)–Rifugio Oberto Maroli (2796 m)	9,5	+1600	4.30
Italija: Rifugio Oberto Maroli (2796 m)–Švica: Mattmarksee (1965 m)–Saas Almagell (1672 m)–Saas Fee (1803 m)–Grächen (1619 m)	41	+1415 –2567	14.30
Švica: Grächen (1600 m)–Europahütte (2200 m)	20,3	+1536 –884	9
Švica: Europahütte (2200 m)–Zermatt (1600 m)	21	+882 –1524	7.30
Švica: Zermatt (1600 m)–Gangehütte (3030 m)–Italija: prehod čez ledenik Theodulo–Rifugio Teodulo (3317 m)	13,3	+1732 –84	6
Italija: Rifugio Teodulo (3317 m)–Cima Bianche–Resy–Rifugio Guide di Frachey (2060 m)	20	+470 –1700	7
Italija: Rifugio Guide di Frachey (2060 m)–Colle di Bettaforca (2676 m)–Sant'Anna (2172 m)–Stafal (1823 m)–Gabiet (2342 m)	14,5	+1162 –914	7
Italija: Rifugio Gabiet (2360 m)–Passo del Salati (2980 m)–Corno dell Camoscio (3024 m)–Rifugio Guglielmina (ruševine)–Valico di Cimaiegna (2832 m)–Vallone dele Pisse–Alpe La Balma–Alpe Bors–Rifugio Pastore (1580 m)	14	+741 –1505	6.30
Italija: Rifugio Pastore (1580 m)–Alpe Faller (1984 m)–Colle del Turlo (2738 m)–Bivacco Lanti (2150 m)–La Piana (1613 m)–Lago delle Fate–Quarazza (1309 m)–Macugnaga (1317 m)	22	+1308 –1672	9

dva sendviča, sadje in čokoladico. Vse italijanske kočice lahko le pohvalimo!

Doživetja te slikovite poti in izjemne razglede na vse mogočne gore okrog ter tudi na vrhove Monte Rose bomo še dolgo nosili v sebi. Vsak dan smo pri zajtrku pregledali pot, kilometre, višino in običajno je že prvi vzpon pomenil od petsto do tisoč petsto višinskih metrov. Neverjetno, a otrokom ta podatek ni bil bistven. Vsakič so rekli le OK in gremo. Otroci znajo sprejeti preprosta dejstva in si ne delajo dodatnih skrbi. Na celi poti smo vsi skupaj pridelali en žulj (no, Ema ga je) in smo ga tisti dan vneto negovali. Smo pa vsi pridobili odrgrnine od nahrbtnikov, v katerih smo imeli oblačila, dežna oblačila, spalno vrečo, puhovko, naglavno lučko, polnilce, zemljevide ter vse za osebno higieno in prvo pomoč – kar je potrebno za devet dni, tako da so bili kar težki. Tega smo bili zelo veseli – ne odrgrnin, ampak da je tako dolga pot s tako starimi oz. mladimi pohodniki minila praktično brez težav.

Narava se nas dotakne, nas spreminja, nas oblikuje in pomaga – le če smo dovolj pogumni, da se ji prepustimo in ji to dovolimo. Za vse stvari velja, da je najtežje narediti prvi korak – in res je tako! S takim zavedanjem upam, da bodo vsi naši otroci – Ema (17), Neja (15), Rok (12), Tinkara (10) – stopali po vseh svojih poteh. Najbolj so seveda ponosni na svoj najvišji vrh, 3317, čeprav to ni bil njihov prvi tritisočak; na poti smo še dvakrat prekoračili mejo tri tisoč metrov. Z veseljem sva jih spremljala, kako so vsak novi dan začeli z zagonom in kako so se vsak večer veselili večerje. Srečo so našli v majhnih stvareh in osvojenih prelazih, najbolj pa jih je navdušil ledenik. Še bolj smo se povezali in doživeli naravo! Doživetja te slikovite poti in izjemne razglede bomo še dolgo nosili v srcih. ●

Marta
Krejan Čokl

Od Belce do Calgaryja

Pogovor z Rajkom Lotričem

Smučati in skakati s smučmi je začel, ko so si smučiči še izposojali med sabo, saj ni imel vsak svojih. A ne to ne druge ovire mu niso preprečile nastopa na olimpijskih igrah v Calgaryju leta 1988. Njegovo življenje je še zdaj, ko je upokojeni vojak, nazadnje zaposlen v Centru odličnosti za gorsko bojevanje, preplet športnih dejavnosti, ki jih plemeniti s svojo dobrosrčnostjo.



Rajko Lotrič v
Chamonixu leta 2005
Arhiv Rajka Lotriča

Vsako leto pomaga pri tekmovanjih v Planici, pomaga izobraževati in usposablja v različnih organizacijah in je aktiven gorski reševalec letalec. Rajko Lotrič je – ne glede na to, kako klišejsko zveni – zares izjemen oče, mož, prijatelj, sodelavec, reševalec ... Z dvema besedama: velik človek.

Vaše otroštvo sega v čas, o katerem mladi danes lahko berejo le še v knjigah. V kakšnem spominu vam je ostalo?

S starši in starejšo sestro smo živeli na Belci, majhni vasi med Mojstrano in Gozdom - Martuljkom. V hiši ob glavni cesti nismo imeli veliko prostora, saj smo si jo delili še s tremi stanovalci. Starši so hodili v službo, tako da sva s sestro že zelo zgodaj morala marsikaj postoriti sama. Nismo živeli v izobilju. Spominjam se, kako sem si želel banane, ki so bile takrat prava redkost. Potem pa jih je nekoč oče prinesel, ko se je

vrnil iz službe. Zdele so se mi nekaj tako posebnega, da še dolgo nisem pozabil tistega sladkega okusa. Razen nekaj vrta ob hiši zemlje nismo imeli. Skupaj s starši smo pomagali pri kmečkih opravilih na bližnjih kmetijah. V zameno smo dobili nekaj poljščin, tako da smo lažje shajali. Meni to ni bilo v kakšno veliko veselje, saj sem bil raje svoboden in sem se preganjal po okoliških gozdovih, pozneje pa po soteski potoka Belce, ki se mi je zdela prav skrivnostna. Vedno sem težko pričakoval zimo in vse radosti, ki jih je prinesla s seboj.

Hodil sem v malo šolo, ko je moj starejši bratranec že imel smučiči. Bile so lesene, z usnjenimi jermeni za pritrjevanje na čevlji. Ker bratranec ni bil preveč navdušen nad njimi, sem ga večkrat prosil, naj jih odstopi meni, rekoč, da bom pokazal, kako se smuča. Seveda so sledili padci, saj telo ni dohajalo nog, ki so na drseči podlagi vedno prehitro pobegnile naprej, pa še gumijasti škornji niso nudili prav nobene opore. Ker pa vaja dela mojstra, sem počasi le zapeljal nekaj metrov. Kmalu mi to ni bilo dovolj. Želel sem si skočiti s smučmi na nogah, tako kot sem videl to početi starejše fante, ki so na bližnjem hribu imeli pravo skakalnico. Kakih dvajset poskusov je bilo potrebnih, da sem se po pristanku odpeljal naprej na smučkah, ne po *riti*. Seveda to niso bili omembe vredni skoki, zgolj kak meter ali dva, meni pa so predstavljali največji dosežek. Kmalu zatem sem starše le prepričal, da so mi kupili smučiči in prave usnjene čevlje. Vse rabljeno, seveda. Usnje čevljev je bilo tako trdo, da jih nisem mogel sam zavezati in sem vedno, ko so bili starši še v službi, odšel do sosede, da mi jih je zavezala, nato pa s smučmi na bližnji breg.

Česa, kar je najbolj vplivalo na vašo nadaljnjo pot, se najbolj spominjate?

V petem razredu osnovne šole smo imeli zimski športni dan. Z avtobusom smo se odpeljali na Pokljuko. Smučali smo na smučišču za Šport hotelom. Ker je bila v bližini smučišča skakalnica, sem se zapeljal do njenega vznožja in z zanimanjem opazoval trening naše reprezentance. Neverjetno se mi je zdelo, kako so leteli skozi zrak in z glasnim pokom pristajali daleč v dnu. Vse skupaj me je tako prevzelo, da sem se trdno odločil, da bom to počel tudi sam.



Na Triglav junija 1978 Arhiv Rajka Lotriča

Večina vas pozna kot smučarskega skakalca. Je bilo zanimanje za ta šport v vaši mladosti pri otrocih običajno ali bolj izjema?

Na Belci in v Mojstrani je bilo kar nekaj fantov, ki so bili takrat v skakalnem klubu na Jesenicah. Imeli so prave skakalne smučiče. Občudoval sem jih, želja biti jim enak je vedno gorela v meni. 1975. leta so v Mojstrani obudili smučarski skakalni klub, tako da se je ponudila možnost nekje začeti. Bilo nas je kar nekaj, tako da lahko rečem, da je bilo med mladimi precej zanimanja za ta šport, samo možnosti in pogoji so bili veliko slabši kot danes.

Se še spomnite svojega prvega čisto pravega skoka na skakalnih smučeh? Morda tudi daljave?

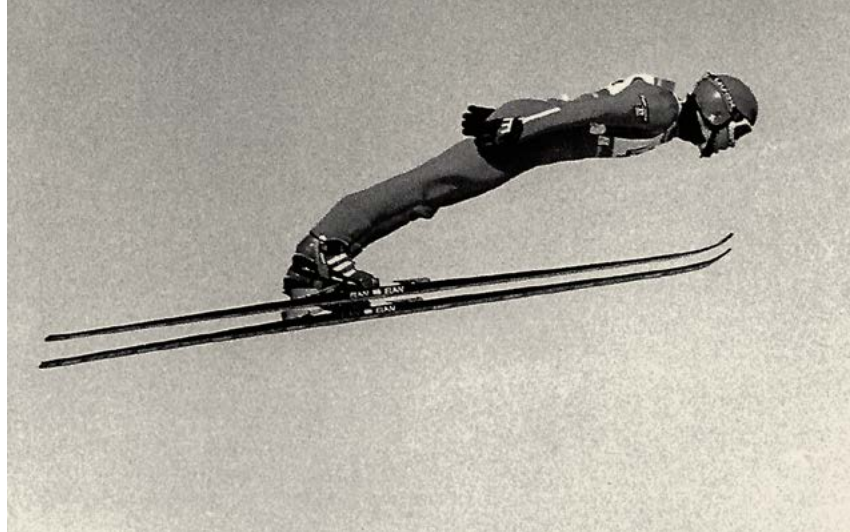
Naš trener je bil Karel Krznarič, tudi sam nekoč smučarski skakalec. Prve resnejše skoke smo opravili na 25-metrski skakalnici v Planici. Seveda sta bila prisotna strah in vse kar spada zraven. Izteklo se je dobro, dolžina pa je bila približno deset metrov. Star sem bil 13 let, kar je bilo dokaj pozno, saj so moji vrstniki skakali že na 60-metrski skakalnici nekateri pa že na 90-metrski.

Kot je bilo v tistih časih tudi za vrhunske športnike običajno, ste bili zaposleni. Ste imeli kot športnik kakšne privilegije?

Zaposlen sem bil kot orodjar v podjetju Kovinska oprema v Mojstrani. Kot reprezentantu Jugoslavije so mi "šli zelo na roko". Povprečno sem delal petdeset dni na leto. Drugo so bile priprave in tekmovanja. Še danes sem hvaležen vodstvu podjetja in zaposlenim, da so mi omogočili športno udejstvovanje.

Zdi se, da je bila vaša generacija smučarskih skakalcev med seboj zelo povezana. Je bilo res tako?

Smučarski skoki so individualni šport, a smo kljub temu bili zelo odvisni drug od drugega. V tistem času smo skakalnice za treninge pripravljali sami. Stopiti smo morali skupaj in opraviti veliko dela, sploh če so bile snežne razmere slabe ali pa je bilo snega preveč. Včasih, ko je bilo vsega preveč, je prihajalo tudi do trenj med nami, ampak tako je vedno: s kom se bolj ujameš, s kom pa malo manj dobro.



Kako je bilo skakati v družbi takih legend, kot je bil recimo Matty Nykänen? Kako se je vedel do vas?

Vsako obdobje ima svoje favorite. Takrat je bil to Nikaenen. Sploh so prevladovali finski skakalci, tesno so jim sledili Avstrijci, no, pa tudi mi smo bili večkrat zraven. Nikaenen se je v glavnem držal bolj zase. Kljub svoji premoči ni nikogar podcenjeval ali na koga gledal zviška.

V kakšnem spominu so vam ostale olimpijske igre v Calgaryju?

V Kanadi smo bili cel mesec, tako da smo poleg športnega dela spoznali tudi del te zanimive dežele in življenje ljudi tam, kar je bilo krasno doživetje. Sicer z malo grenkega priokusa, ko se mi po spodrsaljaju na mali skakalnici ni uspelo uvrstiti na ekipno tekmo.

Ste imeli po koncu svoje športne kariere kakšno ponudbo, da bi ostali v tem športu?

Če bi želel, bi bil lahko trener v skakalnem klubu v naši dolini. Takrat mi res ni bilo do tega, da bi ves prosti čas posvetil mladim športnikom. Vedno sem si želel, da bi imel več časa za stvari, ki mi jih kot vrhunskemu športniku ni uspelo početi. Gore in vse, kar je povezano z njimi – to me je preveč vleкло.

Državno prvenstvo, Planica 1981

Foto Saša Miklavc

Na odpravi v Andih leta 2008

Arhiv Rajka Lotriča



Kakšni pa so bili vaši gorniški začetki?

V hribe sem začel hoditi s starši in sestro, pa ne zato, da bi se povzpeli na neki vrh, ampak je bil naš cilj nabiranje gozdnih sadežev, kot so borovnice in brusnice, na gozdnih posekah pa maline, iz katerih je mama kuhala malinovec. Mene je vedno vlekle više, vedno sem hotel videti, kaj je za naslednjim grebenom. Ko smo bili dovolj visoko, se nam je pokazal Triglav, pa martuljske gore vse do Jalovca in Mangarta. Izjemno lepe, divje in skrivnostne so se mi zdele gore, ki sem jih videl. Odločen sem bil, da jih nekoč bolje spoznam. Pa sem jih. Nekaj sam, več pa v družbi prijateljev, ki so v gorah že plezali in so bili že izkušeni plezalci. Čas mi ni dopuščal zelo aktivnega ukvarjanja z alpinizmom, me je pa to izredno veselilo. Kljub temu sem preplezal lepo število klasičnih smeri v Julijskih Alpah, nekaj v Kamniških Alpah, pa tudi v Paklenici.



*Spust z Denalija 2006
Arhiv Rajka Lotriča*

Ko se je končalo eno poglavje, se je torej začelo drugo – plezalno, turnosmučarsko in gorsko-reševalno. Ste kdaj obžalovali odločitve, da se umaknete iz poklicnega športa?

Mislil, da ima vsak športnik vsaj malo težav, ko se bolj ali manj dolga kariera zaključi. Življenje se ti obrne za sto odstotkov. Prej se sprjazniš in najdeš stvari, ki te zanimajo, bolje je. Sam sem imel na srečo veliko stvari, ki sem jih rad počel, poleg družine, seveda. Nikoli nisem obžaloval te odločitve, saj je bilo za mano lepo obdobje, ki se ga rad spominjam, pred mano pa veliko načrtov.

Udeležili ste se odprav v Južno Ameriko in v Himalajo, bili ste član prve odprave Slovenske vojske na Aljasko, opravili ste tudi zahteven turnosmučarski spust z Denalija. Očitno ste tudi v plezanju ostali na vrhunski ravni.

Sodeloval sem na nekaj odpravah v tuja gorstva. Nikoli se nisem imel za vrhunskega plezalca, sem pa vedno poskušal dati od sebe največ, kar je dopuščalo telo.



*Rajko v službi
Foto Sebastjan Šilar*

Posebno zanimivo se mi zdi, da ste delovali kot inštruktor v gorski šoli v Nepalu. Kaj vam je prinesla ta izkušnja?

Slovenska vojska, kjer sem bil zaposlen, je sodelovala s PZS, tako da smo alpinistični inštruktorji, zaposleni v SV, sodelovali pri usposabljanju nepalskih vodnikov. Izkušnja je bila izredno zanimiva, saj sem lahko videl, kako živijo ljudje v oddaljenih vasi pod Himalajo. Posebej zanimivo pa je bilo usposabljanje te mladeniče, od katerih jih je bilo kar nekaj, ki so že stali na Mount Everestu – seveda kot pomočniki na komercialnih odpravah.

Tečajniki so bili glede znanja in izkušenj zelo različni. Nekateri popolni začetniki, drugi pa že izkušeni plezalci. Zanimivo je, da ni bilo čutiti rivalstva med njimi. Tisti z več izkušnjami so bili vedno pripravljene pomagati manj večim. Po taki izkušnji znaš predvsem bolj ceniti vse tisto, kar imaš doma.

Ste tudi dolgoletni gorski reševalec. Vas je med reševalce res povabil kar legendarni plezalec in reševalec Janez Brojan, kajne?

Kmalu po moji končani športni karieri sva pozimi s smučmi hodila proti Kredarici. Pogovor je nanesel na gorsko reševanje. Ko me je vprašal, ali bi jaz to počel, sem brez pomislekov odgovoril, da z veseljem.

Reševanje pomeni tudi srečanje s smrtjo. Kako se spopadate z vprašanjem minljivosti?

Nikoli se nisem poglobljal v to ali iskal odgovorov na to vprašanje. Ali je to usoda, splet okoliščin ali kaj tre-

tjega. Nekaj je naravna smrt, drugače pa je, ko ugasne mlado življenje. Vedno se je težko sprijazniti. Prvi stik s smrtno ponesrečenim je zagotovo najtežji. Gotovo ga ne pozabiš nikoli, pa čeprav se pozneje to ponovi še velikokrat. Mnogo bolj se zaveš, kako krhko je življenje in kako tanka je črta, ki nas ločuje od biti ali ne biti.

Eden izmed vaših sodelavcev je med reševanjem izgubil življenje. Kako ste našli motivacijo, da ste ostali med reševalci vse do danes?

Izguba nekoga, ki ti je blizu in s katerim si preživel lepe in težke trenutke, tudi na reševanjih, te zaznamuje. Takrat smo bili vsi pretreseni, žalostni, tudi jezni. Motivacija so mi prijatelji, reševalci na postaji. Dobro se razumemo in smo krasna ekipa. Vedno me je malo skrbelo, da ne bo mladih, pa so, in to dobri. Posebna motivacija pa je spoznanje, da boš nekomu pomagal – mogoče celo preživeti. Priznam, da ni vedno lahko, še posebej, ko greš zvečer namesto v posteljo s polnim nahrbtnikom opreme po nekoga v hribe.

V Bosni ste iz hiše, v kateri so bili zaradi poplav ujeti ljudje, s pomočjo helikopterja rešili dojenčka. Takih zgodb se najbrž ne da pozabiti? Kaj se je zgodilo?

Kot član helikopterske reševalne skupine Slovenske vojske sem leta 2014 odšel na reševalno misijo

v Bosno. Med obsežnimi poplavami smo iz poplavljenih hiš reševali ljudi. V eni izmed akcij smo iz hiše reševali tudi dojenčka. To je bilo delo celotne ekipe, od posadke do mojega kolega, ki se je prvi spustil na hišo. On je tudi vse pripravil, tako da je bila moja naloga samo še, da otroka varno prinesem v helikopter. Vprašanje je bilo, kako to narediti varno, saj majhnega otroka ne moremo potegniti v helikopter kot odraslega. Na srečo je bila pri roki lupinica, avtosedež za novorojenčke. Otroka smo dali vanjo in jo pripeli na jeklenico. Občutek med dvigom je bil zelo neprijeten, saj se mi ves čas zdelo, da bo veter, ki ga povzroča helikopterski propeler, otročka odpihnil. Tu je pomembno vlogo odigral še tehnik na vitlu, saj je bilo med hišo in helikopterjem polno električnih kablov. Spomini na take dogodke zlepa ne zbledijo.

Ste kdaj pomislili, da bi se iz gora popolnoma umaknili?

Upam, da bom lahko še dolgo užival v lepotah gora, na tak ali drugačen način.

Najbrž potem tudi za vas drži, da človeka spraviš z gorá, gorá iz človeka pa nikoli?

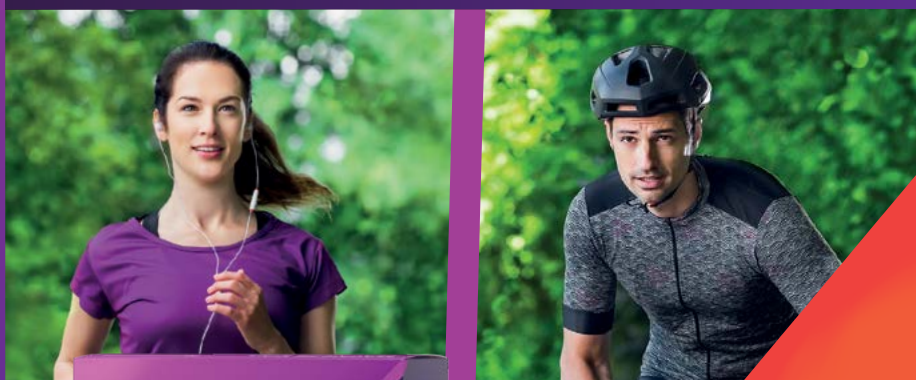
To imaš v sebi. Čeprav se zgodi kaj nepredvidene ga, če gre včasih kaj narobe, vedno se vračaš in tam vedno najdeš odgovor, zakaj si se vrnil. ○

BODITE NEUSTAVLJIVI

- ✓ Manj utrujenosti
- ✓ Normalno delovanje mišic



MAGNEZIJ Krka



MAGNEZIJ Krka 300

granulat za napitek
MAGNEZIJ CITRAT 300 mg magnezija
2 mg vitamina B₂

MAGNEZIJ Krka 400

granulat za napitek
MAGNEZIJ CITRAT 400 mg magnezija
2 mg vitamina B₂

MAGNEZIJ + VITAMIN B₂

www.magnezijkrka.si

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite za uravnoteženo in raznovrstno prehrano ter zdrav način življenja.
* Prodajni podatki ePharma Market Slovenija za leto 2022, prodaja v lekarnah, kategorija izdelki z magnezijem.



Podružnice DÖAV na Slovenskem

Nemški vpliv v naših gorah

Začetki organiziranega planinstva na naših tleh segajo v drugo polovico 19. stoletja. Poleg manj izrazitega delovanja avstrijskega turističnega kluba ÖTK je naše gore v tistem času zaznamovalo predvsem delovanje nemško-avstrijskih sekcij združenega planinskega društva DÖAV, ki so jih na ozemlju tedanje Kranjske ustanovili nemško opredeljeni ljudje iz vrst meščanske inteligence. Na začetku so sekcije v svoje vrste sprejemale tudi zavedne Slovence, pozneje pa je zaradi vključevanja germanskih idej prišlo do preloma, po katerem so Slovenci spoznali, da bodo morali svojo pot.

O najpomembnejši Kranjski sekciji iz Ljubljane smo obširno pisali v *Planinskem vestniku*¹, tokrat pa predstavljamo še ostale podružnice DÖAV v takratnem slovenskem prostoru. Njihov vpliv na ustanovitev naše planinske organizacije je bil namreč zelo pomemben. Če nemške oznake, poti in koč ne bi razburjale naših prednikov, bi lahko minila še leta, preden bi se ustanovilo Slovensko planinsko društvo (SPD), katerega naslednica letos obeležuje 130-letnico delovanja.

Celjska podružnica DÖAV (Section Cilli 1884–1918)

Celje je štiri leta pred ustanovitvijo Celjske podružnice DÖAV štelo 5393 prebivalcev in število se je spričo naraščajoče industrializacije dokaj hitro povečevalo. Deset let pozneje je v njem živel že 6264 in

leta 1910 skupaj z okolico nekaj čez 7000 prebivalcev. V mesto je pritekala delovna sila s podeželja, dotok kapitala je rasel, saj sta prometna lega mesta in poceni delovna sila nudila vsakomur, ki je bil pripravljen vložiti kapital, lepe možnosti.

Med nižjimi družbenimi sloji so bili v mestu sicer večinoma Slovenci, med meščani jih je bilo sredi sedemdesetih let 19. stoletja le toliko, "da jih je bilo mogoče prešteti na prste". Razmere so se sčasoma močno spremenile, in če so še ob koncu sedemdesetih let celjski Nemci povsem resno trdili, da je Celje "pranemško mesto", so se po ljudskem štetju leta 1880 nacionalne razmere začele spreminjati v korist slovenstva.

Celje, ki so ga nekateri primerjali z nemškim Heidelbergom ali celo mondenim Bad Ischlom, je nudilo pestro podobo odličnih hotelov, gostiln in kavarn. Gostinski lokali so bili v tistem času središče družabnega življenja in ne le prostor, v katerem se je jedlo in pilo. Ostra nacionalna razdvojenost v mestu se je odražala tudi v njihovem lastništvu, saj so bili vsi boljši lokali v nemških rokah.

Večino podatkov o delovanju podružnice je bilo treba poiskati v osrednjem glasilu društva DÖAV in zlasti v lokalnem *Deutsche Wacht*. Slednji je v začetku marca 1884 objavil poziv k vključitvi v "kmalu ustanovljeno Celjsko sekcijo, ker je bila v mestu že večkrat izrečena želja po ustanovitvi podružnice, ki bi razširjala poznavanje alpskega sveta in ga približala širši populaciji". Ustanovni zbor je bil napovedan za 3. marec ob osmi uri zvečer v gostišču Pri zlati kroni. Sestanek je vodil zdravnik in politik dr. Josef Neckermann. Glavni referat je imel dr. Karl Higersperger, ki je dal pobudo ter napravil uvodne korake za ustanovitev. Brez posebne razprave so bila v statut sprejeta določila Beljaške podružnice DÖAV. Čeprav podružnica formalno še ni bila konstituirana, so se prisotni strinjali z volitvami in so za predsednika izvolili dr. Stepischnega.

Prva kočica na Korošici je bila postavljena na pobudo Johannesa Frischaufa. Leta 1886 je skrb zanjo prevzela Celjska podružnica DÖAV. Vir *Historisches Alpenarchiv*

¹ Dušan Škodič. Vzpon in propad Kranjske sekcije, *Planinski vestnik* št. 3, 2022.



Finančno so podružnico, ki je bila v prvih letih bolj speča kot dejavna, poleg dotacij društva DÖAV podpirali tudi lokalni privrženci. Celjski knjigarnar Fritz Rasch je denimo podaril vpisno knjigo koči v Logarski dolini.

Med predsedniki Celjske podružnice najdemo nemška imena različnih poklicev, ki nakazujejo ne le nacionalno usmerjenost, temveč tudi angažiranost v različnih sferah takratnega življenja v Celju. Gre za osebe, ki so delovale na pravnem, medicinskem in šolskem področju ter v gradbeništvu. Tudi pri pregledu članov vodstvenega odbora podružnice je bila paleta poklicev precej pisana. Kar je še posebej izstopalo pri pregledu imen, je podatek, da je leta 1896 imela funkcijo dama, kar je bil pravzaprav unikum med podružnicami DÖAV v takratnem slovenskem prostoru. Gospodična Schütz je bila zadolžena za poti in kočice, ki so bile pod upravo Celjske podružnice.

V skladu s programom je podružnica prirejela predavalne večere, ki so potekali v nemških gostiščih: Pri zlati kroni, Pri zlatem levu in od leta 1907 naprej v Nemški hiši.

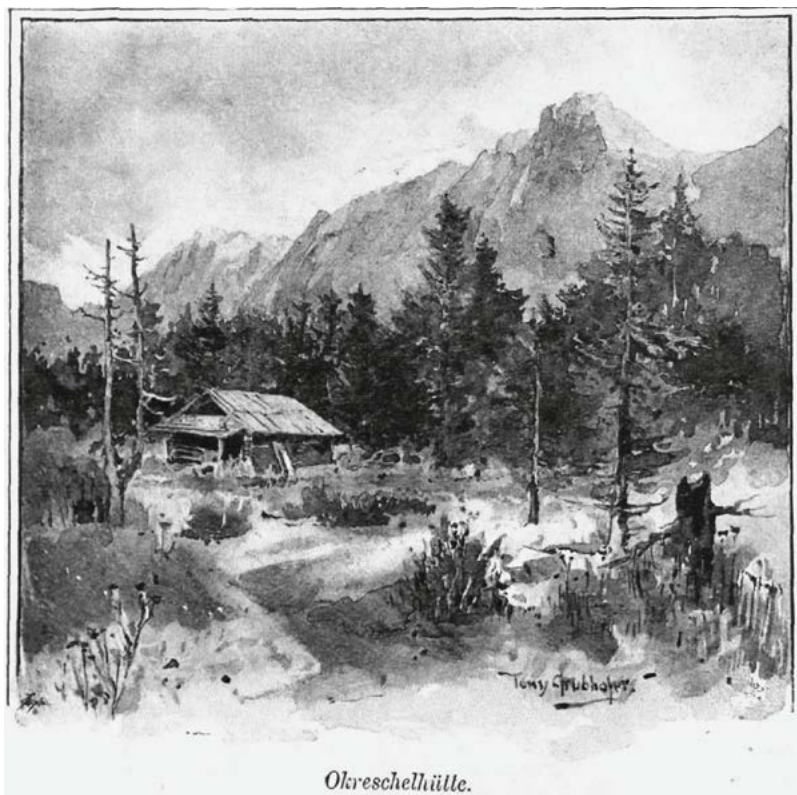
Kot vse podružnice je tudi Celjska skrbela za označevanje poti, pri čemer ni šlo le za planinske poti, denimo do Kamniškega sedla ali do vrha Ojstrice, ampak tudi za cestne dostope, na primer iz Logarske doline na Pavličovo sedlo.

Podružnična skrb je bilo tudi vodništvo in na njenem območju je bilo moč najeti avtorizirane vodnike iz Luč, Ljubnega in Solčave, ki so imeli tudi ključke koč. Med njimi omenimo Johanna Piskernika "vulgo Plesnika" iz Solčave, ki je leta 1894 prejel nagrado dunajskega planinskega društva *altenberger*. Gre za diplomu, ki so jo dobili posebni avstrijski prebivalci vzpetega sveta, vključno z oskrbniki in gostilničarji, "ki so jih v odnosu do turistov odlikovale prijazno svetovanje, pomoč ter vljudnost in dostojno vedenje". Po poročanju časopisov je šlo za tihega in zelo aktivnega človeka, ki je kot gorski vodnik veliko pripomogel k razvoju Savinjskih Alp, sodeloval pa je tudi pri urejanju številnih poti. Umril je po krajši bolezni marca 1915 v starosti 76 let.

Podružnica je imela na skrbi tudi nekaj planinskih koč. *Okreschel-Hütte* (zdaj Frischaufov dom na Okrešlju) je bila odprta leta 1894. Ko jo je leta 1907 poškodoval snežni plaz z Mrzle gore, so načrtovali gradnjo nove, in sicer tudi zato, ker je konkurenčni SPD v neposredni bližini gradil svoje zavetišče.

Zgodovina *Koroschitz-Hütte* (zdaj Kocbekov dom na Korošici) je starejša, saj je objekt na tem mestu leta 1876 na pobudo graškega profesorja dr. Johanna Frischaufa in ob podpori Avstrijske podružnice postavilo Štajersko planinsko društvo. Leta 1881 je koča pogorela, a bila že naslednje leto obnovljena s pomočjo Graške podružnice. Leta 1886 jo je v skrb prevzela Celjska podružnica, po 1. svetovni vojni pa jo je prevzela Savinjska podružnica SPD.

Logar-Haus, ki se je po prvi svetovni vojni imenoval Aleksandrov dom, je v upravljanje Celjska podružni-



Okreschelhütte.

ca dobila leta 1896. Objekt ji je tega leta prodal omenjeni Johann Piskernik, ki jo je tudi oskrboval.

Staro kamnito kočico na Uršlji gori, *Ursulaberg-Haus*, je leta 1910 prevzela Celjska podružnica, pri čemer je šlo pravzaprav za darilo grofa Thurna. V Mežiški dolini so slednji imeli obsežno posest, ki je pred drugo svetovno vojno obsegala več kot tretjino gozdov v okraju Slovenj Gradec. V koči podružnica ni videla koristi od prenavljanja, zato jo je prepustila Celovski podružnici.

Celjska podružnica je delovala od leta 1884 do konca prve svetovne vojne, ki je pomenil konec vseh podružnic DÖAV na Slovenskem. Njeno delo je sicer na kratko aktiviralo vkorakanje nemške vojske v mesto leta 1941, po propadu rajha leta 1945 pa je bila dokončno ukinjena.

Prva koča na Okrešlju leta 1894, kot jo je upodobil slikar Tony Grubhofer, je bila v oskrbi Celjske podružnice DÖAV. Vir Historisches Alpenarchiv

Ursula Berghaus leta 1912. Dve leti prej jo je prevzela Celjska podružnica DÖAV. Vir Historisches Alpenarchiv



Mutius Ritter von Tommasini

lebenslänglicher Ehrenpräsident (gest. 31. December 1879)

Vodilni možje
Primorske
podružnice DÖAV
v Trstu, upodobljeni
v izredno obsežni
kroniki, ki so jo izdali
ob dvajsetletnici
podružnice.
Vir Chronik der
section Küstenland
des Deutschen und
Österreichischen
Alpenvereins
1873-1892



Peter August Pазze
Vorstand seit 1879



Carl Freiherr von Czoernig
Vorstand bis Ende 1878

Primorska podružnica DÖAV (Section Küstenland 1873-1920)

Družbeno-politično ozadje delovanja Primorske podružnice je bilo precej specifično. Njen sedež je bil v Trstu, ki je bil najpomembnejše mesto v jugovzhodnem alpskem prostoru. Tu se Jadran najgloblje zajeda v notranjost in tu je morje najbolj neposredno povezano z alpskim svetom. Avstrijska komponenta je bila sicer v prebivalstveni sestavi v manjšini, a sta njen finančni kapital in vlaganje v mesto po velikosti presegala tako slovanske kot italijanske gospodarske iniciative. Zgodovinski razvoj in geografski položaj Trsta sta mestu vtisnila svetovljanstvo, ki se je odra-

žalo tudi v življenju in delovanju podružnice. Ustanovna seja je bila 19. junija 1873, kar je dober mesec pred ustanovitvijo društva DÖAV 23. avgusta 1873. Primorska podružnica je bila torej najprej članica *Deutscher Alpenverein* in šele nato DÖAV.

V vodstvenem odboru in članstvu nasploh je mogoče najti zanimiva imena, večinoma (visoko) izobraženih predstavnikov višjega razreda takratne tržaške družbe. Prvi predsednik podružnice je bil pravnik Karl von Czoernig, ki se je po očetovem zgledu prav tako zanimal za zgodovino avstrijskih narodov. Leta 1878 ga je nadomestil August Peter Pазze, ki je podružnico neprekinjeno vodil dvajset let (1879-1899). Bil je zelo aktiven in predan društvu, soavtor del o Škocjanskih jamah in društvene kronike. S slovenskim prostorom sta bila povezana v Ljubljani rojeni Viljem Urbas, ki je ves čas članstva (1874-1897) opravljal funkcijo namestnika predsednika, in Julius Kugy, ki je bil med leti 1877 in 1883 zapisnikar, v obdobju 1885-1895 pa član. Ker je o njem znanega in zapisanega že mnogo, omenimo njegovo manj znano "aretacijo" leta 1884. Dunajski *Neue Freie Presse* je demantiral poročanje videmskih časopisov, da so na področju furlanskega vzpetega sveta ujeli avstrijskega vohuna, ki so ga vklenjenega privedli v Trbiž. Izkazalo se je, da gre za Kugyja, ki razen članske izkaznice društva DÖAV ni imel ustreznih dokumentov. Zaradi kolere so bile takrat zaprte ali delno prehodne meje s provincami, a so bile za gibanje zahtevane uradne dovolilnice. Kugy je moral na papirje iz Trsta, ki so mu omogočili nadaljevanje poti, na trbiški policiji čakati šest ur.

V vodstvenem odboru naj omenimo še Friedricha Müllerja, ki je leta 1907 prevzel predsedniško funkcijo. V pisani paleti poklicev društevenikov je bil eden redkih, ki ni bil član visoke tržaške družbe, saj je bil po poklicu mehanik. Njegovim številnim zapisom o Škocjanskih jamah in kraškem svetu nasploh gre zaslug za njihovo poznavanje daleč naokrog. Število članstva podružnice je pred veliko morijo doseglo 498. Med člani so bili gorohodci iz različnih krajev takratnega slovenskega prostora in širšega

Znana Baumbachova
kočica v Trenti je
nekoč stala ob
današnjem INFO
Centru TNP Dom
Trenta.
Vir Chronik der
section Küstenland
des Deutschen und
Österreichischen
Alpenvereins
1873-1892





Koča Schneeberg-Hütte v Leskovi dolini na območju Snežnika je bila v lasti Primorske podružnice DÖAV. Vir *Chronik der section Küstenland des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins 1873-1892*

prostora monarhije. V njej najdemo precej članov iz Gorice, ki so po ustanovitvi Goriške podružnice izstopili in se po njenem zatonu leta 1901 vanjo ponovno vrnili. Med zanimivejšimi člani omenimo alpinista Henrika Tumo, pesnika dr. Rudolfa Baumbacha ter bivšega predsednika Kranjske sekcije Ottomarja Bamberga.

Podružnica je delovala po programu društva DÖAV in je s prirejanjem predavanj, razstav in družabnih večerov oblikovala družbeno življenje v Trstu. V vzpetem svetu, kjer si je prizadevala urediti vodništvo, je delovala na območju severnega dela "Triglavske skupine", Jalovca, Mangarta in Alp v Rabeljski dolini, po propadu Goriške podružnice pa tudi v območju Bovca in Kanina.

Podružnica je imela v lasti *Schneeberg-Hütte*, kočo v Leskovi dolini na območju Snežnika, ki je bila odprta kmalu po njeni ustanovitvi. *Baumbach-Hütte* v Trenti so odprli leta 1881. Baumbachova koča danes ne obstaja več, stala pa je nasproti današnjega Doma Trente.

Po zatonu Goriške podružnice so prevzeli tudi kočo na Kaninu.

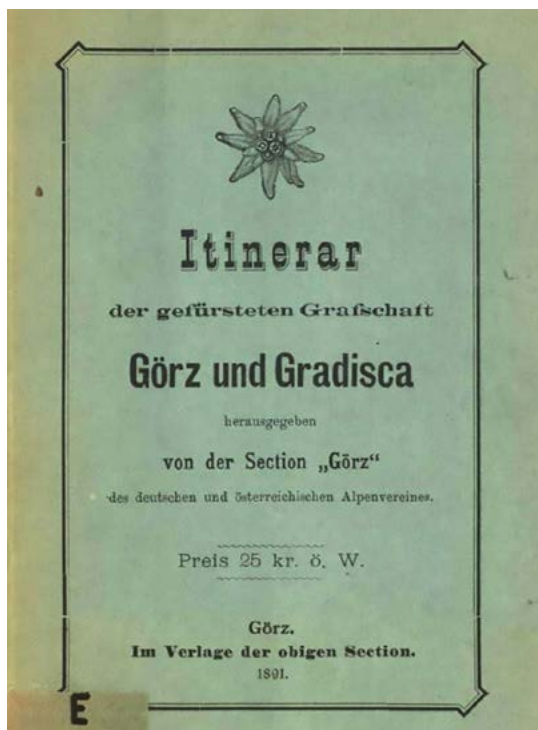
V Trstu so še leta 1884 razmišljali, da bi tudi na območju Brezj (Monte Maggiore) postavili kočo, a so idejo opustili, češ da območje nima "alpskega značaja". Naklonjeni so bili še postavitvi koče v bližini Vele Učke in zanjo že sprejeli načrt. To se je dogajalo pred ustanovitvijo podružnice *Oesterreichische Touristen-Club*, ki je bila ustanovljena v Opatiji in je potem tudi zgradila današnji Planinski dom na Poklonu.

Goriška podružnica DÖAV (Section Görz 1888–1901)

O notranjem življenju delovanja Goriške podružnice ni prav veliko znanega. Ker je na voljo le skromen obseg ohranjenega gradiva, se pri pisanju ni bilo mogoče opreti niti na spominske zbornike niti na gradivo, ki bi ga hranil Archiv Alpenverein v Innsbrucku. Vsebinsko so maloštevilne objave iz Gorice prinesle predvsem nekaj podatkov o vodstvenem odboru ter nekaj zapisov o koči na Kaninu.

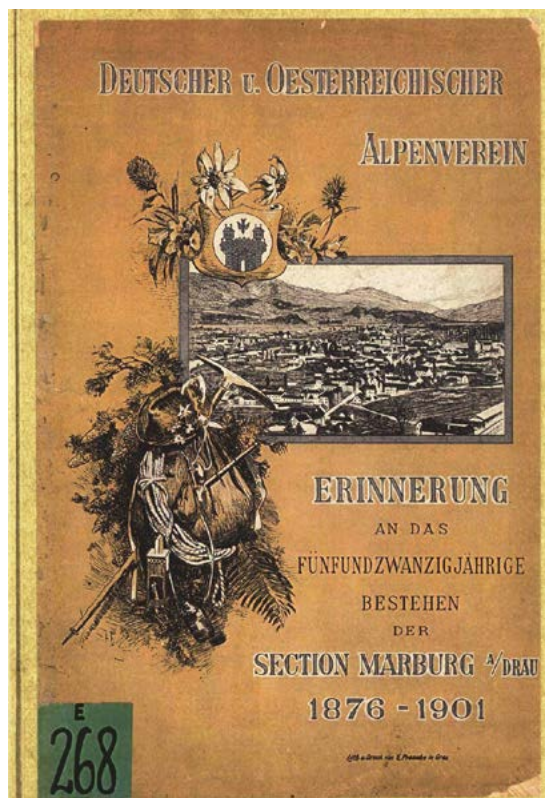
Če pri Kranjski sekciji zaradi relativno enotnega nacionalnega ozadja ni bilo treba omenjati tovrstne problematike, je za Gorico vendarle treba zapisati, da so Nemci na Goriškem v primerjavi s Slovenci in Italijani predstavljali številčno šibko skupino, ki pa je kljub temu bila politično in kulturno vplivna. V deželnem glavnem mestu je delovalo več nemških kulturnih ustanov, razvilo se je industrijsko središče z delavskimi domovi in pripadajočo infrastrukturo, s čimer so mesto odprli modernizaciji.

Korenine planinske dediščine v Gorici segajo še bolj nazaj. V mestu je deloval, kot so v tistih časih imenovali alpiniste, naš prvi *veleturist* Valentin Stanič. Staničeva tradicija se je v Gorici pozneje nadaljevala z odvetni-



Itinerar je izšel v obsegu nekaj več kot petdeset strani. Knjižica je Gorico predstavljala kot izhodišče za eno- ali večdnevne ture v okolico in nudila vrsto uporabnih informacij turistom. Vir *Historisches Alpenarchiv*

Naslovnica zbornika,
ki je izšel ob
petindvajsetletnici
Mariborske
podružnice DÖAV.
Vir Historisches
Alpenarchiv



kom in politikom Henrikom Tumo (1858–1935), po katerem se danes imenuje koča na Slavniku. Tuma je postal leta 1907 – že po propadu Goriške podružnice, član Primorske podružnice DÖAV.

Podružnica je imela ves čas obstoja manj kot sto članov, a kljub temu ni sodila med najmanjše. Leta 1897 so denimo tri najmanjše podružnice štejele od 12 do 16 članov. Do leta 1894 je članstvo naraščalo in tega leta je s skoraj sto člani doseglo vrh. Verjetno je bil to odraz splošnega navdušenja, saj je bila tega leta odprta koča na Kaninu. Pozneje je opaziti upadanje, dokler v zadnjem letu obstoja leta 1901 ni ostalo le še 47 članov.

V obdobju delovanja se je zvrstilo pet predsednikov. Največ podatkov je o prvem, daleč najbolj znanem Johannu Bolletu², ki je podružnico vodil prva tri leta. Sledili so Michael Beyrer v obdobju 1891–1894, Alexis Vulliemin v letih 1895–1896, A. Gironcoli leta 1897–1898 ter Ernst Marchesani do leta 1901. Podobno kot v drugih podružnicah v takratnem slovenskem prostoru so bila v vodilnem odboru opazna večinoma neslovenska imena. Glede na geografski položaj podružnice je bilo po pričakovanjih v njem poleg nemških imen najti tudi italijanska. Nazivi oziroma poklici članov potrjujejo dejstva, da so bili člani tisti, ki so imeli čas in sredstva, do so si prostočasne dejavnosti lahko privoščili.

Dejavnost podružnice je potekala v skladu s programom društva DÖAV. Predvsem si je podružnica

prizadevala za izdajo *Itinerarija* za Goriško-Gradiško grofijo, kar je bil tudi sklep generalnega zasedanja skupščine društva 28. februarja 1890. Poleg tega so izdelali na več listih poseben zemljevid območja, na katerem so bile označene njihove poti. *Itinerar* je izšel v obsegu nekaj več kot petdeset strani. Knjižica je Gorico predstavljala kot izhodišče za eno- ali večdnevne ture v okolico. Na koncu so priloženi sezname prometnih povezav z različnimi prevoznimi sredstvi, cenovniki tur in vstopnine za Škocjanske jame ter seznam vodnikov.

Kar zadeva delovanje Goriške podružnice, je njen največji prispevek postavitve koč na Kaninu (*Kanin-Hütte*) pod Krliščem na nadmorski višini 1814 m. Koča je podružnica zgradila v letih 1893–1894 in je bila odprta 20. avgusta 1894. V pritličju je bilo sedem postelj, na podstrehi pa trideset ležišč. Hrana je bila urejena po Pottovih načelih, ki smo jih že opisali v posebnem članku³.

Koča je bila leta 1898 temeljito obnovljena. Popolnoma prenovljena je bila kuhinja, v katero so vzdali štedilnik. Naslednjega leta objekt ni bil več oskrbovan, kar morda že daje slutiti zaton podružnice. V letu 1901 je Goriška podružnica kočo predala v upravljanje Primorski podružnici.

Koča je po prvi svetovni vojni prešla v italijansko upravljanje (*Club Alpino Italiano*) in postala Rifugio Ruggero Timeus Fauro. Objekt so po drugi svetovni vojni prevzeli bovški planinci in ga obnovili ter poimenovali po revolucionarju Ferdu Kravanji - Petru Skalarju. Koča je 1. januarja 1972 pogorela in naslednje leto so na drugi lokaciji začeli graditi Dom Petra Skalarja.

Mariborska podružnica DÖAV (*Sektion Marburg an der Drau 1876–1919*)

Prebivalstvo Maribora se je najhitreje povečevalo v šestdesetih letih 19. stoletja. Razlog za to je predvsem v migracijah nemško govorečih priseljencev, ki so tu našli nove možnosti za zaposlitev. Štiri leta po ustanovitvi mariborske podružnice DÖAV je po popisu prebivalstva iz leta 1880 v mestu živelo 17.628 ljudi, od tega 1.604 vojaki. Glede števila Nemcev in Slovencev v mestu so številke sporne, saj relevantnih podatkov o Nemcih, Slovencih ali drugih narodih ne v Mariboru in tudi drugod ni, vprašalne pole iz leta 1880 pa niso natančne.

Športno življenje v Mariboru se je začelo v drugi polovici 19. stoletja, sodelovanje v društvih pa je bilo tesno povezano s političnim prepričanjem, zato je bilo za marsikaterega Slovenca nesprijemljivo sodelovati v protislovenskem duhu. Do leta 1918 je bilo v mestu ustanovljenih 25 društev, od tega kar 22 nemških in le tri slovenska.

Društvo DÖAV na Štajerskem ni bilo neznan, saj se je v njegovo Graško podružnico, ustanovljeno leta 1870, kmalu vključilo tudi nekaj navdušenih štajer-

² Johann Bolle je bil po rodu Slovenec iz Proseca, Ivan Bolle. Bil je velik strokovnjak za kmetijstvo. Študiral je v Gradcu in se štel za tipičnega pripadnika večjezične monarhije. Če je pisal strokovno gradivo v italijanščini, se je podpisoval Giovanni Bolle (op. ur.).

³ Marija M. Peternel. Prehrana v planinskih kočah nekoč. *Planinski vestnik* št. 9, 2022.



V bližini razglednega stolpa pri sv. Bolfenku je leta 1913 zrasla Mariborska kočja domače podružnice DÖAV. Vir Historisches Alpenarchiv

skih gorohodcev. Ko se je član Graške podružnice, sodni adjutant dr. Josef von Scheuchenstuel, preselil v Maribor, je dal pobudo za ustanovitev samostojne podružnice društva. Tako je sredi marca leta 1876 *Marburger Zeitung* že vabil na ustanovni sestanek v jedilnico Kazine. Ustanovna seja je bila 18. maja. Prisotnih je bilo dvajset mož in izvoljen je bil glavni odbor: dr. Josef Schmiderer (predsednik), dr. Karl Wittermann (namestnik) ter Alois Quandest (tajnik). 15. maja je z najavo centralnemu odboru DÖAV Mariborska podružnica postala njegova 56. članica. Konec maja je bilo v Kazini prvo zasedanje, po katerem je imel dr. Josef Ritter von Scheuchenstuel predavanje o vzponu na italijanski Monte Christallo.

Mariborski društveniki so takoj začeli uresničevati program DÖAV. V skladu z njim so si prizadevali širiti znanje o alpskem prostoru in ga približati širši javnosti, a geografski položaj mesta je dal slutiti, da bo težišče delovanja bolj na razvijanju družabnega življenja.

Število članov se je gibalo od skromnih 23 leta 1876 do največ 95 leta 1913. Kljub relativnosti podatkov lahko mirno napišemo, da je bila podružnica podobno velika, kot sta bili Celjska in Goriška, in ni sodila med najmanjše; v primerjavi z drugimi društvi v mestu Maribor pa je bila vseeno med manjšimi. V prvem letu obstoja je bilo med člani najti tudi nekaj slovenskih priimkov, v nadaljevanju pa ne več. Med člani najdemo predvsem profesorje, inženirje, trgovce, predstavnike sodstva itd.

Predsednik podružnice z najdaljšim stažem je bil dr. Johann Schmiderer, ki jo je vodil od leta 1880 do konca prve svetovne vojne, več kot trideset let. Njegova družina se je uvrščala med najpremožnejše meščanske družine v Mariboru. Po študiju je vstopil v mestno politiko in bil dolga leta podžupan, od leta 1902 župan. Ob zaprilegi je obljubil, da bo varoval nemški značaj Maribora, kar je seveda med Slovenci naletelo na velik odpor. Kljub njegovi podpori pro-

tislovenski politiki je v času njegovega županovanja mesto doživljalo razcvet. Nastali so tovarna mil, mestno kopališče, mestna plinarna v Melju, povečal se je fond šolskih stavb. Po njegovi odstavitvi leta 1919 se je posvečal delovanju nemških društev v mestu in 20. oktobra 1919 je prejel odlok oblasti o ukinitvi Mariborske podružnice. Tako kot Celjsko jo je za kratek čas obudila nemška okupacija med drugo svetovno vojno.

Čeprav Mariborska podružnica ni imela v upravljanju koč v visoko vzpetem svetu, ne gre pozabiti na njeno angažiranje pri dveh znanih objektih. Prvi je povezan z gradnjo *Koroschitz-Hütte* (Kocbekov dom na Korošici). Ko je kočja leta 1881 pogorela, jo je naslednje leto obnovila sicer Graška podružnica, pri tem pa je pomagala tudi Mariborska podružnica.

Drug prispevek podružnice je povezan s precej priljubljeno točko v bližini mesta, Mariborsko kočjo na Pohorju. Pobuda zanjo je prišla iz vrst tamkajšnjega pevskega društva, ki je izvedelo za nekega kmeta, da bi bil pripravljen ponuditi kos zemljišča ob razglednem stolpu na Pohorju pri cerkvi sv. Bolfenka. Slovesno odprtje kočje je bilo na sončno nedeljo v začetku septembra 1913. Dogodka, na katerem je govoril predsednik podružnice, ni zabeležil samo lokalni tisk, ampak je o njem poročal tudi dunajski časopis *Gebrigsfreund*, kar je bila zagotovo dobra reklama za Pohorje. Kočo, ki še danes stoji na mali planoti na južni strani Pohorja pod Reškim vrhom (1142 m) in Ledinekovim koglom (1182 m), je pozneje prevzela in po preureditvi 14. maja 1922 odprla Mariborska podružnica SPD.

Ta prispevek zaključuje pregled podružnic DÖAV na Slovenskem, ki je imelo pri nas osem podružnic: Kranjsko, Primorsko, Goriško, Beljaško, Celjsko, Mariborsko, Slovenjgraško in Kočevsko. Zadnjih dveh nismo posebej predstavljali, ker sta bolj kot ne le živo tarili in nista imeli vidne vloge. ●



Johan (Ivan) Schmiderer je bil predsednik podružnice in tudi dolgoletni župan Maribora (1902-1919). Čeprav osebno ni bil Velikonemec, je podpiral in izvajal protislovensko politiko, zato je postal med ljudmi neprijjubljen. Fototeka Muzeja narodne osvoboditve Maribor

Klemen Belhar

Eno samo jamranje

Oni dan sem se udeležil dogodka, ki je pripeljal do tega, da sem kakšno uro preživel v družbi alpinistov, gorskih vodnikov, vmes je bil kak vodja alpinistične šole, celo kdo, ki bi mu lahko rekli planinski vplivnež. Pogovor je tekel o ljudeh, ki se vpisujejo v alpinistične šole in ki dandanes množično zahajajo v gore. Pogovor je bil, če izvzamem simpatično hecanje, eno samo *jamranje*.

V kristalni krogli vidim prihodnost, ko je tole besedilo objavljeno nekje na spletu in komentariat po prvem odstavku tipka nekaj v smislu: Ejga, Belhar, saj tudi tvoje pisanje ni dosti drugega kot *jamranje*. Pri čemer že vnaprej sklanjam glavo in si v brk mrmram, da takšno mnenje ni popolnoma neskladno z resnico. Še več, zadnje čase se težko grizem v jezik in ne zmorem samemu sebi dovolj trdno zvezati rok, zato se zgodi, da komentiram kakšno turnosmučarsko objavo, sicer v šaljivo sarkastičnem tonu, da bi se prikupil bralki in bralcu, a vsebina je *jamranje* nad dejstvom, da so nam lokalcem tujci zasedli nekdanj samotne terene, kjer je človek našel tudi dobro uležan pršič pozne trgatve. V resnici je še huje. Ko PR-služba določenega ministrstva ugotovi, da je treba nabrati vsečke in se pokazati na televiziji, organizirajo vtis manjše katastrofe v gorah in takrat novinarji in uredniki poiščejo mene, da bi v najbolj gledanih terminih informativnega programa *jamral* o obiskovalcih slovenskih gora. Bolj *jamram*, bolj so zadovoljni. (Nazadnje sem bil tiho bitko z voditeljem, ki me je ves čas napeljeval k *jamranju*, jaz pa sem hotel biti optimističen in pomirjati javnost. Marsikomu je bilo to všeč, a voditelj ni bil najbolj zadovoljen. Nesreče, tragedije in stiske so boljša televizija kot pomirjujoč ton gorskega reševalca.)

Ko opraviš nekaj analize in brskanja po spominu, ugotovim, da ima pojav določeno trajanje in sovпада s spreminjanjem planinske oz. hribovske oz. gorniške scene. Težko sodim o časih, ko sam nisem bil vpet v dogajanje. Branje starih *Planinskih vestnikov* in knjig s planinsko tematiko ter pregled kakšnega arhiva mi razkrivata več vzhičenosti nad gorami s stalno spremljavo *jamranja*. Ves čas kdo sodi, kako bi se kdo drug moral vesti v gorah. Končno sporočilo je verjetno to, da bi gore morale biti namenjene tistim, ki vemo, kako se tam obnašati, in ki si jih v resnici zaslužimo.

Tudi takrat, ko sem se vpisal v alpinistično šolo, ni bilo dosti drugače. Takrat je bilo sicer vse precej manj organizirano, a vseeno bolj zares. Od nas *zelencev* so pričakovali bistveno več, kot pričakujejo od današnjih tečajnikov. Ker so bili takrat zlati časi slovenskega alpinizma in si na odsekovnih sestankih srečeval kopico vrhunskih alpinistov, popolnoma posvečenih goram, plezanju, odpravam, dosežkom. Mi smo bili



Foto Andrejka Belhar Polanc

naslednja generacija, *šrot*, ki je vse to pokvaril. Iz naše generacije – otrok Dovžanove soteske – iz tega *šrota* sta nastala najboljša ledna plezalca svoje generacije na svetu, nekaj popolnoma spodobnih alpinistov in generacija gorskih reševalcev. (Ker sem ravno pri spominih, se spomnim časa, ko je v naši ulici živelo nenavadno veliko število alpinistov, tudi vrhunskih, ki so prihajali iz različnih držav. In ne gre za kakšno Celovško, temveč za eno manjših tržiških ulic.)

Sam sem bil eden večjih *šrotov*. Naredil sem največji greh in nikoli se nisem zares posvetil alpinizmu. Ni me zanimalo niti inštruktorstvo. Alpinizem sem kvaril z gorskim tekom in gorskim kolesarjenjem. Pajdašil sem se z onima dvema, ki sta ju zanimala samo led in praskanje po skalah. Pozneje sem se zviral po tistih skalah, ki so nametane po okoliških gmajnah. Brez zveze. Seveda sem sam čisto zadovoljen, ker sem k alpinizmu spravil nekaj ljudi z boljšo kariero. Zadovoljen, ker sem se lotil vseh oblik plezanja in v njih užival. Zadovoljen, ker sem z brati in z enim od onih ledolomilcev preživel izjemne dni z rokami, umazanimi od belega prahu, dneve s cepini v rokah in dneve s smučmi pod nogami. Skratka, *šrot* od življenja.

Poznejše generacije, oh ja, te so bile šele pravi *šrot*. Da o teh današnjih sploh ne bi izgubljali besed. Ti so

premladi, prestari, izrazito nesposobni in mnogi med njimi so "motorični debili". Če so v starih časih naredili sto vzgibov z eno roko, mi zgolj petdeset z obema rokama, dandanes zmorejo zgolj dva ali tri na veliki šalici. Nič od nič. No, na našem odseku je vsaj en fant, ki bo, če se bo posvetil alpinizmu, preplezal vse, česar se bo lotil, potrebuje zgolj čas in nekaj izkušenj. O tem, koliko vzgibov naredi, pa raje ne bi. To je ta *srot*.

Čas prinese in odnese različne stvari. Prinese velike uspehe slovenskega alpinizma in jih spet odnese. Toda zlati časi se bodo verjetno spet vrnil. Nekako, nekaj, na neki način. Kot nenavadno človeško bitje me je poleg plezanja od nekaj mikalo tudi okroglo usnje različnih obsegov. Pazite, mnogi alpinisti imajo odlične sposobnosti gibanja v prepadnem svetu, hkrati pa so "motorični debili", ko gre za skupinske športe z žogo. Sam v teh športih uživam kot igralec in gledalec. Da stvar naredim najhujšo možno, zelo rad spremljam nogomet ter redno in sploh ne tako slabo igram košarko. V srečanjih s temi športi sem doživel neverjetne uspehe, velika slavlja in bridka razočaranja, ki so jim spet sledili neverjetni uspehi. Zapomnite si moje besede, žugam v preroški pozi, tako bo tudi z alpinizmom.

Še več *jamranja* je o množicah, ki jih je pandemija pognala v svobodo gora. Ker so takrat prišli na okus, še vedno vztrajajo, namesto da bi se vrnili na kavč in v fitness. Resda so reševalcem povzročili več dela, toda gre za fenomen, ki ga kar nočemo opaziti. Verjetno gre za enega največjih rekreacijskih premikov v tem delu sveta. Ljudje so vstali, se premaknili in prišli v formo. Sicer delujejo malo čudno, se nekoliko nenavadno vedejo in oblačijo, toda premikajo se in tudi oni imajo enako pravico do gora. Ena pravica ne izključuje druge pravice. Če imajo oni pravico, da zasedajo "naš" prostor, imamo mi pravico, da *jamramo* čeznje. Imamo vso pravico, da se pritožujemo čez njihov videz, čez njihovo obnašanje, čez njihovo motorično nesposobnost in čez njihova napačna ravnanja, ki jih pripeljejo v nevarnost.

Pri svojem razmisleku o *jamranju* si sploh še nisem zastavil temeljnega in prepotrebnega vprašanja: je *jamranje* smotrno? Splošen ljudski glas nam skuša reči, da ne, a nam hkrati govori, da je nagnjenost k temu eden temeljnih postulatov slovenskega narodnega življa. V tem smislu nas je celo eden od predsednikov vlad skušal prevzgojiti v narod, ki bi nehal *jamrati* in začel iskati rešitve. Sam z bivšim predsednikom vlade ne delim tega vzgiba in prepričanja. Namreč, ko je on sedel v vladnih, parlamentarnih in fakultetnih pisarnah, sem jaz potoval in se srečeval z ljudmi različnih stanov, od uličnih prodajalk do ministrov, v državah, ki bi jim drugi nekdanji predsednik rekel *shithole of a country*. Na tem terenu sem se naučil stvar ali dve o *jamranju*. Nekaj časa sem preživel tudi v najbolj zaprti državi na svetu, ki je resno resna diktatura. V tej državi nihče ne *jamra*. Kogarkoli lahko vprašate karkoli in vsakdo vam bo nasadil nekaj šopkov rožic. Še celo taksist (ti so v globalnem smislu največji *jamrači*) vam

bo v samoti avtomobila zgolj hvalil velikega vodjo in čudovite stvari, ki povzdigujejo njegovo domovino.

Jamranje je izraz kritičnosti. Človek, ki želi nekaj spremeniti, mora biti najprej nezadovoljen in *jamranje* je izraz tega nezadovoljstva. Rešitev bomo iskali šele, ko se bomo zavedali problema in ko se ga bomo zavedeli, bomo najprej vsaj malo *jamrali*. Seveda je čisto nekoristno, če vso energijo vložimo zgolj v *jamranje*. Vse planinsko *jamranje* vendarle optimistično jemljem kot izraz zavedanja, da imamo problem. Smo v obdobju, ko se moramo odločiti, čemu bomo posvetili pozornost in energijo. In tu se vračam k *jamračem* z začetka razmišljanja. Vsi ti ljudje vendarle iščejo



rešitve in skušajo stvari obrniti na boljše. Resnično. Gorski vodniki skušajo uveljaviti svoj poklic in svojo organizacijo. Planinska zveza ni takšna, kot je bila pred desetimi leti. Gorska reševalna zveza je na pragu precejšnjih sprememb. Vse to za vas, drago planinsko občestvo.

Neki znanec iz poslovnega sveta mi je nekoč zaupal modrost, ki me neprestano spremlja: kritik je zastonj konzultant. Bi zato, da najdemo rešitev, tako brali drug drugega? Nas, ki kritiziramo ves ta *srot*, bi lahko razumeli kot tiste, ki jih je vendarle pametno upoštevati? Toda prisluhniti je treba tudi tistim, ki nam očitajo, da samo *jamramo*. V svoji kritiki nam verjetno sporočajo nekaj, česar ne smemo prezreti. Vse planinske oz. gorniške oz. hribovske organizacije morajo najti način prilagoditve in približanja množici novih obiskovalcev gora. Gorski reševalci to lekcijo pravkar jemljemo, vzeti jo mora tudi PZS in vzeti jo bo morala tudi država. Treba bo spremeniti sistem usposabljanja, organiziranja in naslavljanja planincev. Gorski reševalci smo le zgolj bolj in bolj obremenjeni, kar je nova realnost, zato bo država morala prispevati več in bolje. Če vsega tega *jamranja* ne bomo slišali in ga vzeli resno, bo lepega dne potihnilo, in kadar utihne *jamranje*, nastopi nevarnost in potem se vse spremeni. Zato še enkrat in čisto zares: prisluhnimo *jamranju*! ●

(Ne)množično v gore
Foto Klemen Belhar

Kolumna izraža
stališče avtorja
in ne nujno tudi
uredništva in
Planinske zveze
Slovenije.

Mateja Pate

Pse na vrvice, kakce pa v dolino

Tudi v gorah počistimo za svojimi psi

Slovenci smo glede na statistične podatke brez dvoma veliki ljubitelji psov, saj se po številu psov na gospodinjstvo uvrščamo v sam evropski vrh – nekaj več kot dvema milijonoma prebivalcev naše države dela družbo skoraj četrta milijona pasjih družabnikov. Psi so vse manj hišni čuvaji in vse bolj naši spremljevalci na vseh poteh. Nekaterim delajo družbo med opravki v mestu ali obedovanjem v restavraciji, drugim v službi, tretji jih vzamejo s seboj na jadrnanje, kolesarjenje, potovanje z avtomodom ...

Ker se v glavnem izogibam močno obljudenim planinskim potem, še zlasti v času glavne sezone, ne morem postreči z opažanjem iz prve roke, toda stavila bi, da je tudi v gorah mogoče srečati več človekovih najboljših prijateljev kot nekoč.

O tem, kako zahajati v gore s psom, da bo to zanj in za nas prijetna izkušnja, smo v *Planinskem vestniku* že pisali.¹ Tokrat bomo na prisotnost psov v gorah pokukali z mikrobiološkega zornega kota in spregovorili o njihovem vplivu na zdravje živali, na katere lahko naletimo v gorskem svetu. Pse namreč običajno dojemamo zgolj kot fizično grožnjo divjadi, saj se zaradi plenilskega nagona ali pa zgolj iz igrivosti pogosto zapodijo za njo. Redno vznemirjanje divjadi, četudi le z laježem, lahko povzroči, da se divjad umakne v mirnejše okolje, ki pa morda ne daje tako dobrih pogojev za preživetje.

V Triglavskem narodnem parku je obiskovanje gora v družbi psov dovoljeno, če so na vrvici. Verjamem, da imamo na to, koliko časa bo še tako, nekaj vpliva tudi obiskovalci. Ozaveščenost lastnikov psov pri tem ni zanemarljiva.

Prepričana sem, da le malokdo pomisli na to, da lahko psi ogrožajo divjad tudi zaradi možnega prenosa povzročiteljev kužnih bolezni. Nalezljive bolezni so sicer eden od naravnih dejavnikov, ki skrbijo za ravnovesje v populaciji živali, toda določeni mikrobi lahko resno vplivajo na populacijsko dinamiko, če se razbohotijo takrat, ko je populacija določene živalske vrste v upadanju. Vpliv povzročiteljev bolezni lahko še posebej pride do izraza v povezavi z drugimi okoljskimi dejavniki, kot so krčenje življenjskega prostora, podnebne spremembe, pretirano izkoriščanje naravnih dobrin,

pojav tujerodnih vrst in onesnaževanje. Nekateri povzročitelji nalezljivih bolezni pri divjih živalih so vezani na točno določeno živalsko vrsto, toda več kot 80 odstotkov povzročiteljev bolezni, ki prizadenejo domače živali, lahko povzročita boleznitudi pri divjih živalih. Zadrževanje domačih in divjih živali na istem prostoru torej poveča možnost vnosa in prenosa bolezni v naravnem okolju, še zlasti, če gre za povzročitelje, ki imajo več različnih gostiteljev.

Čeprav vloga psov pri prenosu za divjad nevarnih bolezni še ni podrobno raziskana, pa je pomembno, da se zavedamo, da prisotnost našega ljubljence v gorah lahko ogrozi zdravje divjih živali, kar je še zlasti pomembno v zaščitnih okoljih, kjer prebivajo ogrožene vrste divjadi. Doslej je bilo na to temo v svetovnem merilu opravljenih nekaj raziskav v nekaterih narodnih parkih po svetu. Pred kratkim pa so v reviji *European Journal of Wildlife Research* objavili rezultate raziskave, v kateri so preučevali prisotnost nekaterih virusov, bakterij in zajedavcev pri psih in divjadi v narodnem parku Gran Paradiso v italijanskih Alpah. Avtorji raziskave poročajo, da so psi na območju parka potencialni izločevalci nekaterih mikrobov, med katerimi velja omeniti zajedavca vrste *Neospora caninum*. Njegov končni gostitelj so številni divji mesojedi po vsem svetu. Okužba se pri mesojedih odraža v prizadetosti različnih organskih sistemov, v prvi vrsti živčevja, lahko pa tudi pljuč, srca, kože in reproduktivnih organov. Najpomembnejši vmesni gostitelj zajedavca je govedo, sicer pa so v tej vlogi tudi drugi rastlinojedi ter številni mesojedi sesalci. Neosporoza, ki je bila ugotovljena tudi v Sloveniji, je eden najpogostejših vzrokov za abortuse pri prežvekovalcih in v govedoreji in reji drobnice povzročata veliko gospodarsko škodo zaradi mrtvorojenih, oslavljenih in prizadetih telet, zmanjšane količine mleka, izločanja živali iz reje in nižje vrednosti črede zaradi okužbe.

¹ *Planinski vestnik*, št. 1, 2021



Zajedavec se prenaša na dva načina, horizontalno in vertikalno. Pri horizontalnem načinu prenosa se govedo okuži z zauživanjem krme, ki je kontaminirana z jajčeci zajedavca. Okuženi psi namreč z iztrebki izločijo jajčeca, ki v naravi lahko preživijo še dolgo, potem ko blato psa razpade. Zajedavec se naseli v tkiva goveda, krog pa je sklenjen, ko pes poje surovo meso, posteljico ali abortiran plod okuženega goveda. Vertikalni način prenosa pomeni, da se okužba prenaša z okužene krave na plod, kar lahko vodi v smrt ploda ali pa do prirojeno okuženih telet, ki ostanejo okužena vse življenje. Ženske živali torej prenašajo okužbo na svoje potomce in tako se zajedavec širi med živalmi v čredi. Zdravila ali cepiva za neosporozo za zdaj še ni na voljo.

Raziskovalci bodo torej imeli za osvetlitev vloge psov pri prenosu povzročiteljev nalezljivih bolezni na divjad še precej dela, toda – ali ni bolje preprečiti kot zvoniti po toči? Narodni parki na območju Alp imajo različno politiko glede obiska s psi; nekateri dovoljujejo vstop s psom, vendar mora biti ta na vrhovi, v druge vstop s psom ni dovoljen, z izjemo delovnih psov (pastirski, policijski, reševalni, vodniki slepih). V Triglavskem narodnem parku je obiskovanje gora v družbi psov dovoljeno, če so na vrhovi. Verjamem, da imamo na to, koliko

časa bo še tako, nekaj vpliva tudi obiskovalci. Oza-veščenost lastnikov psov pri tem ni zanemarljiva. Bi glede na predstavljena mikrobiološka dejstva veljalo razmisliti o tem, da bi kulturo pobiranja pasjih iztrebkov iz dolin prenesli tudi v višine? Zavedam se, da s tem tvegam, da mi bo očitana večja papeškost, kot jo premore papež sam, pa vendar ... Z mislijo na tiste planšarje, ki še vztrajajo na planinah, lahko za psi počistimo vsaj na planinskih pašnikih in tako prispevamo k ohranjanju zdravja domačih živali, ki se pasejo tam. In če nam je mar za naš skupni dom, verjamem, da nam ne bo težko pobrati (ali pa vsaj zakopati) pasjih kakcev tudi drugod v gorah. Naj duh pobude Eno zdravje zaveje tudi med vršaci!² ●

*Je samo vprašanje časa, kdaj bomo prenesli kulturo pobiranja pasjih kakcev iz doline v višine?
Karikatura
Lorella Fermo*

² Inicijativa Eno zdravje temelji na spoznanju, da se zdravje ljudi, živali in okolja tesno prepleta. Izraz je bil prvič uporabljen ob pojavu akutne respiratorne bolezni sars in ptičje gripe pred dvema desetletjema. Zavedanje soodvisnosti zdravja ljudi in živali ter grožnje, ki jo bolezni pomenijo za prehransko varnost in gospodarstvo, je pripeljalo do spoznanja, da je h globalnemu preprečevanju, nadzoru in omejevanju bolezni pametno pristopiti s sodelovanjem med različnimi profili strokovnjakov s področja javnega zdravja in zdravja domačih živali, kot enakovredno pomemben dejavnik pa je bilo prepoznano tudi preučevanje zdravja divjih živali.

Tomaž Hrovat

Učka in porečje Raše

Uzhodni del istrskega polotoka

Polotok Istra je kot rimski bog Janus z dvema obrazoma. Prvi je turistični, ko trume novodobnih zavojevalcev osvajajo turistične nastanitve, se borijo za ležalna mesta na obali s polaganjem brisač, napolnijo restavracije in zabavišča, zablokirajo ceste in mejne prehode, brezglavo nakupujejo nepremičnine, povzročajo divjo urbanizacijo in tako v resnici siromašijo dušo Istre. Ta obraz se nastavlja nekako pol leta, najhuje je v priobalnem pasu, zato se ga pravi ljubitelj narave in kulture Istre v loku izogiba.



In čaka na tisti drugi, prvinski obraz pokrajine: na pol opustela mesteca na vrhu gričev, ki jih čuvajo beneški levi z odprtimi knjigami, lože in trgi, vonj po kuriščih, v katerih gori les puhastega hrasta, kikirikanje petelinov, ohranjene istrske domačije z obvezno starodobno cisterno Creina in drugim avtomobilskim odpadkom na dvoriščih. Pa istrske gostilnice, v katerih ne manjka fužev in divjačine, postrežene v pojoči mešanici popačene italijanščine in nečesa, kar najlepše opeva istrska popevka "Gušti su gušti, ma bolje me pušti".¹ In obilje neobljudenih kolovozov in poti, ob katerih na naših potepanjih sproti nabiramo šparglje, lovor, šipek pa tudi fige in rožmarin

¹ Okusi so različni, a raje me pušti.



ob kakšni zapuščeni hiši, ki jo počasi grize zob časa. Srečamo čredo ovac s pastirjem, konje, osle in redkokdaj še kakšnega nam sorodnega pohajalca na dveh kolesih. Ta obraz Istre je tista terra mystica, čarobna pokrajina, ki je kot ustvarjena za kolesarsko pohajkovanje. Ki ga z malo logistike združimo v uživaški biatlon – po kolesarjenju še zaključek s plavanjem v morda ne ravno razgretem morju. A kaj bi to, če smo malo športnika in asketa po naravi.

Zahodni del istrskega polotoka z obalnimi mesteci Novigrad, Poreč in Rovinj, pa tudi dolina reke Mirne z Buzetom in Motovunom in vrhunsko urejeno kolesarsko rdečo nitjo – opuščeno železniško progo Parenzano, zdaj preurejeno v enkratno kolesarsko pot, nam je bližje in bolj poznan, zato se bomo tokrat pomudili na vzhodnem delu. Kjer – od koder koli pogledaš, dominira masiv Učke, teman in mogočni stražar istrskih skrivnosti. Na njeno teme se bomo povzpeli s kolesom, in sicer prvič s severa, kar je udobneje in bolj zložno, in drugič z juga, in sicer neposredno z Opatijske riviere.



Ne spreglejmo detajlov na istrskih hišah.
Foto Tomaž Hrovat

V drugem smiselnem sklopu predstavljamo dve turi v porečju reke Raše z ogledom istoimenskega Musolinijevega rudarskega mesteca in revolucionarnega Labina nad njim. Raša se ponaša z nazivom najmlajšega mesta v Istri. Ta urbanistično-arhitekturni biser je bil zgrajen leta 1936 za namene pridobivanja črnega premoga v bližnjem rudniku in je vsekakor vreden ogleda na naši poti. Arhitekturno celoto tvori vse od cerkve, šole, delavske kolonije pa do javnega stranišča na trgu. Premog so nehali kopati leta 1966, kraj pa je ostal kot poseben spomenik časa. Nekaj kilometrov višje ležeči Labin ima podobo običajnih istrskih mest, ponaša pa se s prav posebnim zgodovinskim obdobjem, imenovanim Labinska republika. Na fašistične provokacije so namreč labinski rudarji odgovorili s prevzemom oblasti v mestu. Republika je trajala vsega en mesec, do 8. aprila 1921. Danes je območje Labina z zalivom Rabac predvsem republika poletnega turizma, namesto premoga pa se rudari

Značilnost tega območja istrskega polotoka
Foto Tomaž Hrovat



Pogled na Labin
in Učko
Foto Tomaž Hrovat

po denarnicah počitnikovalcev. Zanimivo je tudi, da je Labin ena od hrvaških občin, v kateri živi avtohtona slovenska manjšina, čeprav je mesto precej oddaljeno od državne meje.

Dolina reke Raše je zaradi odsotnosti avtomobilskega prometa presunljivo doživetje naravnega okolja in neobljudenosti. Druga tura v tem koncu pa se imenuje Bella Vista oziroma Skitača. Zmotno sem mislil, da je dobila ime po 'skitati', kar pomeni 'potepati se', temveč je Skitača majhen zaselek na koncu polotoka pod Labinom. Je pa potepanje res prava beseda za športno neambiciozno uživanje v pokrajini, pa čeprav se bo kilometrov in višine v nogah vseeno dodobra nabralo.

Izbira turnokolesarskih poti

Zelo dobre ideje za turno kolesarjenje v Istri je pripravila Turistična zveza istrske županije. V turistič-

nih uradih je skorajda za vsa območja mogoče dobiti brezplačne papirne zemljevide z vrisanimi potmi, ki so v naravi tudi zadostno označene. Zemljevidi so dostopni tudi na spletu in s kodo QR. Po mojih izkušnjah so zemljevidi dovolj natančni, da se kolesar ne izgublja. Oznake na terenu s številko ture se pojavljajo nevsiljivo in poredko, a na vseh pomembnih razpottih, če jih le kakšen duhovitež ali zlovoljnejš ni odstranil. Da se ne počutimo preveč omejeni, predlagane poti poljubno prilagodimo svojim zmožnostim in navdihu. Ali pa uberemo kakšno popolnoma svojo. Vse štiri od podrobneje predlaganih v nadaljevanju vsaj delno sledijo označenim kolesarskim potem.

Kako priti v vzhodno Istro

Najbolj elegantno, okoljsko čisto in duši prijazno bi bilo seveda potovanje z vlakom. A kaj, ko je že glavna železniška povezava Ljubljana–Pula od časov avstro-ogrske slave postala popolna eksotika, ki ji jo lahko privoščijo le morebitni srečneži z neskončno količino časa in tudi potrpljenja obenem. Njeni odcepi, med njimi tudi tisti od Lupoglava do Raše, ki je služil tovrstnemu prometu, pa propadajo. Zanamci bodo verjetno dočakali še kakšno kolesarsko povezavo po vzoru Parenzane, nam pa dandanes ne ostane nič drugega kot avtomobilski dovoz.

Ta je v vsakem primeru malce zamotan, lokalnih cest se ne moremo ogniti in prej kot v dveh urah iz osrednje Slovenije nismo na izhodišču. Zato je nekako smotrno načrtovati turnokolesarski vikend. ●

Informacije

Kako na izhodišče: Najbolj logičen dovoz do izhodišč (Lupoglav, Labin) vodi skozi Koper in Buzet do Lupoglava in dalje čez Čepičko polje do Labina. Če je izhodišče Opatija, pa je bližje skozi Ilirsko Bistrico in Reko.

Literatura: Sebastjan Vehar: *Istra na dveh kolesih*. Državna založba Slovenije, 2004.

Spletni strani: www.istria-bike.com; www.pp-ucka.hr

Zemljevidi: *Istra Bike Buzet*, TZ Istarske županije, 1: 45.000; *Istra Bike Labin Kršan*, TZ Istarske županije, 1: 45.000; *Istra Bike Labin Rabac*, TZ Istarske županije, 1: 45.000; Brošura *Učka-Bike1.pdf*

Učka, 1401 m, iz Lupoglava

Istra



Učka kot najvišji in dominantni vrh celotne Istre z razgledom, ki mu ni para, je zaželen planinski in turnokolesarski cilj. S svojimi več kot tisoč metri višinske razlike, ki jo v

toplejših delih leta spremlja še sončna pripeka, ni lahek zalogaj. Predlagana trasa iz Lupoglava, ki je skrajšana varianta ture št. 501 na karti "Po istrskih vrhovih", pa je re-

lativno udobna vstopnica na prvaka Istre. Trasa poteka pretežno po makadamskih kolovozih skozi visokokraške gmajne, na katerih srečamo morda čredo ovac s pastirjem. Ko dosežemo glavno cesto, ob kateri je planinski dom na Poklonu, nas do vrha čaka le še nekaj kilometrov čudovito speljane asfaltirane ceste. Ko se naužijemo imenitnih razgledov po Istri in Kvarnerju, se vračamo po isti poti.



Vzpon iz zelene doline na Učko vodi skozi lepo pokrajino. Foto Tanja Jankovič

Zahtevnost: Srednje zahtevna turnokolesarska tura. Zaradi grobega makadamskega terena v srednjem delu ture so široke pnevmatike obvezne.

Višinska razlika: 683 m

Dolžina: 30 km

Izhodišče: Lupoglav (obcestni kraj in železniško križišče Lupoglav), 358 m. WGS84: N 45,348904°, E 14,112932°

Koča: Planinski dom Poklon, 925 m, telefon +385 (0)51 299 610

Časi: Lupoglav–Učka 2.30 h

Sezona: Marec–maj, september–oktober

Zemljevid: Istra Bike Buzet, TZ Istarske županije, 1 : 45.000

Učka, 1013 m, iz Opatije

Istra



Za pričujočo turnokolesarsko turo, ki je v opisu parka Učka označena pod številko 8, povsem upravičeno piše, da je to pot za tiste, ki so pripravljene iz sebe izveliči poslednji atom energije za premagovanje več kot tisoč metrov nadmorske višine, ki jo v nadaljevanju okrona še zahte-

ven spust. Ker smo od vzpona utrujeni, je treba biti pri spustu še posebej previden, da ne pride do nesreče. Tura ima sicer lepotno napako, ker ne dosežemo glavnega vrha, vendar so razgledi z grebena Učke takšni, da jih težko primerjamo s čim drugim.

Zahtevnost: Zahtevna turnokolesarska tura. Kolesarjenje je ponekod tudi strmo in le najmočnejši ne bodo nikjer stopili s kolesa.

Višinska razlika: 1020 m

Dolžina: 52 km

Izhodišče: Lovran, 7 m. Parkirne možnosti so omejene in pretežno plačljive, tako da je treba nekaj spretnosti. WGS84: N 45,291568°, E 14,276954°

Časi: Lovran–Učka 3.30 h

Sezona: Marec–maj, september–oktober

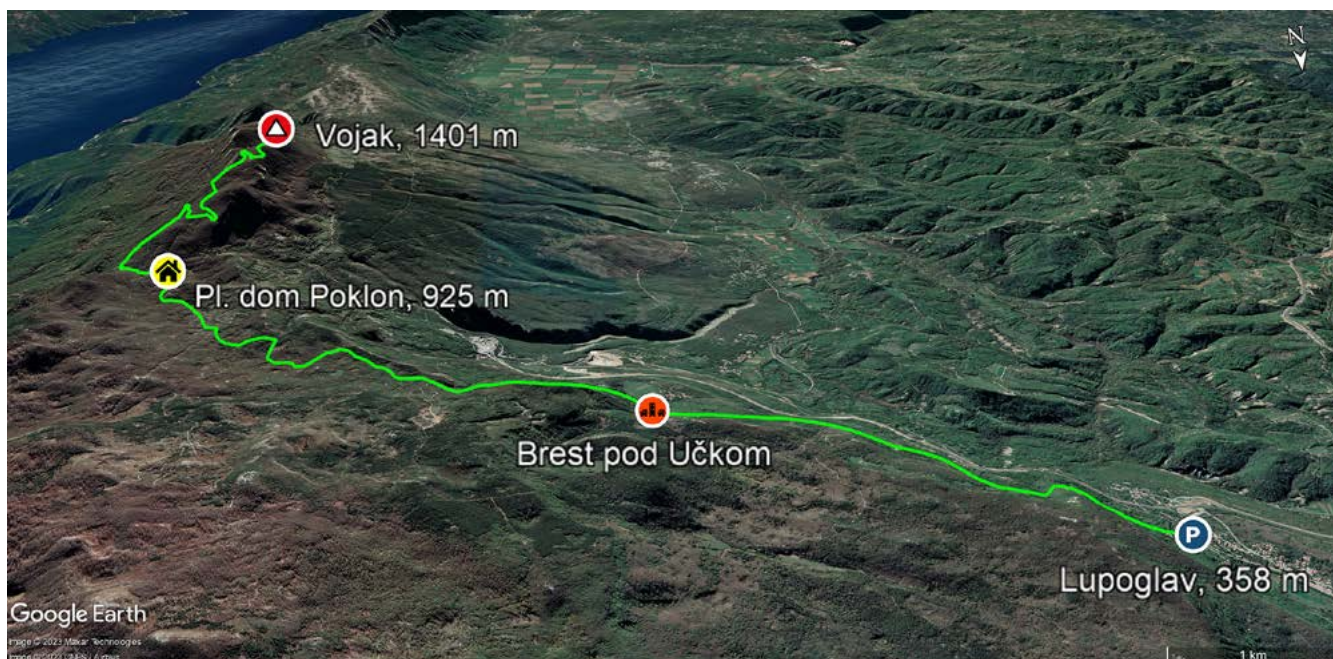
Zemljevid: Brošura Učka-Bike1.pdf

Vzpon: Začetnih osem kilometrov od Lovrana do Mošćeničke Drage je kar zoprnih po glavni prometni cesti, zato komaj čakamo na odcep za Mošćenice, kjer se po 16 kilometrih asfalt konča. To je tudi primerno mesto za razglede in počitek, kajti zdaj se šele začne zares.

Po strmih in razdrapanih kolovozih dosežemo sedlo Bodaj, ki je že 700 metrov visoko nad morjem. Zdaj je pred nami greben Učke, na katerem nas v



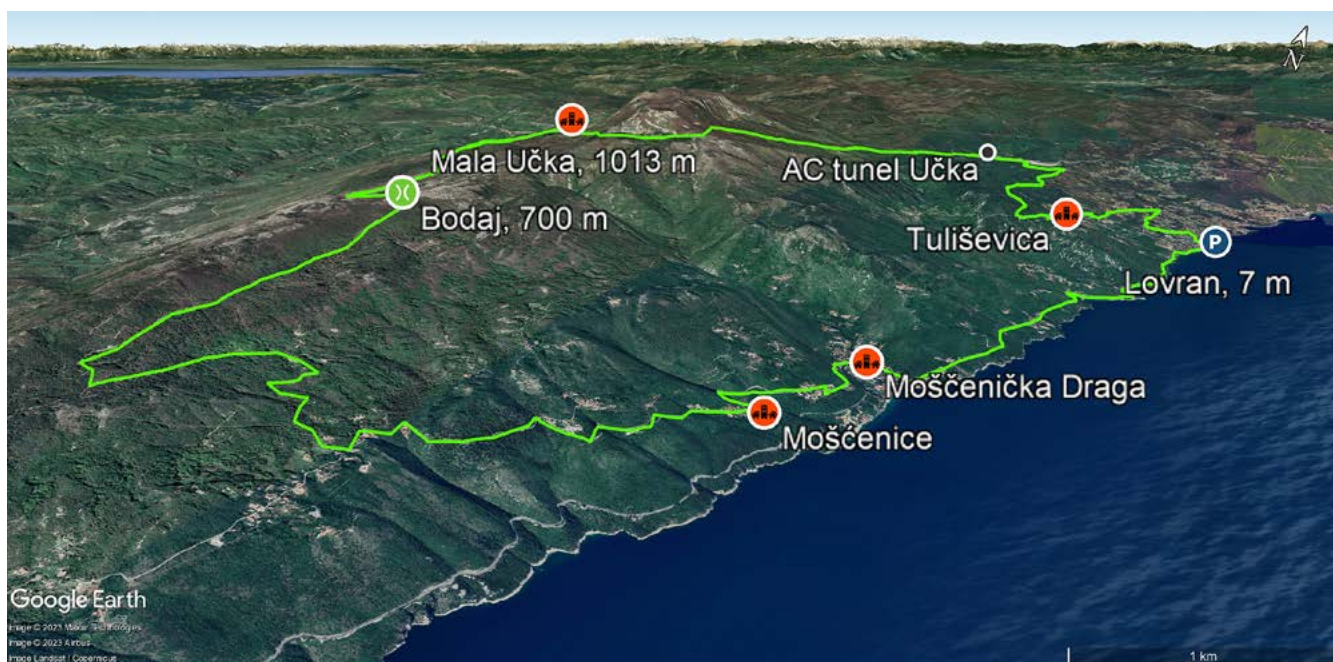
Do Učke je še daleč ... Foto Tanja Jankovič



Vzpon: Iz Lupoglava krenemo po lokalni cesti proti vasi Brest pod Učkom, ki jo dosežemo v blagem vzponu. Od Bresta dalje sledimo smernim tablicam št. 501 po večinoma odprtem

kraškem svetu in po 11 kilometrih od začetka ture dosežemo Planinski dom na Poklonu, 925 m. Tu prečkamo glavno cesto in po zelo kratkočasni cesti dosežemo vrh Vojak, 1401 m.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.
Tomaž Hrovat



nadaljevanju presenetni najvišji zaselek v Istri, ki se imenuje Mala Učka. Tu je naše trpljenje skoraj že končano, saj se na sedlu Prevoj, 1020 m, začne dolga spust.

Spust: Spust s sedla Prevoj vodi skozi bujne gozdove, ki z vrha proti vznožju menjajo vegetacijsko podobo. Pri spustu pridemo približno na polovici neposredno do vhoda v avtocestni tunel

Učka in nadaljujemo v dolgih okljukih do vasi Tuliševica, Liganj in končno na izhodišče v Lovranu.

Tomaž Hrovat

Po dolini reke Raše

Istra



Kolesarjenje po dolini reke Raše z obiskom istoimenskega mesta nam ne bo nudilo toliko športnega podviga, temveč nam kolo kot tisto pravo sredstvo omogoči doživetje osamljene 20-kilometrskedoline, ki je v ničemer ni onesnažila urbanizacija; kot kulturni posladek pa si ogleđamo še zgodovinsko zanimivo mesto Raša. Predlagana trasa je nekoliko spremenjena in skrajšana inačica ture št. 403 na karti, v kateri se sicer imenuje "Liburnija". Original Liburnije je dolg 68 km,

mi pa jo bomo skrajšali za 20 km z namenom, da se brez naglice prepustimo ogledovanju, fotografiranju in tudi počitkom, za katere je že znameniti dr. Kugy nekoč davno dejal, da so najlepši del ture. Na vsej trasi bomo deležni le nekaj avtomobilskega prometa na kratkem odseku med mestom Raša in istoimensko dolino. Večinoma bomo vozili po boljšem ali slabšem makadamu, delno po vaških asfaltiranih cesticah. Izlet je možno izvesti tudi s treking kolesom, pri čemer bo malo bolj

siten le 3-kilometrski spust iz vasi Barbići do Raškega polja.

Zahtevnost: Srednje zahtevna turno-kolesarska tura

Višinska razlika: Pribl. 400 m

Dolžina: 40 km

Izhodišče: Zaselek Sv. Martin, 323 m. Do njega pridemo iz Lupoglava po lokalni cesti, ki vodi čez slikovito Čepičko polje. WGS84: N 45,127868°, E 14,052164°

Časi: Sv. Martin–Raša–Potpićan–Sv. Martin 5 h

Sezona: Marec–maj, september–oktober

Zemljevid: Istra Bike Labin Rabac, TZ Istarske županije, 1 : 45.000

Opis: Napotimo se južno, sledimo oznakam 403 in po šestih kilometrih blagega terena dosežemo vasico Barbići. Od tu sledi spust po grobem makadamu z višinsko razliko 200 m. Dosežemo Raško polje in z namenom, da si ogleđamo mesto Raša, zavijemo levo in smo v nadaljnjih treh kilometrih tam. Ogled zanimivega mesta je hkrati tudi prvi počitek na izletu.



Idilčna dolina reke Raše Foto Tanja Jankovič

Skitača

Istra



Pri tej turi v celoti sledimo predlagani trasi št. 401, saj je z razlogom poimenovana Bella Vista, kar pomeni lep razgled. Ves čas gledamo celotni polotok pod Labinom, kar nam daje občutek, da bomo na koncu zakolesarili neposredno v širono Jadransko morje. Prav gotovo se ne bomo mogli upreti kopanju, ko trasa v drugem delu doseže vzhodno obalo. Izlet ni predolg, vendar imamo na 33 km celotne trase solidnih 670 m višinske razlike, kar

pomeni dostojno naprezanje, ki nas čaka za nameček v zadnjem delu, ko se zopet dvigamo na izhodišče Labin. Kolesarjenje je pretežno po asfaltu z malo prometa, nekaj pa je tudi makadama, ki ga je mogoče prevoziti tudi s treking kolesom. Lepa, razgledna, ne pretirano zahtevna in vsestransko priporočljiva tura.

Zahtevnost: Srednje zahtevna turno-kolesarska tura

Višinska razlika: 670 m

Dolžina: 33 km

Izhodišče: Labin, 231 m. Do njega pridemo iz Lupoglava po lokalni cesti, ki vodi čez slikovito Čepičko polje. Parkiramo lahko zunaj mesta, v centru je parkiranje plačljivo. WGS84: N 45,085956°, E 14,123004°

Koča: Planinski dom Skitača, 425 m (odprta po dogovoru)

Časi: Labin–kota 491 m–planinski dom Skitača–obala Sveta Marina–Labin 3.30 h

Sezona: Marec–maj, september–oktober

Zemljevid: Istra Bike Labin Rabac, TZ Istarske županije, 1 : 45.000

Opis: V Labinu v južnem delu mesteca poiščemo začetno oznako št. 401. Najprej se bomo blago vzpenjali po asfaltni cesti skozi vasice in zaselke, nato pa nadaljevali vzpon po makadamu in po 10 km dosegli najvišjo točko na turi s koto 491 m. Oznake do tu ponekod niso najboljše, zato bomo morda na poti tudi malo "skitali" in uporabili staro geografsko modrost, ki pravi: "Kartu čitaj, seljaka



Na eni od makadamskih cest Foto Tomaž Hrovat



V nadaljevanju se vrnemo nazaj na Raško polje, nadaljujemo do mostu čez Rašo in tu poiščemo makadamski odcep v dolino. Zdaj sledi dvajset kilometrov komaj zaznavnega vzpona ob reki, na katerem bomo v popolni

samoti srečevali le črede ovc, konjičke in osle, ki se prosto pasejo v porečju. Ko se nam dolina že nekoliko vleče, zavijemo desno v mestece Potpićan, od koder lahko napravimo bližnjico skozi vasi Čambarelići in Boljevići, kjer

spet ujamemo kolesarske oznake 403. Mimo večjega kraja Nedeščina in skozi nekaj vasic se po asfaltnih cesticah vrnemo v Sveti Martin.

Tomaž Hrovat

Skitača



pitaj.¹ Od najvišje točke sledi en sam blag in udoben spust proti koncu polotoka. Na petnajstem kilometru doseže-

mo Planinski dom Skitača, tam pa nas cesta že obrne nazaj severno in hkrati proti obali. Trasa doseže obalo v Uvali Sveta Marina, morda pa ne bomo zdržali do tam in se bomo k plavanju spustili

že prej v enega od zalivov pod seboj. Od Svete Marine do Labina nas loči še slabih 10 km pretežno vzpona, ki nam bo na koncu verjetno že malce odveč.

Tomaž Hrovat

¹ Beri zemljevid, vprašaj kmeta.

Higienske in prehranske navade gornikov

Nečiste roke – past za okužbo ali zastrupitev s hrano

Na posameznikovo ravnanje s hrano vpliva vrsta dejavnikov, predvsem osebni. Lahko jih razdelimo na psihološke, demografske in socialno-ekonomske. Psihološki dejavniki vključujejo tako imenovano optimistično pristranskost nadzora in navad. Optimistična pristranskost pojasnjuje primere, ko se posameznik zaveda, da lahko določen dejavnik predstavlja tveganje, vendar meni, da je verjetnost, da se bo to zgodilo prav njemu, manjša, kot je verjetnost, da se enako zgodi komu drugemu.^[1]

Potrošniki podcenjujejo tveganje za okužbo in/ali zastrupitev s hrano v domači kuhinji in mislijo, da je manj verjetno, če sami izvajajo neustrezne postopke z živili, kot če to počnejo drugi. Živilsko industrijo in predelovalne obrate prepoznajo kot mesta z največjim tveganjem za onesnaženje hrane. Posledično so manj motivirani za spremembo lastnih slabih praks ravnanja s hrano.^[2,3] Največji delež izbruhov bolezni, ki se prenašajo s hrano, je povezan s pripravo in rokovanjem z živili prav v domačem okolju.^[4] Pomanjkanje znanja in napačno ravnanje pri pripravi hrane je bolj razširjeno med mladimi (18 do 29 let), moškimi in posamezniki, ki so starejši od 60 let.^[2, 5, 6] Gre za navade (samodejne vedenjske vzorce), ki se redno pojavljajo brez posebnega razmišljanja, posamezniki jim ne posvečajo posebne pozornosti.^[1] To gorniku zelo olajša pripravo hrane, ko se npr. ob zgodnji jutranji uri odpravlja na turo, hkrati pa lahko pomeni tudi past, v katero se ujame, ko zaradi okužbe ali zastrupitve s hrano zboli.

Med različnimi skupinami športnikov prehranjevanje^[7] in znanje o varnosti hrane^[5,8] nista vedno v skladu s strokovnimi priporočili, in to zaradi pomanjkanja znanja o prehrani in varnosti hrane, zmotnih prepričanj, pomanjkanja interesa ali motivacije, praktičnih problemov ali slepega zaupanja v lastno intuicijo.^[9] Znanje in prepričanja o varnosti živil lahko vplivajo na vedenje glede varnosti hrane,^[5,10] tudi če povezava ni ravno očitna. Izboljšano znanje in ravnanje z živili v smislu varnosti in higiene živil med športnimi aktivnostmi pa imata pomembno vlogo pri spreminjanju že ustaljenih navad.^[10]

Planinci in alpinisti svojo športno dejavnost opravljajo v zahtevnih okoliščinah, ki povečujejo tveganje za nastanek bolezni, ki se prenašajo s hrano. Zaradi pomanjkanja zadovoljivih podatkov v Sloveniji in po svetu je bila izvedena pilotna študija med planinci in alpinisti v Sloveniji, da bi (1) raziskali njihovo znanje o skrbi za varnost hrane med samo pripravo in med dejavnostmi v naravi ter (2) ugotovili, kakšne so njihove

izkušnje z boleznimi, ki se prenašajo s hrano med gibanjem v gorah. Cilj študije je bil ugotoviti vrzeli v znanju o varni hrani in identificirati slabe prakse pri ravnanju z živili doma in med aktivnostmi v naravi.

Opis poteka raziskave

Podatki so bili zbrani z anonimnim spletnim vprašalnikom in s polstrukturiranimi intervjuji. Povezavo do vprašalnika smo po e-pošti poslali planinskim društvom in alpinističnim odsekom ter plezalnim klubom; zaposilo za sodelovanje je bilo objavljeno tudi na različnih spletnih straneh. Vprašalnik je vključeval 21 vprašanj zaprtega tipa, ki so bila razdeljena na naslednje sklope: demografski podatki, informacije o prehrani, znanje in skrb za varnost jedi, odnos do nje in izkušnje z boleznimi, ki se prenašajo s hrano. Intervjuvanci so bili izbrani z namenskim vzorčenjem: udeleženci iz različnih starostnih skupin, obeh

¹ doc. dr.;
UL, Zdravstvena
fakulteta.

² asist.;
UL, Zdravstvena
fakulteta.

³ izr. prof. dr.;
UL, Zdravstvena
fakulteta.

V kočah pri nas in pri avstrijskih sosedih je običajno najbolje poskrbljeno za mesojede obiskovalce gora. Takole postrežejo klobaso v koči Lammersdorfer Hütte (1.644 m) pod goro Lammersdorfer Berg (2.063 m) in pod Granatorjem (2.091 m) nad Miljskim jezerom/Millstätter See. Foto Zdenka Mihelič





Poleg argo juhic tudi domača zelenjava
Foto Andrej Trošt

spolov, z različnimi gorniški izkušnjami (od 8 do 36 let) in dejavnosti, s katero se ukvarjajo (planinci, alpinisti). Pogovore smo snemali, naredili prepise, ki so bili osnova za kvalitativno analizo podatkov.

V raziskavi je sodelovalo 330 anketirancev, 221 planincev in alpinistov (od tega 55 % žensk in 45 % moških) ter 118 turistov in 8 intervjuvancev (3 ženske – M2, M3 in M6 in 5 moških – M1, M4, M5, M7 in M8). V članku se osredotočamo na rezultate, ki prikazujejo odgovore planincev in alpinistov. Teh je bilo približno 40 % mlajših od 30 let, enak je bil delež starih med 30 in 50 let. Dobra polovica (57 %) vprašanih ima končano fakultetno izobrazbo. Večina je vsejedih (88 %), preostali so vegetarijanci (7 %) in vegani (5 %). Največji delež (41,7 %) anketiranih planincev in alpinistov zahaja v gore več kot 15 let.

Tabela 1 Način prehranjevanja planincev in alpinistov med aktivnostmi (vzponi) v naravi

	\bar{x} (σ)
Samo z živili, ki jih od doma vzamem s seboj.	3,05 (0,7)
S kombiniranjem svoje hrane in prehranjevanjem v planinski koči	2,6 (0,8)
V planinski koči	2,3 (0,6)
V lokalih, kjer strežejo hrano (gostišče, turistična kmetija ...)	1,9 (0,6)
Z lastnim kuhanjem na priložnem gorilniku	1,5 (0,6)

Legenda: Povprečne ocene anketirancev so izražene kot srednje vrednosti (povprečje) in standardni odkloni; pomen ocene: 1 = nikoli; 2 = včasih; 3 = pogosto; 4 = vedno; \bar{x} povprečje; σ = standardni odklon.

Tabela 2 Način preskrbe s pitno vodo planincev in alpinistov med aktivnostmi (vzponi) v naravi

	\bar{x} (σ)
Vso pijačo prinesem s sabo od doma.*	3,4 (0,6)
Če naletim na vodni vir, si pijačo dotočim.	2,8 (0,9)
Pijačo (do)kupim v gostinskem obratu, trgovini.*	1,8 (0,6)
Če vodo nalijem iz vira v naravi, jo filtriram in dodam dezinfekcijske tabletko.	1,1 (0,4)

Legenda: Povprečne ocene anketirancev so izražene kot srednje vrednosti (povprečje) in standardni odkloni; pomen ocene: 1 = nikoli; 2 = včasih; 3 = pogosto; 4 = vedno; \bar{x} povprečje; σ = standardni odklon.

Prehranjevalne navade – domače je le domače

Anketirani planinci in alpinisti v primerjavi z izletniki med aktivnostmi v naravi pogosteje uživajo jedajo in pijačo, ki jo prinesejo od doma (Tabela 1), ali pa jo kombinirajo s prehrano v planinskih kočah. Največji delež (74 %) jih pogosto ali redno uživa sveže sadje in zelenjavo, suho sadje in oreščke (70,8 %) ter doma pripravljen napitek ali čaj (69,4 %). Približno polovica jih uživa suhomesnate izdelke (salame, pršut itd.), slaba polovica (47,1 %) čokoladice, energijske ploščice in podobne izdelke, nekaj manj kot tretjina (17,7 %) različne konzerve, še manjši delež (28,3 %) mlečne izdelke (sire, namaze). Če dva od desetih vzameta na turo domače pecivo, pa praktično nihče ne vzame s seboj svežega mleka. Manj kot 5 % jih jemlje s sabo na ture mehko kuhana jajca ali kupljeno pecivo.

Intervjuvanci so poudarili, da med aktivnostmi v naravi prilagodijo prehrano glede na sezono, dolžino ture (poldnevna, dnevna, večdnevna), tveganje v državi, v katero potujejo (obisk domačih gor, v Evropi ali izven nje), lokacijo prenočišča (planinski dom, kamp, bivak), ter razpoložljivo osebje (najeti kuhar ali če kuhajo sami). Jedo glede na to, kako se v določenem trenutku počutijo (M3 "intuitivno"), skromno (M1 "spartansko"), so vsejedi ali pa izključno vegetarijanci.



V hribih najbolj teknejo domači široki rezanci.
Foto Andrej Trošt

Na turah uživajo zelo raznolika živila: žita, svežo zelenjavo, sveže ali suho sadje, oreščke, mlečne izdelke, suhomesnate izdelke, namaze, sladice, jajca in celo gobe. Tekočina je zanje zelo pomembna (Tabela 2). Pijejo vodo, vodo z limono, čaj, domači čaj ali čaj z medom. Natočijo si vodo iz izvirov in potokov ob poti ali pa si tekočino pridobijo s taljenjem snega. Omenjeno je bilo tudi žganje. M5: "Povsod me spremlja moja čutara, notri pa domači šnops." Intervjuvanec M1 je poudaril, da je zanj tekočina pomembnejša od hrane: "Če mi zmanjka tekočine, bom pregorel, brez hrane pa lahko zdržim pod pogojem, da imam dovolj za piti." Intervjuvanka M6 je izpostavila veliko vlogo hrane pri dejavnostih: "Je skoraj bolje pozabiti na nogavice kot na hrano." Več sogovornikov je omenilo, da je pomembno, da jih obrok nasiti, da zavzame čim

manjšo prostornino, vendar mora imeti zadostno energijsko vrednost. M6: "Zavzame malo prostora, a je vseeno hranljiv." Pomembno se jim zdi tudi, da zaužijejo dovolj ogljikovih hidratov, ki jim dajejo zadosti moči in energije ter da jim hrana daje občutek sitosti. Intervjuvanim je tudi pomembno, da uživajo v hrani. M7: "Rad imam okusno hrano." M5 je izjavil: "Prisegam na domačo hrano." Zelo malo posameznikov je izpostavilo pomembnost varne hrane, lahko prebavljivost ali zaužitje toplega obroka. Za nekatere je pomembno, da uživajo hrano brez mesa. Opozorili so tudi na psihološki (nagrada, motivacija, užitek) ali socialni vidik prehranjevanja (ritual, spoznavanje kulture, delitev, druženje). Slednje je poudarila tudi intervjuvanka M3: "Zame je užitek na vrhu hriba, ko poješ sendvič in si malo *potalaš* tiste bombone."

Varnost hrane – poješ, čeprav ne smeš

Velika večina (88,7 %) vprašanih planincev in alpinistov meni, da znajo presojeti varnost hrane (Tabela 3) po okusu in vonju, vendar v primerjavi z izletniki kar trikrat večji delež daje prednost uživanju v hrani pred higieno živil. Zase menijo, da so bolj odporni na bolezni, ki se prenašajo z jedjo, in so v primerjavi z izletniki manj zaskrbljeni, da bi zboleli zaradi take bolezni. Anketirani so svoje znanje o varnosti živil na lestvici od 1 do 5 (1 = nezadostno, 5 = odlično) v povprečju ocenili s 3,7; največ tega znanja so pridobili med rednim šolanjem, najmanj pa v okviru planinske ali alpinistične šole in v časopisih.

Intervjuvani si za odhod na turo pogosto pripravijo sendvič. Nekateri se zavedajo tveganja za zdravje zaradi okužbe ali zastrupitve z živilom med gorniško aktivnostjo. Menijo, da tveganje predstavljata tako oporečna voda kot hrana. Pojasnjevali so, da zastrupitev neugodno deluje na telo gornika, kar je še zlasti problematično, ker aktivnost pogosto poteka v zahtevnih razmerah (vročina, mraz), bolni pa naporov niso zmožni prenašati. Zaradi zastrupitev ali okužb z živilom je organizem bolj ranljiv, kar lahko vodi v podhladitev, dehidracijo; nezmožnost preudarnega razmišljanja pa lahko vodi v nespametna dejanja. To

je nevarno, saj pomeni dodatno tveganje za zdrsi ali padec. M3 je o tem tveganju razmišljala takole: "Ko enkrat zbolim, sem preč. Ne morem več niti racionalno niti dobro razmišljati. Nisem več zmožna prenašati takih naporov pri plezanju in kljubovati naravi. Ne predstavljam si, da bi jaz tam gor na petih *jurjih* resno zbolela. Kako bom pa dol prišla? Večja je možnost, da boš zdrsnil ali padel."



Intervjuvani gorniki dvomijo, da so bolj odporni na zastrupitve ali okužbe z živilom kot ljudje na splošno. Prisotna so bila sicer tudi mnenja, da so manj občutljivi v smislu, ali je hrana dobra ali ni, da niso tako *akliti*, ker je njihovo telo že malce navajeno, bolj prilagojeno, da imajo močnejši organizem, ki je zmožen prenašati več naporov. To "utrjenost" organizma povezujejo s tem, da so večkrat izpostavljeni tveganjem in skromnim pogojem. Vendar intervjuvanka M3 opozarja na past take "pogumne" drže: "Že parkrat v življenju se mi je zgodilo, da sem pomislila, saj je dobro, saj mi nič ne bo, ali pa je bila neka hrana na meji, pa sem jo pojedla. Ampak mi je bilo potem žal, ker me je bolel želodec, bilo mi je slabo ali pa sem bruhala. Vedno znova sem si rekla, kako si neumna, saj vendar veš, da ne bi smela."

V koči Millsätter Hütte (1.880 m) vas zjutraj pričaka ne samo za oko privlačen, ampak tudi za želodec in telo dober zajtrk. Z okoliškimi kočami so povezani pod sloganom "So schmecken die Berge." (Tak okus imajo gore.)
Foto Zdenka Mihelič



Na poti Alpe Adria Trail na avstrijskem delu vas marsikje pričaka ohlajena pijača v mrzli vodi, da si jo (samo) postrežete. Zelo prija! Prostovoljni prispevek ni nujen, je pa zaželen. Foto Zdenka Mihelič

Tabela 3 Prepričanja o varnosti živil

TRDITVE	% strinjanja	% nestrinjanja	% ne vem
Po vonju in okusu prepoznam, da je hrana varna za uživanje.	88,7	6,6	4,7
Najvažnejše je, da mi hrana paše, šele nato je pomembna higiena.	26,4	68,4	5,2
Gorniki so bolj odporni na možne okužbe in zastrupitve s hrano.	13,7	65,1	21,2
Pogosto me skrbi, da bi se med izletom zastrupil s pokvarjenim živilom.	9,4	87,3	3,3
Hrana v planinskih kočah je varna.	83,0	1,9	15,1
Imam dobre izkušnje z zagotavljanjem varnosti živil pri ponudnikih hrane, ko grem v naravo, gore.	82,5	2,9	14,6
Zaposleni v planinskih kočah premalo skrbijo za čistočo rok.	10,8	26,9	62,3



Ko v zavetju bivaka
zadiši po goveji juhi.
Foto Andrej Trošt

Nakupovanje in zagotavljanje varnosti hrane doma

Pri nakupovanju živil v trgovini anketirani gorniki redkeje kot izletniki preverijo rok uporabe, embalažo in temperaturo v hladilniku, kadar nakupujejo mlečne in mesne izdelke ter sladice (Tabela 4). Nepravilnosti pri pripravi živil doma so povezane z nepravilnim umivanjem rok, (ne)preverjanjem

Tabela 4 Skrb planincev in alpinistov za higieno pri nakupu in pripravi hrane doma

	\bar{x} , (σ)
Pri nakupovanju v trgovini:	
Rok uporabnosti živila	2,8 (1,9)
Nepoškodovanost embalaže, ko kupujemo živilo.	2,9 (1,1)
Pozoren (-a) sem na temperaturo v hladilniku z mlečnimi, mesnimi izdelki in sladicami.	1,2 (0,6)
Pri pripravi doma:	
Umivanje rok pred pripravo hrane	3,4 (0,9)
Preverjanje roka uporabnosti živil pred pripravo hrane	2,9 (1)
Preverjanje čistosti embalaže za shranjevanje živil	3,7 (0,6)
Dodatno hlajenje pokvarljivega živila z zamrzovalnimi vložki	1,8 (1)

Legenda: Povprečne ocene anketirancev so izražene kot srednje vrednosti (povprečje) in standardni odkloni; pomen ocene: 1 = nikoli; 2 = včasih; 3 = pogosto; 4 = vedno; \bar{x} povprečje; σ = standardni odklon.

Tabela 5 Skrb planincev in alpinistov za higieno rok med aktivnostmi/vzponi v naravi

	\bar{x} , (σ)
Roke podrgnem ob hlače ali majico.	2,3 (1)
Roke umijem s tekočo pitno vodo.	2,1 (0,8)
Roke obrišem z mokrimi (tovarniško pripravljenimi) robčki.	1,9 (0,8)
Roke obrišem s papirnato brisačo.	1,5 (0,7)
Roke umijem s tekočo pitno vodo in milom.	1,4 (0,6)
Roke očistim z razkužilom (razpršilo ...).	1,4 (0,7)

Legenda: Povprečne ocene anketirancev so izražene kot srednje vrednosti (povprečje) in standardni odkloni; ocena pomeni: 1 = nikoli; 2 = včasih; 3 = pogosto; 4 = vedno; \bar{x} povprečje; σ = standardni odklon.

čistoče embalaže, v kateri shranjujejo hrano (termovka, posoda), neustreznim shranjevanjem hrane na hladnem, navzkrižnim onesnaženjem in nezadostno toplotno obdelavo hrane.^[2, 11, 12, 13, 14]

Zagotavljanje varnosti hrane na turah

Tudi ukrepe za zagotavljanje varne hrane med aktivnostmi v naravi anketirani planinci in alpinisti upoštevajo redkeje kot izletniki. Za preprečevanje zastrupitev ali okužb s hrano je pomembno pravilno umivanje rok pred in med pripravo hrane. Pred uživanjem obroka v naravi si glede na rezultate naše ankete vedno ali pogosto roke namili in umije le 11 % vseh vprašanih (Tabela 5). Če primerjamo te rezultate s predhodno raziskavo, izvedeno med slovenskimi potrošniki,^[11] vidimo, da si pred pripravo hrane roke vedno umije 86 % potrošnikov. Vendar avtorji hkrati ugotavljajo, da si več kot polovica anketirancev umiva roke manj kot 10 sekund, le dobra polovica (57 %) si roke umije z milom in s toplo vodo po rokovanju s surovim rdečim in piščančjim mesom ali ribo.

Intervjujanci so izpostavili nasprotujoča si razmišljanja o tem, kako pomembna je skrb za higieno rok ob uživanju hrane v naravi. Nekateri pripisujejo higieni rok precejšen pomen in v tem prepoznavajo preventivno ravnanje, s katerim se izogneš tveganju za okužbo ali zastrupitev s hrano. Za umivanje rok koristijo vodo iz izvira, plastenke, toplo vodo in milo v koči, ali pa roke "umijejo" s snegom. M2: "S snegom jih tudi obrišem." Poudarili so tudi, da so možnosti za higieno rok med gorniško aktivnostjo pogosto omejene oz. da sploh rok ni možno umiti (več dni vode ni bilo na razpolago ali je bila pol ure stran oz. so jo imeli dovolj zgolj za pitje). M2 je o tem razmišljala tudi takole: "Prišla je direktno iz WC-ja, pa si ni rok umila. To ne gre! Če imaš možnost, si jih seveda umiješ, če pa nimaš možnosti, se pa tudi na neki način da. Velikokrat se znajdem tudi tako – če kje teče kakšna voda, si rečem, u, saj res, fino, zdaj si pa lahko roke umijem. Včasih si jih tudi kar z vodo, ki jo imam



Mrzla jutra, mrzel veter. Kaj te najbolj pogreje tudi na Šmarni gori? Vroč čaj Foto Zdenka Mihelič



V prenekateri planinski koči se lahko posladkamo z odličnim zavitkom in poskrbimo tudi za dezinfekcijo.

Foto Maja Slabe

v plastenki, če vem, da je imam zadosti." Izpostavili so tudi, da je vprašanje skrbi za higieno rok z epidemijo SARS-CoV-2 postalo bolj popularno. Nekateri uporabljajo razkužilne oz. higienske robčke. M1: "Če opravim potrebo, imam s sabo alkoholne robčke in si roke obrišem." Njihovi uporabi pa nekateri nasprotujejo. M2: "Nisem pristaš higienskih robčkov." M3: "Nikoli jih nimam s sabo." So pa tudi taki, ki higieni rok ob dotiku "naravnih stvari" ne pripisujejo večjega pomena, kar ponazarja naslednja izjava M1: "Če imam roke umazane od zemlje, skale, od česar koli, se pravi, da se pri plezanju dotikam naravnih stvari, preden začnem jesti, si ne umivam rok, niti jih ne čistim. Ništa. To je narava, to ne more biti strupeno." Za higieno živil poskrbijo anketirani gorniki z mehničnim čiščenem, tako da živilo obrišejo ob hlače, v sneg in poudarjajo, da jim to zadostuje. M3: "Občutek je drug." Neposrednemu stiku živila z rokami se izognejo tako, da uporabijo embalažo. M4: "Če imam sendvič zaviti v celofan, ga razvijem tako, da držim za celofan." Ali pa živilo primejo z robčkom. M2: "Z robčkom držim sendvič." Pri čiščenju jedilnega pribora in posode, podobno kot pri čiščenju rok, uporabljajo vse razpoložljive vire. M8: "Drgnem žlico ob sneg in jo malo obrišem." "Hrano smo mehansko očistili." M5 je podal zanimiv opis pomivanja posode: "Živila umivaš v potoku. Krave se morda pasejo v bližini. Najprej obrišeš ostanke hrane s papirnato brisačo. Nobeno sredstva za pomivanje posode nikakor ne sme iti v okolje. Pomivaš bolj malomarno."

Izkušnje z boleznimi, ki se prenašajo s hrano

Eden od desetih (9,9 %) gornikov se je že zastrupil med aktivnostmi v gorah, kar je vsaj enkrat več v primerjavi z izletniki. Kot najverjetnejše vzroke za

zastrupitve so anketirani prepoznali slabe možnosti za zagotavljanje osebne higijene (56 %), hrano v planinskih kočah (52 %) ali doma pripravljeno hitro pokvarljivo živilo (34 %). Trideset odstotkov kot srednje verjeten vzrok zastrupitve navaja pitje vode iz virov v naravi, ker je niso filtrirali (dezinficirali).

Nekateri intervjuvani so se že zastrupili ali okužili z živilom med svojo gorniško aktivnostjo. Do te je prišlo med obiskom domačih ali tujih gor, poročali so tudi o zastrupitvi ali okužbi s hrano zaradi prehranjevanja v planinski koči. Vzrok je bila tekočina (voda, mrzla pijača, ingverjevo pivo), hrana, posebej sladice (jagodna torta s smetano) in meso (ostanki mesa, klobasa, pasulj in suho meso) ali živila, ki so v stiku z živalmi. M8: "Juha, embalaža je bila pogrizenjena." M6: "Kontaminirana voda, v njej je bilo živalsko truplo." Ob tem so se soočili z naslednjimi zdravstvenimi težavami: s prebavnimi motnjami (bruhanje, driska, neješčnost), dehidracijo, splošno oslabelostjo (so shujšali, obležali, bili so izčrpani ali nezmožni hoje), z bolečinami (v trebuhu, želodcu, ledvicah), krčji; posledice so se kazale tudi na njihovi psihi (bili so prestrašeni). Svojo izkušnjo okužbe s hrano je doživel opisal M1: "V Boliviji sem zbolel, preden smo šli na Illimani v Cordilleri Real. Pred vzponom smo šli v restavracijo hotela s tremi zvezdicami, da bi se še enkrat dobro najedli. In smo res se zelo *fajn napokali*, bilo je zelo dobro. Nato sem v vitrini opazil jagodne torte s smetano. Ene trikrat sem šel mimo, nisem se mogel premagati in sem eno naročil. Potem jo je tudi prijatelj. Bile so dobre, ni kaj. Pojeva, ampak proti jutru je ne vem koga prvega začelo šravfati in ga pognalo na stranišče. In se je začel *durhmarš* ... Po treh dneh driske sva bila že čisto švoh ..." V nekaj primerih je bil potreben celo sprejem v bolnišnico. Nekateri so ob tej sicer slabi izkušnji prišli tudi do pozitivnih uvidov, saj so se iz izkušnje tudi nekaj naučili. M2: "To se mi več ne zgodi." M3: "Moraš res *ful pazit*, ... noter daš klorove tablete." Pri obvladovanju zdravstvih težav zaradi zastrupitev ali okužb z živilom so jim bila v

Alternativno pomivanje posode
Foto Damjan Slabe





Ko poješ sendvič in potlaš bombone. Foto Damjan Slabe

pomoč zdravila, izbrana živila (M1: kokin čaj), hospitalizacija in počitek.

Anketirani velik pomen v zvezi z zagotavljanjem zdravstvene ustreznosti živil pripisujejo planinski organizaciji, še zlasti na področju izobraževanja in usposabljanja članov (v alpinističnih oz. planinskih šolah, na izpitih, tečajih, po spletu, pred obiskom bolj

Cesarski praženec z jabolčno čežano, kot jo pripravi oskrbnica v koči Millsätter Hütte (1.880 m) nad Miljskim jezerom/Millstätter See. Foto Zdenka Mihelič



eksotičnih držav), saj je to po njihovem mnenju aktualna in obsežna tema. Opozarjajo na problem, ko gredo gorniki, ki nimajo dovolj znanja, na večdnevne odprave, zlasti v tujino oz. v manj razvite države, a ne poznajo uporabnosti klorovih tablet. Menijo, da je epidemija s SARS-CoV-2 dobra priložnost za opozarjanje, zlasti tam, kjer se zadržuje veliko ljudi (v kočah, na avtobusih). Vlogo planinske organizacije vidijo tudi pri ozaveščanju obiskovalcev gora o nevarnostih tveganja za zastrupitve ali okužbe z živili in preventivnih ukrepih, v zagotavljanju higienskih zahtev v planinskih kočah (npr. nameščanje razkužilnikov, z nadzorom nad izvajanjem ukrepov). Po njihovem mnenju je to potrebno zaradi množičnosti. M4: "Samo pomisli, da milijon in pol ljudi jutraj zajtrkuje, da se vozijo kakšno uro do izhodišča, pa nekje pustijo svoj pečat. To znese milijon in pol teh pečatov. Tam živijo tudi živali, ki jih s tem kontaminirajo. Izpostavili so tudi odgovornost posameznika, da se poduči o preventivnem ravnanju in da so za zagotavljanje osnovnih higienskih ukrepov pri prehranjevanju na turi ustrezno opremljeni. A hkrati opozarjajo, da je med zadostno opremo in težo vedno potreben določen kompromis. Zaključujejo, da je osebna higiena pomembna, da so pri zagotavljanju le-te lahko v pomoč razkužilni robčki, da lahko zaradi neupoštevanja preventivnih ukrepov resno zbolíš. Na odgovornost posameznika je opozoril M3: "Je treba paziti, saj to je tvoj prosti čas, tvoj dopust, tvoje počitnice in da še takrat zbolíš, to je pa res slabo."

Zaključek – mit o boljši odpornosti na hrano

Planinci in alpinisti v večini verjamejo, da so bolj odporni na bolezni, ki se prenašajo s hrano. Varnost hrane jim ne predstavlja dodatne skrbi. Njihov odnos in dožemanje odražata prepričanje, da se med planinarjenjem oz. plezanjem ne morejo okužiti ali zastrupiti s hrano. Takšno vedenje predstavlja veliko tveganje in lahko vodi do resnih zdravstvenih težav med odpravami. Na srečo je le manjši delež osebno izkusil okužbo ali zastrupitev s hrano. Kljub temu so nekateri anketirani izpostavili pomen pravilno konzervirane in toplotno obdelane hrane ter higijene rok, zavedajoč se tveganja za zdravje zaradi morebitne okužbe ali zastrupitve s hrano. Pri tem pa je treba ohraniti zdravo mero, saj stoodstotne varnosti živil v gorah, še zlasti na dolgih, večdnevnikih turah, ni moč zagotoviti. Vendar si je treba prizadevati za izboljšanje znanja in prakse o skrbi za higieno hrane, še zlasti pri skupinah potrošnikov z večjim tveganjem,^[15, 16, 17] med katere očitno spadajo tudi gorniki. Anketiranci so poudarili nujnost, da se v usposabljanje planincev in alpinistov vključijo tudi vsebine o varni hrani in higienskih zahtevah na turi. Verjamejo, da je pandemija SARS-CoV-2 dobra priložnost za ozaveščanje o nevarnosti tveganja za bolezni, ki se prenašajo s hrano med ljudmi, ki obiskujejo gore. ◉

Literatura

- [1] Al-Sakkaf, A. Domestic food preparation practices: A review of the reasons for poor home hygiene practices. *Health Promot. Int.* 2013, 30, 427–437.
- [2] Young, I.; Waddell, L. Barriers and Facilitators to Safe Food Handling among Consumers: A Systematic Review and Thematic Synthesis of Qualitative Research Studies. *PLoS ONE* 2016, 11, e0167695.
- [3] Ruby, G.E.; Ungku Zainal Abidin, U.F.; Lihan, S.; Jambari, N.N.; Radu, S. A cross sectional study on food safety knowledge among adult consumers. *Food Control* 2019, 99, 98–105.
- [4] EFSA (European Food Safety Authority) and ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control). The European Union One Health 2019 Zoonoses Report. EFSA J. 2021, 19, 6406.
- [5] Ovca, A.; Jevšnik, M.; Raspor, P. Food safety awareness knowledge and practices among students in Slovenia. *Food Control* 2014, 42, 144–151.
- [6] Leal, A.; Ruth, T.K.; Rumble, J.N.; Simonne, A.H. Exploring Florida residents' food safety knowledge and behaviors: A generational comparison. *Food Control* 2017, 3, 1195–1202.
- [7] Spendlove, J.K.; Heaney, S.E.; Gifford, J.A.; Prvan, T.; Denyer, G.S.; O'Connor, H.T. Evaluation of general nutrition knowledge in elite Australian athletes. *Br. J. Nutr.* 2012, 107, 1871–1880.
- [8] Slabe, D.; Dolenc, E.; Jevšnik, M. Hygienic aspect of nutrition among trekkers, alpinists and sport climbers. *Šport* 2013, 61, 74–80.
- [9] Praz, C.; Granges, M.; Burtin, C.; Kayser, B. Nutritional behaviour and beliefs of ski-mountaineers: A semi-quantitative and qualitative study. *J. Int. Soc. Sports Nutr.* 2015, 12, 46.
- [10] Worsley, A. Nutrition knowledge and food consumption: Can nutrition knowledge change food behaviour? *Asia Pac. J. Clin. Nutr.* 2002, 11, S579–S585.
- [11] Jevšnik, M.; Hlebec, V.; Raspor, P. Consumers' awareness of food safety from shopping to eating. *Food Control* 2008, 19, 737–745.
- [12] Bearth, A.; Cousin, M.; Siegrist, M. Poultry consumers' behaviour, risk perception and knowledge related to campylobacteriosis and domestic food safety.
- [13] Gong, S.; Wang, X.; Yang, Y.; Bai, L. Knowledge of food safety and handling in households: A survey of food handlers in Mainland China. *Food Control* 2016, 64, 45–53.
- [14] Burke, T.; Young, I.; Papadopoulos, A. Assessing food safety knowledge and preferred information sources among 19–29-year-olds. *Food Control* 2016, 69, 83–89.
- [15] Clayton, D.; Griffith, C. Observation of food safety practices in catering using notational analysis. *Br. Food J.* 2004, 106, 211–227.
- [16] Mazengia, E.; Fisk, C.; Liao, G.; Huang, H.; Meschke, J. Direct observational study of the risk of cross-contamination during raw poultry handling: Practices in private homes. *Food Prot. Trends* 2015, 35, 8–23.
- [17] Lazou, T.; Georgiadi, M.; Pentieva, K.; McKevitt, A.; Iossifidou, E. Food safety knowledge and food-handling practices of Greek university students: A questionnaire-based survey. *Food Control* 2012, 28, 400–411.

Hervis
SPORTS

GET MOVIN'

NOVO V HERVISU



SHUKSAN TOUR GTX

Moška ali ženska pohodna vetrovka

Visokokakovostna 2,5-slojna nepremočljiva tkanina - GORE-TEX® za popolno zaščito pred vremenskimi vplivi - Vodni stolpec: 28.000 mm - Zračnost: RET<9 m² Pa/W - Vodoodbojna impregnacija - Material s certifikatom Bluesign® - brez PFC - Nepremočljiva, lahka in izredno zložljiva



bluesign®
PRODUCT

Matjaž Čuk

Najvitkejša gora

Siraichuli Peak

Čudovite januarske dneve preživljam v mali nepalski vasi Sondha v vznožju mogoče gore Lamjung Himal. Le nekaj hišk je našlo svoj prostor na ozki, razpotegnjeni terasi nad reko Madi. V eni od njih sem prespal pred leti, ko sem čez visoke prelaze nad vasjo šel v sosednjo dolino.

Ob odhodu me je mlado dekle presenetilo s prošnjo za moj naslov. Na listek papirja sem načelkal svoje podatke in odšli smo po dolini navzgor. Hitro sem pozabil na ta dogodek, a ko sem čez dva meseca prišel domov, me je čakalo pismo. Sledilo je povabilo na obisk za praznik luči in naslednje leto sem se odzval. In tista skromna hiška je postala moj drugi dom, mlado dekle pa moja nepalska sестrica. Naslednja leta sem se vedno znova vračal v ta kraj. Če mi že ni uspelo priti v času praznika luči, sem prišel po koncu trekingov, ko me je strupen mraz pregнал z visokih gora. Nepalska mama me je razvajala kot svojega sina. Ni znala angleško, a sva se razumela brez besed. Sestrica Rosni je napekla goro peciva roti.¹

¹ Sel roti je tipična hindujska praznična jed, sladka poslastica iz riževe moke, prečiščenega masla, vode in sladkorja, ocvrta v obliki obroča. Je nepalska specialiteta in se pripravlja ter postreže na festivalih, porokah in drugih obredih po vsej državi.

Siraichuli Peak, 1945 m
Foto Matjaž Čuk

Zelo dobro je vedela, da ga imam rad. Tistega slastnega, hrustljavega, sveže pečene ga, ki se je kar topil v ustih ...

In kot vedno, kadar ti je lepo in imaš skoraj vse, kar si poželiš, sanjariš o tistem, česar nimaš. Moj nemirni duh me je vlekel proč od tega udobja, na svobodo, na pot. Misli so zatavale tja gor, v neznan svet, iskale nova doživetja, nove izzive, v meni je gorel nemir neprehojenih poti. Tista neustavljiva želja, ki me vedno znova in znova zvabi na pot ...

Slovo

Vedno se je težko posloviti od ljudi, ki so ti blizu. Kar nekako odlašiš in mencaš, loviš še tiste zadnje kratke minute in sekunde. Vstanem, objamem mamo in sestrico Rosni. Zaželim jima vse najboljše in najlepše v življenju. Nikoli ne vem, za koliko časa se poslavljam, a sem se bom še vrnil. Zagotovo. Morda že letos jeseni. Pomaham v slovo in odidem proti avto-



busu. Sprevodnik mi pokaže sedež. Čisto zadaj bom sedel. Vseeno mi je. Avtobus je za nepalske razmere udoben in vožnja bo kratka. Ob pol osmih, z nekajminutno zamudo, se odpeljemo. Zdaj sem spet sam svoj gospod. Lepo je biti svoboden. Kot ptica na nebu. Svobodo začneš ceniti šele takrat, ko ti jo kdo vzame. Pot v Katmandu mi je znana. Kolikokrat sem že skozi okno gledal očarljivo bežečo pokrajino ob rekah Seti, Marsyangdi in Trisuli, ki so globoko zarezale svoje struge v razgibano gorsko pokrajino. Številne male vasice drvijó mimo mene. Vožnja hitro mineva. Za menoj sta mestece Mugling in moj stari znanec, svetišče Manakamana. Nestrpno pogledujem, kje sta tisti most in stranska dolina pred vasjo Hungdi, kjer moram izstopiti.

Zavore hreščeče zacvilijo. Za ovinkom avtobus ustavi. "To je Hungdi Bazar," reče sprevodnik.

"Že grem!" je moj kratki odgovor. Pograbitim nahrbtnik in med začudenimi pogledi turistov, ki se seveda peljejo v prestolnico Katmandu, stopim na trdna tla. Hungdi Bazar je eno od številnih majhnih naselij ob reki Trishuli. Leži le 290 metrov nad morjem. Razen organiziranih skupin raftarjev se tu ne ustavi nihče. Jeseni, v največji sezoni, mora biti tu silno vroče, zdaj, sredi trde zime je le še prijetno toplo. Ura je poldne. Ne vem, do kod bom danes prišel. V eni izmed vasic zgoraj nad reko si bom poskušal najti prenočišče. Sicer pa to sploh ni pomembno.

Čas ni moj gospodar

Številne hiše se stiskajo na bregu nad cesto. V eni od njih si privoščim kosilo. Ne vem, kje na poti bom kaj dobil ... Če sploh bom. Tu je priložnost in brez razmišljanja jo izkoristim. Strmo, zelo strmo se vzpne udobna pot nad reko. Grizem kolena in prve potne kapljice mi polzijo po čelu. Modri trak sicer široke reke je vse tanjši. Vijugasta cesta, po kateri se valijo množice tovornjakov, je videti kot dolga bela kača. Za robom se pot položi. Razgleda v dolino ni več. Z desne naokrog pripelje makadamska cesta. Zdaj hodim po njej. Pravzaprav hodiva, saj se mi je pridružil zgovoren domačin. Cesta vodi na greben, kjer čepi majhna vasica. Prijazen fant mi pokaže pot naprej in se posloví. Tu je doma. Nekaj minut še hodim po cesti, nato pa zavijem desno, na pešpot, bližnjico, kakor mi je svetoval domačin. V pol ure me pripelje v vas Jayapuri. Nad vasjo se pot še enkrat strmo vzpne. Tisoč metrov sem se že vzpel iz doline. Še zadnjič prispem na cesto, ki ji potem sledim skoraj vodoravno v bližnji Hattibang. Hattibang ni velika vas. Trideset, morda štirideset hiš čepi posejanih v bregu. Nekaj jih je označenih, da ponujajo prenočišča za popotnike. V eni izmed njih si najdem nočojšnji dom. Presenečen sem, da moj gostitelj odlično govori angleško. Tu gori tega nisem pričakoval. Prijetno popoldne in večer preživim z nepalsko družino.

Jutro je jasno in sveže. Malce poležim, ne mudi se mi. Pred menoj je kratek, prijeten dan. Vrh Siraichuli in vas Jyandala na drugi strani sta blizu. Sonce je zato že



Sestrica Rosni peče pecivo roti.
Foto Matjaž Čuk

na nebu, ko se spravim iz postelje. V prijetnem hladu se vzpenjam ob potoku. Dolina je ozka in odprta, zarezana med dva grebena. Ko pokukam čez rob na drugo stran, me obsije sonce. Sedlo Pangsirang leži med dvema vrhovoma. Desni, višji, je "znameniti" Siraichuli Peak, 1945 m, najvišji vrh pokrajine Chitwan, ki je bolj znana po safarijih kot po trekingih. Znameniti je med narekovajema zato, ker večina turistov, ki obišče priljubljeni raj živalskega kraljestva, nižinski Chitwan, sploh ne ve zanj, kaj šele, da bi se povzpeli nanj. Jaz pa ga imam čisto blizu, na dosegu roke ... Stezica, ki vodi na prvaka Chitwane je strma, a udobna. V številnih vijugah premaguje zgledno strmino in me v dobre pol ure pripelje na ošiljeni vrh.²

² Chitwan je pokrajina v Nepal. Njen najvišji vrh je Siraichuli Peak.

Vasica Jyandala
Foto Matjaž Čuk





*Pogled z vrha
Siraichuli: levo
Manaslu, 8156 m,
Himalchuli, 7893 m,
in Budhha Himal,
6672 m; v sredini
Shringi Himal, 7165 m,
desno Ganesh Himal,
7422 m
Foto Matjaž Čuk*

Sedim na Siraichuliju, najvišjem vrhu Chitwana, in uživam v samoti. Nihče se ne vzpne nanj. Domačinom to niti na misel ne pride, poti do vasi so si uhodili daleč pod njim. Turistično je neznan in nepomemben. Daleč proč od obljudenih poti in zvencejih imen gora. Lepa gora je. Z vseh strani jo krasijo strmi grebeni. Slovi kot ena najtanjših, najvitkejših gora v Nepalju. Razgled z vrha je zanimiv. Ne tak, ko obnemiš od presenečenja in odprtih ust rečeš: "Uuuffff..." Je pa svojevrsten s čudovitimi pogledi na dolino in belimi gorami v daljavi. Dolgo sedim na vrhu in se nastavljam prijetno toplim popoldanskim sončnim žarkom. Šele lakota me zvabi proti drobnim pikicam, človeškim bivališčem, kjer si bom moral poiskati hrano in prenočišče. Previdno stopam po strmi, s peskom posuti stezi do bližnjega grebena. Od tod bom jutri nadaljeval pot v vas Upardangadhi. Do bližnjih hiš je le še nekaj minut.

Sam

Vasica Jyandala šteje sedem hiš. Je pravo nasprotje včerajšnjemu Hattibangu. Tu nihče ne govori angleško. Hiša, kjer bom danes prenočil, je skromna. Spominja me na najrevnejša domovanja v zahodnem Nepalju. A kljub temu se mi uspe dogovoriti za večerjo in tudi spal bom pod streho. Hrano mi prinesejo iz hiše, jem zunaj pod nadstreškom.

Še eno jasno in mrzlo jutro me pozdravi, ko odprem vrata svoje kamre. Danes za las ujame sončni vzhod, zimsko sonce mi sveti naravnost v oči, ko se bašem z zadnjimi rezanci v vroči juhi. Vzpnem se na bližnji greben nad vasjo. Ta greben bo odslej kažipot moje poti. Svarili so me, da bom hodil po džungli, da

nihče na hodi tam, da se lahko izgubim, da je nevarno. Spodaj v vasi Hattibang, seveda. Vse z namenom, da bi najel vodiča. A bil sem trmast in neomajen. Drobna knjižica s kratkim opisom poti in moje oči bodo moj vodnik.

Lepa stezica vodi po grebenu, obsijanem od sonca. Sprva strmo navzgor na prvega izmed številnih poraščenih vršičev, ki štrlijo iz dolgega slemena visoko nad dolino. Sam sem. Nikogar ne pričakujem na tej poti. Uživam v naravi, samoti. Še danes sredi ljubih gora – jutri zvečer bom že v Katmanduju. Steza je razločna in zlahka ji sledim. Nekaj odcepov je bilo z glavne poti, a sem se je kar držal. Zdaj pa zavija navzdol, sumljivo stran od moje smeri. Še tja na ovinek grem pogledat, potem pa nazaj ... Čudovit pogled na gore je s tistega roba. Že zato je bilo vredno priti sem. Spodaj na majhni ravnini je vas. A ne moja – ta je precej previsoko. Proti meni se vzpenjata domačina, vprašal bom za pot. Nazaj in prvi odcep desno, mi uspe razvozlati nepalščino.

Ni mi težko iti nazaj. Pa čeprav navzgor v soncu, ki greje. Računal sem na to, da me bo kakšna od številnih potk zavedla, a se nisem bal, da bi zašel. Po kratkem vzponu sledim ozki stezici, ki me pripelje na veliko čistino. To je Chisopani Tar. Od tod naprej je pot jasna in razločna. Dolgo sedim na travniku. Ne da se mi iti navzdol. Spodaj je vas, spodaj so ljudje. Spodaj je konec nebeške poti. Pa vendarle tu ne morem ostati. Prav počasi vstanem, si oprtam nahrbtnik in odhlačam po stezi navzdol. Skozi gozd me pripelje na sedlo, kjer stopim na široko makadamsko cesto. Romantike je konec. V nekaj minutah se vzpnem na bližnji greben, kjer čepijo hiše vasice s čudnim imenom, Upardangadhi.



Najdem prijeten nepalski dom in tudi dal bhat, ki ga skuha prijazna gospodinja, je kmalu nared. Poteši najhujšo lakoto in mi polepša zgodnje popoldne. Preostanek dneva preživim na gričku nad vasjo. Sončni zahod malce pokvarijo nadležni oblaki, ki se nočejo umakniti z belih gora – a ne bom se pritoževal. Tudi tako je lepo. Spustim se nazaj do hiše. Jutri zjutraj odhajam v dolino.

Jutro je mrzlo. Prav počasi sestopim na sedlo do ceste, ki pa jo že na prvem ovinku zapustim in ujamem bližnjico, ki me pripelje v vas Kolar. Prijazni domačin me usmeri desno na ozko pot, po kateri se strmo spustim do reke Shakti Khola. Dolga ravnina je zdaj pred menoj. Kolovoz vijuga ob reki in me čez viseči most pripelje v malo mestece Shaktikhori.

Zgodaj dopoldne je še, ko sedem za mizo v lokalni krčmi. "Kdaj odpelje avtobus za Katmandu?" vprašam. "Čez deset minut," je prijazen natakari. "Lačen sem. Lahko dobim kosilo?"

"Dal bhata nimamo, lahko dobiš chowmine."³ Naročim chowmine, veliko porcijo.

Prav hitro je krožnik na mizi, jaz pa se takoj lotim dela in z enim očesom pogledujem proti avtobusu na dvorišču, ki je že v pogonu. "Kar počasi!" me miri prijazni gospodar, ko se bašem z zadnjimi špageti. "Avtobus bo počakal." Na hitro zlijem vase še kozarec vode, ki pogasi žejo in vsaj malo umiri grlo, razgreto od čilija in feferonov, brez katerih tu ni špagetov.

Na avtobus vstopim zadnji, čisto zadaj so mi prihranili sedež, in že se peljemo po prašni cesti. Konec je še ene poti. Čez nekaj ur bom v Katmanduju. ●

Natančnejša lokacija: Sondha 1130 m, Kaski district, Siraichuli Peak 1945 m, Chitwan Chepang trek, Nepal, januar 2013

³ Kitajska jed chow mein, v Nepalju znana pod imenom chowmine, je priljubljena hitra jed iz kuhanih rezancev, popraženih na olju, ki jim dodajo sojino omako, sezonsko zelenjavo, čili in druge začimbe. Lahko jo postrežejo z jajcem, tuno in koščki mesa.

*Vas Upardangadhi
Foto Matjaž Čuk*





Zasnežen Snežnik
Foto Franci Horvat

Mumije na Snežniku

Vetrovna tura

Že pred mnogimi leti sem na spletu občudoval zimski posnetek Snežnika. Planinska postojanka na vrhu je bila tako zasnežena, da sem jo komaj prepoznal. Minevala so leta, ne da bi se ujela lepo vreme in takšen zimski prizor.

Konec januarja 2023 je Slovenijo zajelo sneženje in kaj kmalu sem na televiziji videl posnetek močno zasneženega Snežnika s kočjo. Ko se je sneženje umirilo, je bilo nekaj dni oblačno in temperature so se v gorah spustile globoko pod ničlo, prav tako je še vedno močno pihalo. Skoraj vsak dan sem preverjal vremensko napoved za Snežnik, nekajkrat sem za informacije poklical celo svojega kolega Toneta, upokojenega "vremenarja". Običajno stanje je bilo nekoliko oblačno, toda veter je bil premočan za kakšno dobro fotografsko delo.

Končno so se moje želje in zahteve vsaj delno pokrile 10. februarja 2023. Nebo naj bi bilo ta dan jasno, vetra samo 20 vozlov, vlage pa 50 odstotkov. Na spletu sem našel podatek za Snežnik tega dne, temperatura naj bi bila zjutraj -11°C , pihal naj bi rahel vetrič. Kako lahko ostane človek pri tem ravnodušen? Zavestno sem se

odločil, da grem poskusit srečo na Snežnik, pa naj stane, kolikor pač stane. Zavedal sem se, da ta lahen vetrič ni kar tako, zato sem se temeljito pripravil. Iz "naftalina" sem vzel zimske in hkrati odlične vetrne hlače, ki sem jih nazadnje oblekel pri vzponu na Kilimandžaro. Manjkati ni smela alpinistična jakna za dobro zaščito pred vetrom. Kapuca je narejena tako, da ti zakrije usta in del nosu in si videti kot mumija.

Spomini na Kilimandžaro med vožnjo in ...

Vstal sem že ob tretji uri zjutraj in se odpeljal proti Snežniku. Misli so mi odplavale v mesec februar leta 1999 in vzponu na Kilimandžaro. Od zadnje kočje Kibo sem hodil praktično sam, saj je naš vodnik Ernest spremljal kolega Bineta. Ta nočna hoja je bila sila zanimiva. Do Gillmans Pointa sem srečeval skupine pohodnikov z vodniki. Nekaterim gostom je bilo

slabo, drugi so težko dihali, tretji pa so hodili z lahkoto. Kakšna nasprotja in razlike so v ljudeh. Bolj ko sem se bližal Uhuru Peaku, 5895 m, najvišjemu vrhu Kilimanđara, manj je bilo pohodnikov, saj je pihal izjemno močan veter in temperatura je bila -20°C . Zaradi hudega vetra imaš občutek, da je še bolj mrzlo. Tik pod vrhom, ki je tudi najvišji vrh Afrike, so bili sunki vetra tako močni, da sem komaj hodil, in že takrat se je izkazalo, kako pomembna je tudi oprema.

V Ilirski Bistrici je bilo treba "vdeti" pravi odcep za Sviščake, kajti mestna razsvetljava je bila slaba. Vožnja do planinske postojanke se mi je vlekla kot kurja čreva. Okoli šeste ure zjutraj sem se le pripeljal na parkirišče, ki je pri koči, kazalci na termometru so kazali -7°C . Nadel sem vso zaščitno obleko proti vetru in obul nove planinske čevlje. Hotel sem jih preizkusiti v pravih zimskih razmerah. Že na parkirišču sem si namestil dereze, kajti pričakoval sem ledeno pot. Hoja s čelno svetilko mi običajno ne predstavlja težav, tokrat je bilo tako, da mi je nekoliko nagajala, občasno je ugasnila in se ponovno prižgala. Pot je bila dobro shojena, kar mi je dan prej po telefonu omenila oskrbnica Planinskega doma na Sviščakih. Vetra je bilo malo, toda vedel sem, da se bo to spremenilo, ko bom prišel iz gozda oziroma ko bom na grebenu, tik pod vrhom Snežnika.

... in prebrane knjige med vzponom

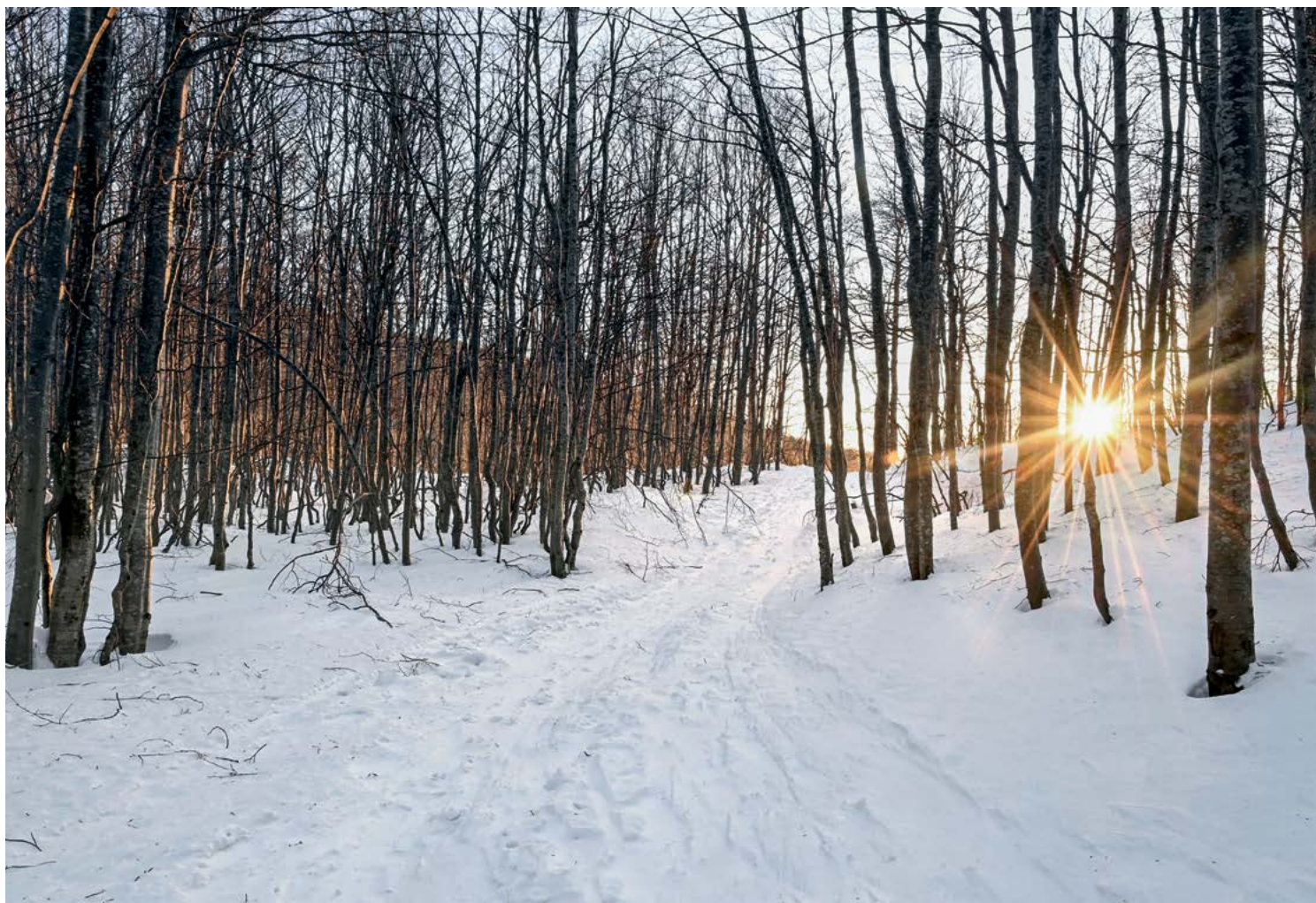
Hodil sem lahkotno, praktično brez ustavljanja, misli pa so mi odplavale k mojim zadnjim prebra-

nim knjigam. V mesecu januarju sem prebral kar šest knjig, najbolj so me prevzele tiste z alpinistično vsebino. Izjemni sta bili knjigi Walterja Bonattija *Moje gore* in *Umetnost svobode* avtorice Bernadette McDonald, ki opisuje Voyteka Kurtyko. Oba alpinista sta poznana po tem, da sta bila izjemno odporna na mraz in napor. Prvi je bil mož, ki se vedno vrne, drugega, Kurtyko, so imeli za "žival". Spraševal sem se, kaj ju je gnalo v zelo zahtevne gore, zagotovo velika ljubezen do narave in svoboda v gorah. Oba sta bila samotarja. Tudi zase lahko rečem, da sem rad sam v naravi oziroma v gorah. Običajno imam izbiro, ali grem ven in se zapijem ali doma zgnijem. Res je sicer, da sem pred leti pri Tinetu Miheliču nekoliko proslavil vzpon na Kilimanđaro, kar me je stalo, da sem za mesec dni izgubil vozniški izpit. Zdaj se "zapijem" v gorah s svežim zrakom in lepimi razgledi!

Fotografiranje na vetrovnem Snežniku

Tik pred izstopom iz gozda sem napravil prve posnetke vzhajajočega sonca, bilo je izjemno lepo. Malce pozneje sem zagledal močno zasnežen Snežnik, notranjskega posebnega, visokega 1796 metrov. Je najvišja slovenska nealpska gora, najvišja vzpetina med Alpami in Velebitom z edinstvenimi razgledi in sodi med dinarske velikane. V jasnih dnevih, predvsem jeseni in pozimi, je lepo viden z naših osrednjih gora kot osamljena, izrazita piramida daleč na jugu naše dežele. Gora ni zanimiva le za planince, temveč tudi za botanike. Marsikatera alpska rastlinska vrsta nas

*Sončni vzhod na poti
na Snežnik
Foto Franci Horvat*



"Živa mumija" na vrhu Snežnika
Foto Franci Horvat



lahko preseneti prav na vrhu Snežnika, kot so blazinice čvrstega šaša ali cvetovi travnolistne vrčice. Med živalmi pa ne smemo pozabiti na medveda, ki pogosto lomasti po snežniških gozdovih, toda da bi ga srečali, je malo verjetno.

Bolj ko sem se bližal vzhodnemu grebenu Snežnika, vse močnejši je bil veter. Tik pod vrhom me je dohitel možakar, ki je bil prav tako zavit kot mumija. Omenil sem mu, da nekoliko piha, toda odgovoril je, da to ni nič posebnega, malce ga je motil le mraz, ki pa meni ni prišel do živega. Pohodnika sem spustil mimo, sam sem fotografiral zasneženi Mali Snežnik, nato sem se namenil do zaprte kočice Draga Karolina na Velikem Snežniku. Stavba je bila sicer zasnežena, toda ne tako močno, kot sem jo videl na spletu. Hitro sem se povzpел na vrh, ki je le nekaj metrov višje, kot je kočica. Tu so bili vetrovi res močni, tako da je bilo moje fotografiranje oteženo, ves čas sem se bal za fotoaparati in stojalo, da mi ga veter ne prevrne. Zaradi snega, ki

ga je nosil veter, je bila vidljivost nekoliko zmanjšana, zato sem se osredotočil na fotografiranje kočice in vršnega kamna, ki je bil povsem poledenel.

Skoraj uro sem se trudil s posnetki, tako da sem imel prste kljub tankim rokavicam že trde od mraza. Čez čas sem se umaknil v zavetje kočice, kajti začel se je oglašati želodec. Malce po deveti uri sem začel sestopati, saj je veter povečal svojo moč. Želel sem si, da bi fotografiral Kamniško-Savinjske Alpe z vzhodnega grebena, kar pa ni bila lahka naloga. Bolj ko sem se približeval grebenu, težje sem lovil ravnotežje, nato me je zgrabil sunek vetra in me treščil na tla. Priznam, zasmilil sem se samemu sebi. Hitro sem vstal, da me kdo ne vidi. Toda že naslednji sunek me je ponovno podrl, počutil sem se kot bokser v ringu, ko te zbije nasprotnik po tleh. Tokrat sem se precej težje pobral, pomagati sem si moral s pohodno palico. Spoznal sem, da sem premagan, kljub izredni volji je bila narava močnejša.

Nekoliko nižje sem srečal dva planinca, ki sta bila prav tako zavita v oblaci. Z njima sem se samo pozdravil in odhitel s poti, kajti želel sem fotografirati zasneženo ruševje, ki je bilo neverjetnih oblik. Zopet sem se počutil božansko in bil hvaležen dnevu, ki mi je bil dan. Vse nižje kot sem se spuščal, vse več je bilo obiskovalcev Snežnika. Najbolj me je prevzela mlada dama, ki je imela okoli glave zavezan šal ali trak. Podobne mumije sem videl v muzeju v Kairu, ko sem obiskal Egipt, s to razliko, da se tiste niso premikale. Izmenjala sva nekaj besed in nato šla vsak svojo pot, dama proti vrhu, jaz pa v dolino. Usta so postala suha, zato sem pohitel proti Sviščakom, kjer bi se odžejal s čajem z rumom. Nisem bil prepričan, ali to kombinacijo še strežejo, nekoč pa je bila ta pijača v gorah precej priljubljena. V Ilirski Bistrici sem šel še k slapu Sušec, ki pa je kazal klavrno podobo, bil je brez vode. Na mahu je kraljevalo nekaj zamrznjenih kapelj, to pa je bilo vse od ledu in vode. Za mano je bil prekrasen izlet na Snežnik, ki mi bo dolgo ostal v spominu – ne samo po "živih mumijah", ampak tudi po hudem vetru. ○

Informacije

Zahtevnost: Lahka označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 550 m

Izhodišče: Sviščaki, 1242 m

Koči: Planinski dom na Sviščakih, 1242 m, mobilni telefon +386 (0)51 219 799; Koča Draga Karolina na Velikem Snežniku, 1790 m, mobilni telefon +386 (0)41 382 466

Časi: Planinski dom na Sviščakih–Snežnik 2 h

Sestop 1–1.30 h

Skupaj 3–3.30 h

Sezona: Vsi letni časi. V močni burji vzpon odsvetujemo.

Vodnik: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela Krajina, Notranjska*. PZS, 2012.

Zemljevid: *Notranjska s Snežnikom*, PZS, 1: 50 000

Vzpon: Od Sviščaka sledimo markacijam za Snežnik vse do gozdne meje, kamor pripelje tudi gozdna cesta. Pot nadaljujemo poševno navzgor do sedla med Malim in Velikim Snežnikom. S sedla imamo do vrha oziroma do Koče Draga Karolina le nekaj minut hoje.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Zanimivost v bližini: Grad Snežnik

Pomladni dež na obzorju? Krasno!

Nova Fjällräven dežna oblačila DWR brez PVC-materialov

Komaj smo čakali, da so se temperature povzpele nad ničlo, in tako te dni vsi hitimo v naravo, da prezračimo možgane in pljuča. Ob skrbi za telo pa nekaj premisleka namenimo tudi skrbi za okolje.

Pred leti se je Fjällräven odločil poiskati alternativo škodljivim perfluoriranim in polifluoriranim ogljikom, običajno zajetim kar v kratlici PVC. Največkrat se uporabljajo v opremi za gibanje na prostem, da bi bili izdelki vodo- in oljeodbojni. Vendar se v naravi pogosto ne razgradijo. Dolgoročni učinki, ki jih imajo lahko te spojine na naše zdravje in zdravje narave, ostajajo nejasni.

To sezono Fjällräven pozdravlja nove kose v svoji ponudbi nepremočljivih oblačil DWR brez PVC: jakno in hlače **High Coast Hydratic Trail**, ki ponujajo nepremočljivo, a hkrati zračno funkcionalnost v brezčasnem dizajnu – popolnoma primerno za pustolovščine tako na uhojenih poteh kot tudi na brezpotjih. Anorak **Vardag Hydratic** je vodoodporen, zračen 2,5-slojen, primeren za pohodništvo, potovanja in delo. Vsi kosi so odporni tudi proti vetru, so lahki in učinkovito odvajajo vlago, ki se med aktivnostjo nabira v notranjosti oblačila. So idealni spremljevalec za spopadanje z nenehno spreminjajočimi se mokrimi, vetrovnimi, hladnimi in sončnimi vremenskimi razmerami spomladi.

Razvoj se nikoli ne ustavi

Pri Fjällrävnu se razvoj nikoli ne ustavi. Dobro je lahko vedno še boljše. Vsekakor niso zaspali na lovorikah, kar dokazuje prizadevanje, kako poiskati inovacije detajlov, kot je npr. zadruga. Natančneje, nepremočljiva zadruga DWR brez PVC. Do nedavnega takšne zadrgre preprosto niso obstajale, zato je moral Fjällräven od leta 2015 sklepati kompromis pri izdelavi **Keb Eco-Shell Jacket**. Za jakne je bila uporabljena trajno vodoodbojna impregnacija brez PVC (DWR), vendar zaradi zadrge niso bile oglaševane kot 100-

stotni DWR brez PVC. Z nedavno inovacijo takšnih zadrug pa bodo vse Fjällrävenove jakne in hlače Keb Eco-Shell zdaj s ponosom nosile oznako "100-odstotno brez PVC".



Jakna Keb Eco-Shell W/M

Treking – Družina Keb
Razpon velikosti: XXS–XXL (Š)/XS–XXXL (M)
Material*: 3-slojni Eco-Shell, stretch: 100-odstotna poliesterška membrana
Vodni stolpec: 30 000 mm
Zračnost: 26 000 g/m²/24h
Teža: 470 g pri velikosti S (Š)/520 g pri velikosti M (M)
Keb Eco-Shell Jacket je lahka, prožna, troslojna ter kompaktna jakna, izdelana iz recikliranega poliestra z impregnacijo DWR brez PVC. Namenjena je vsem navdušencem aktivnosti na prostem, ki so radi v harmoniji z naravo. Ima vse lastnosti, ki jih potrebujete – dobro prilegajočo kapuco, lahko dostopne žepe na prsih in prezračevalne odprtine, vendar nič dodatnega, kar bi vas po nepotrebnem oviralo. Popolna za treking in turno smučanje v mokrih razmerah skozi vse leto. ○

Kaj je DWR?

DWR pomeni trajno vodoodbojnost, ki zagotavlja visoko vodoodbojno površino in optimizira zračnost za dežna oblačila. Običajno se ta sloj nanese na površino oblačila, kar omogoča, da voda odteka s tkanine, namesto da bi jo nasičila.

Po zgornji ali po spodnji

Od Orožnove kočice na Črno prst



Zgornja in spodnja
pot od Orožnove
kočice proti Črni prsti
Foto Anton Štibler

V letu 2021 sem končno obiskal hribovje od Soriške planine do Črne prsti, del Slovenske planinske poti, ki sem ga v mlajših letih prepustil poznejšim letom. Slikovita pot, ki se dobršen del vije po grebenih z razgledi na jug v Selško dolino in Baško grapo ter dalje proti Primorski, in proti severu na bohinjsko stran, kjer očak Triglav kraljuje v družbi vrhov Julijskih Alp, je obetala zanimivo turo, ki sem jo sklenil zaključiti s spustom s Črne prsti k Orožnovi kočici na Planini za Liscem, nato pa po cesti do parkiranega avtomobila pri lovski kočici pod Vrhom Bače.

Dan ni bil kaj posebnega. Od juga so se vztrajno valile vlažne megle in se ustavljale na strmih Lajnarja, Koble in Črne prsti. Veter, ki je vel z jugozahoda, je vedno znova podil te megle čez grebene na bohinjsko stran, kjer so se zbirale v samotne in umirjene oblake. Tipičen jesenski dan z nekaj sonca, nekaj megle in vetra, ki je na teh grebenih bolj pravilo kot izjema.

Na Črno prst sem prišel s Soriške planine že dodobra utrujen in se veselil spusta na Planino za Liscem. Nobenega vzpona več, samo planinska steza, ki me bo pripeljala do Orožnove kočice in naprej do mojega jutranjega izhodišča. Pot, ki vodi s Črne prsti sprva po travnatih vesinah, nato čez kratko skalovje in neizrazita melišča, je v nižjem svetu kmalu prešla v prijetno

stezo, ki pa se je v goščavju sprevrgla v pravo moro. Gorski stezi so namreč izmenično sledili prehodi čez vlažno in drseče skalovje, kjer je bilo treba vsako stopinjo vnaprej temeljito premisliti in se pri prehodu močno opirati na pohodne palice. Nisem si mogel predstavljati, kako lahko taka mesta zmorejo otroci in starejši. Po polurnem skrajno previdnem in mučnem plazenju sem s celimi kostmi in neobtolčen le prispel do Orožnove kočice. Tam sem iz postavljenih informacijskih tabel razbral, da predstavlja pravkar prehojena pot s Črne prsti botanično pot, ki so jo osnovali leta 2009. Da to ni tista pot, po kateri sva davnega leta 1983 hodila z mojo sedanjo soprogo Bernardo od Planine za Liscem na Črno prst, mi je postalo jasno že kmalu, ko sem se prebijal čez spolzko skalovje.

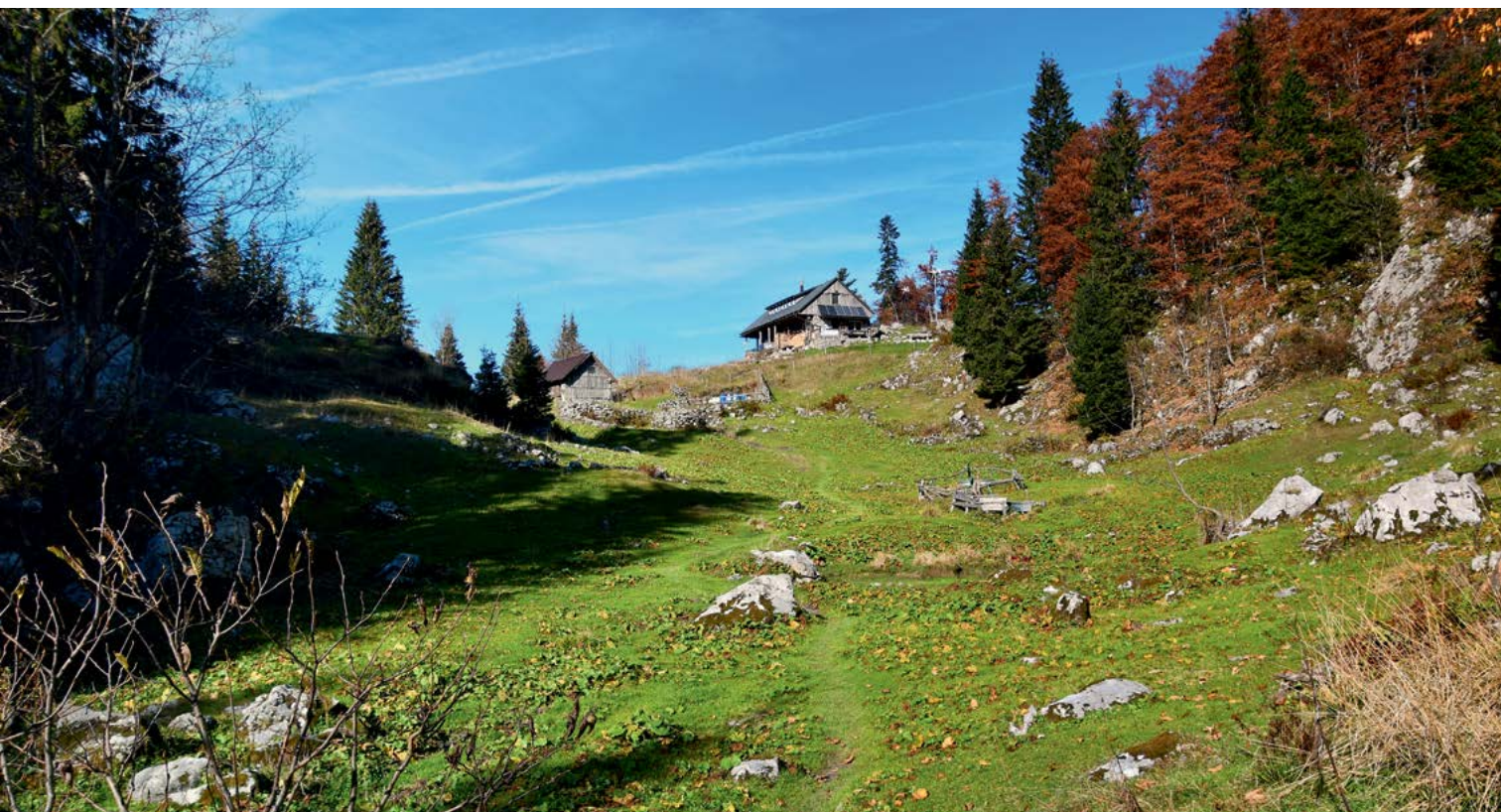


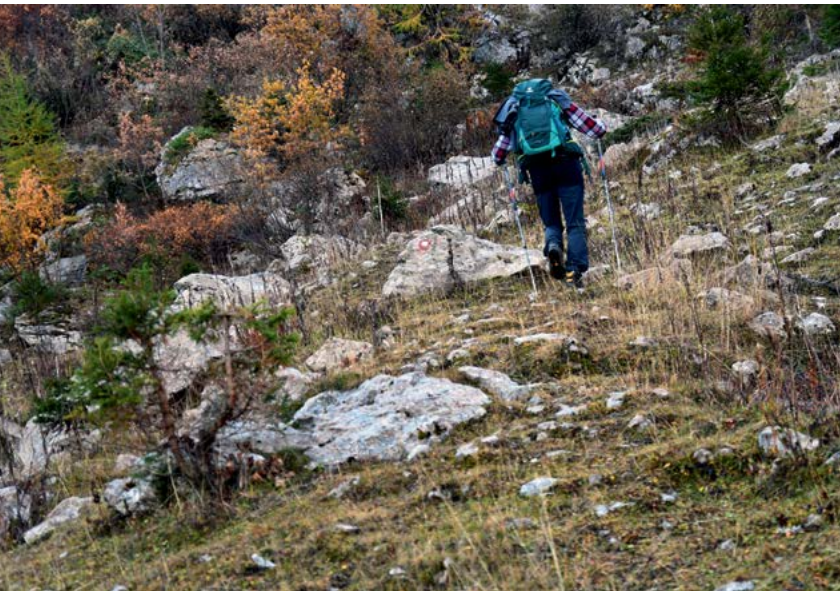
V Orožnovi koči mi je oskrbnik Franci Beguš povedal, da obstajata dve poti, ki vodita od kočje proti Črni prsti, zgornja, botanična, ki je zdaj markirana, in spodnja, ki vodi po vse bolj zaraščenih travnikih planine in se zgoraj pred neizrazitim meliščem združi z zgornjo potjo. Obe poti imata zanimivo zgodovino, na katero so vplivale različne okoliščine, ki so botrovale temu, da je bila v ospredju zdaj spodnja zdaj zgornja pot.

Prvotna pot je spodnja, ki so jo uporabljali pastirji in lovci ter takratna gospoda, ki je pred prvo svetovno vojno zahajala v hribe. Planina je bila zaradi obilice živine, ki se je v tistih časih tam pasla, in nekaterih dokaj močvirnatih predelov še posebej ob deževnih dnevih precej blatna. To blato so pastirji in obiskovalci na svojih obuvalih nosili v takratno kočjo, zato je bilo čiščenje in ribanje tal stalno opravilo. Da bi se temu izognili, so leta 1906 poiskali prehode za novo stezo nad takratnimi travniki, ki so jo po prvi svetovni vojni uporabljali tudi jugoslovanski graničarji.

Med drugo svetovno vojno je tedanja Orožnova kočja pogorela. Po vojni graničarjev ni bilo več, saj se je državna meja z Italijo pomaknila precej proti zahodu; ljudje so se vse bolj zaposlovali v podjetjih in visokogorska paša se je vedno bolj opuščala. Vse to je privedlo do tega, da je bila spodnja pot spet v ospredju, markirana in na voljo planincem. Opuščena zgornja pot se je vse bolj zaraščala, dokler je lovci niso ponovno usposobili in markacisti leta 1999 tudi prvič markirali. Takrat so začeli opuščati spodnjo pot. Z gradnjo nove Orožnove kočje, ki so jo odprli leta 2006, se je zanimanje za obiskovanje Črne prsti z bohinjske strani precej povečalo, še posebej pa je zgornja pot pridobila veljavo po osnovanju botanične poti leta 2009, saj je to območje izredno bogato z raznovrstnim in edinstvenim cvetjem.

*Orožnova kočja
z dobro vidno
spodnjo potjo
Foto Anton Štibler*





*Ob spodnji poti so še vidne markacije.
Foto Anton Štibler*

Obogaten z neprijetno izkušnjo premagovanja zgornje poti in spominom na lepo spodnjo planinsko stezo sem sklenil, da se kmalu vrnem in ponovno prehodim obe poti ter tako ugotovim, ali je zgornja v primerjavi s spodnjo res precej neugodnejša. Tako sem se v preteklem letu sedemnajstega oktobra ob čudovitem sončnem vremenu ponovno znašel pri Orožnovi koči na Planini za Liscem. Na Črno prst sem se odpravil po stari, uradno opuščeni spodnji poti. Že takoj pod kočo sem opazil, da je planinskega

Z mahovjem in lišaji prekrte skale otežujejo hojo po zgornji poti in zlasti pri hoji navzdol zahtevajo popolno zbranost. Foto Anton Štibler



ščavja bistveno manj, kot pa pred devetintridesetimi leti, ko sva se z Bernardo komaj prebila skozi bujno rastišče, kar me je prijetno presenetilo. Kot je videti, je postavitve koč in s tem povečanje obiskovanja gora v tem predelu planini prineslo pozitivne učinke.

Steza, ki je še vedno dobro vidna, vodi večinoma po zelenih pašnih tratah in se počasi dviga. Po zadnjem travniku se strmeje vzpne, priključi na zgornjo pot in nadaljuje v vse večjo strmino proti Črni prsti. Ob poti so na skalah še vedno dobro vidne nekatere markacije.

V celoti gledano je spodnja pot lahka, brez omembe vrednih težav pri vzpenjanju in enako pri povratku. Njen potek je logičen in zelo naraven, saj poteka po lahkem svetu, nekako po sredini med Liscem oziroma Kozjim robom na zahodu in grebenom s Črno goro na vzhodu.

Čez dva dni, devetnajstega oktobra, so bile planine še vedno obsijane s soncem in tokrat sem se od Orožnove koč namenil proti Črni prsti po zgornji, uradno markirani poti. Pot se najprej strmo vzpne v zahodno pobočje Črne gore, a se kmalu položi in z blagim vzponom nadaljuje proti melišču pod Črno prstjo. Teren je na začetku večji del porasel z listnatim drevjem, ki pa se kaj kmalu spremeni v grmičevje in nato višje v travnato površino, ki jo prekinjajo skale in melišča. Na poti sem kmalu naletel na nekaj nerodnih skalnih prehodov, ki so sledili sicer kar prijetni stezi. Mokre in drseče skale, ki jih je bilo treba prehoditi na nekaterih odsekih, so zahtevale veliko pozornosti in lahko sem si predstavljal zahtevnost teh delov pri hoji navzdol, zato sem za vrnitev raje izbral spodnjo pot. Zgornji poti tudi ni v prid, da poteka po senčni zahodni strani Črne gore, saj so skalni prehodi dolgo mokri in drseči, pa tudi sneg se tam obdrži dlje časa. Iz zapisanega ni težko ugotoviti, da je spodnja pot mnogo prijaznejša, brez neugodnih skalnih prehodov in zato lažja, kar še posebej velja za hojo navzdol proti Orožnovi koči, zato je primernejša za najširšo populacijo planincev. Njen potek je naraven in skladen s konfiguracijo terena.

Morda so do podobnih ugotovitev prišli tudi pri agrarni skupnosti Savica in so zato v preteklem letu izglasovali sklep, da se spodnja pot razglasi za uradno pot od Orožnove koč na Črno prst. Ko bo omenjeni sklep začel veljati, s svojim podpisom naj bi ga potrdil še predsednik agrarne skupnosti, bo to prispevalo k še večji dostopnosti in obiskanosti tega čudovitega planinskega območja.

In če me vprašate, po kateri poti bom naslednjič šel od Orožnove koč na Črno prst, je moj odgovor po zgornji, ampak to bo v juniju ali juliju, ko cvetje tam bujno cveti. Morda mi uspe narediti vsaj približno tako lepo fotografijo alpske možine, kot je tista Petra Strgarja na steni Orožnove koč. Nazaj dol bom šel pa po spodnji poti, ki bo vsakič moja izbrana pot tudi navzgor, ko tamkajšnje cvetje ne bo v ospredju.

Morda bi veljalo obdržati obe poti, zgornjo in spodnjo. **o**

Neustrašni gorski učenjaki in Gorski kuri najboljši

33. državno tekmovanje Mladina in gore

Osnovna šola Miroslava Vilharja Postojna je 21. januarja letos gostila več kot sto mladih planincev in njihovih mentorjev na 33. državnem tekmovanju Mladina in gore, najbolj uveljavljeni planinski preizkušnji za mlade planince, kjer pokažejo vse, kar so se med letom naučili pri planinskih krožkih, izletih, na taborih – vse za varnejši in samostojnejši obisk gora.



Dvojica Gorski kuri iz PD Tržič – lanski in letošnji srednješolski zmagovalki Foto Tim Peternel



Na osnovnošolsko tekmovanje se je izmed 43 prijavljenih ekip uvrstilo 20. Te so prišle skozi sito regijskih tekmovanj, ki so potekala 19. novembra lani na osnovnih šolah v Benediktu, Hrpeljah in ljubljanskih Črnučah. V kategoriji srednješolcev je tekmovalo 14 ekip. Po uvodnem delu, kjer so mlade planince pozdravili podpredsednik PZS Roman Ponebšek, podžupan Občine Postojna Andrej Berginc, ravnatelj domače osnovne šole Gvido Cigale, predsednica Planinskega društva Postojna Neva Šemrov in predsednica Mladinskega sveta Slovenije Eva Kotnik, sta koordinatorica in vodja tekmovanja Brigita Čeh in načelnica MK PZS Ana Skledar tekmovalce in njihove mentorje seznanili s potekom tekmovanja. Pred finalom je mladim planincem predaval in obilo znanja zaželel skriti gost, alpinist Silvo Karo, lani prejemnik prestižne nagrade zlati cepin za življenjsko delo.

Tri- in štiričlanske ekipe osnovnošolcev in dvočlanske ekipe srednješolcev so dopoldne reševale teste iz raznih planinskih tem. V finalni del se je uvrstilo sedem najboljših ekip, ki so v finalu v obliki kviza odgovarjale na vprašanja iz Planinske šole in dodatnega gradiva o stoletnici Knafelčeve markacije. Znati so se morale tudi v praktičnih nalogah iz prve pomoči in planinskih vozlov. Zmagala je ekipa Neustrašni gorski

učenjaki (PD Kranj, Klara Svetelj, Gaj Strelec, Urh Markun in Miha Kuhar, mentorica Maja Sirše) pred Ponosnimi hribolazci (PD Bled) in Smrkci (PD Litija) na tretjem mestu. Četrti so bili Nanoški gamsi (PD Podnanos), peti Gorske podmornice (PD Litija), šesti Planike (PD Medvode) in sedmi Sitarjeve mukice (PD Litija).

Na sedmem tekmovanju Mladina in gore za srednješolce je sodelovalo štirinajst ekip. Zmagali sta Gorski kuri (PD Tržič, Neža Kočevar in Tinkara Košir, mentor Gorazd Černilec) pred dvojico Gorska čačota (PD Tržič) na drugem in Geeks (PD Litija) na tretjem mestu. Četrta je bila dvojica Pastwjnski duo (PD Postojna), peta Hlevišarja (PD Idrija) in šesta Javorniška gada (PD Idrija).

Na likovnem natečaju z naslovom Z glavo v naravo so bili nagrajeni Nuša Bernik (OŠ dr. Janeza Mencingerja, Bohinjska Bistrica), Nejc Rauter (OŠ Hoče) in Mark Dvorščak (OŠ Hoče). Logotip za 33. državno tekmovanje Mladina in gore je narisala učenka 9. razreda Eva Hiti z OŠ Miroslava Vilharja Postojna. 33. državno tekmovanje MIG so organizirali Planinska zveza Slovenije, Mladinska komisija PZS, Zavod za šport RS Planica, Planinsko društvo Postojna in Osnovna šola Miroslava Vilharja Postojna. ●

Neustrašni gorski učenjaki iz PD Kranj – zmagovalci med osnovnošolskimi ekipami Foto Tim Peternel

Marta Krejan Čokl



Kvalifikacije
Foto Samo Kham

Zadnja tekma to sezono

Najvišja stopnička za Majo in Marka

Tekmovanje odprtega državnega pokala in pokala Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS) v tekmovalnem lednem plezanju je znova preseгло pričakovanja, vendar pomanjkanje ustrezne infrastrukture postaja vedno večja težava.

Tekmovanje v lednem plezanju, ki je 4. marca zdaj že tradicionalno potekalo v Domžalah, je prineslo točno tisto, kar smo lahko pričakovali tako gledalke in gledalci kot tudi tekmovalke in tekmovalci: dobro organizacijo, zanimivo postavljene in zahtevne smeri ter vzdušje, ki bi ga tej tekmi lahko zavidala marsikatera veliko večja prireditelj. Verjetno drži tudi to, da bi morali naziv tekmovanja iz lednega plezanja tudi uradno prekrstiti v orodno plezanje, saj s pravim ledom razen uporabe orodja in delno tehnike plezanja tekmovalje nima (več žal) nič skupnega. Dogajanje je kot vsa leta do zdaj snemala ekipa lokalnega spletnega portala domzalec.si, kjer si ga lahko ogledajo tudi tisti, ki spektakularnega tekmovanja niso mogli videti v živo. Če bi vsemu temu lahko dodali še novico, da se bo v prihodnjem letu ali enemu od prihodnjih let v našo deželo vrnilo tudi tekmovalje za evropski pokal, bi bila slika popolna. A žal ni. Razlog za to je predvsem infrastruktura, ki je delno primerna za treninge in državna tekmovanja, ne sledi pa več razvoju plezališč za orodno (oz. ledno)

plezanje in s tem vsem kriterijem za organizacijo tekmovanja na tej ravni ter pripravam za take tekme. Če bomo torej hoteli, da bodo imeli naše tekmovalke in

Marko Guna, organizator: "Tudi drugo tekmovalje po "koronskih časih" se je izteklo odlično. Zanimanje opazno narašča (v Domžalah je tekmovalo 12 žensk in 33 moških), veseli me, da se je povečalo tudi število ženskih tekmovalk. Gre za šport, ki je na videz zelo nevaren, opazil pa sem tudi, da se ljudje ne želijo izpostavljati ocenjevanju in se bojijo posmeha, neuspeha ... To je popolnoma neupravičen strah, saj je ta šport – torej orodno, ne ledno plezanje, ki že ima zgodovino – pri nas komaj shodil. Zato menim, da je še precej prostora za rast športa, predvsem pa se zaradi izpostavljenih situacij veliko naučimo o sebi, spoznamo svoje strahove in šibke točke. Ravno soočenje s tem in sprejemanje sebe, kakršni smo v danem trenutku, nam dajeta odziv za napredek na vseh področjih."

tekmovalci vsaj približno enake pogoje za trening, kot jih imajo "orodjaši" v tujini, potem bo treba misliti tudi na to. Ali pa bi bilo to treba že včeraj ...

Organizatorjem je letos v Domžalah uspelo pripraviti tekmovanje, ki mu težavnosti in atraktivnih gibov ni manjkalo. Se je pa izkazalo, da je na nekoliko majhni steni težko pripraviti postavitve, ki bi sledile modernim smernicam v tem športu. Kljub temu je postavljavcu smeri, tradicionalno je bil to Hrvat Mario Musulin, z dodatno leseno konstrukcijo uspelo narediti največ, kar je stena še dopuščala: tri kvalifikacijske smeri, ki so si sledile po zahtevnosti, in kombinirano finalno smer, v kateri so se z nekaj razlikami za oba spola pomerile najboljše tekmovalke in tekmovalci. Musulin je uporabil zanimive oprimke, izmislil si je nekaj izjemno atraktivnih prehodov in poskrbel za to, da so uživali tudi gledalke in gledalci. To se je poznalo tudi v navijaškem vzdušju, ki je v Domžalah zmeraj odlično.

Že v kvalifikacijah je bilo videti, da bo boj za višja mesta izjemno izenačen v obeh kategorijah. V ženski je imela (in tudi upravičila) vlogo absolutne favoritinje naša najuspešnejša ledna plezalka Maja Šuštar Habjan, preostale tekmovalke pa so bile veliko bolj izenačene. Po kvalifikacijah je kazalo, da v ženski kategoriji razen prvega mesta ni odločenega še ničesar. Posebej razveseljivo je bilo videti nekaj mlajših tekmovalk, ki so nastopile prvič in že v svojem premiernem nastopu pokazale, da bomo morali v prihodnjih letih nanje še računati.

V moški konkurenci je bilo še bolj izenačeno – trojka Nace Grgorinič, Gregor Šegel in Marko Guna je bila čisto blizu skupaj, malo za njimi pa se je gnetlo še nekaj tekmovalcev, ki jim bomo na naslednji tekmi zagotovo zelo ploskali.

V popoldanski finale se je uvrstilo 6 žensk in 12 moških. Najbolj je izstopala Sarah Posl, ki ji je napredovanje preprečila napaka zaradi pomanjkanja iz-

Mario Musulin, postavljavec smeri: "Stena v Domžalah je dovolj dobra za tekme na evropski ravni, vendar bi res morala biti vsaj višja. Pri postavljanju smeri za tekmovanje, kakršno je tekmovanje SHS, smo v dilemi, ker gre za plezalce z različnim znanjem in izkušnjami – primerne morajo biti za začetnike in izkušene tekmovalce. Najbolj optimalna rešitev je, da je vsaj ena kvalifikacijska smer lahka in primerna za vse, ena pa ravno prav zahtevna, da je za začetnike že selekcijska, za najboljše pa ravno dovolj težka, da se že morajo malo potruditi. Finalne smeri ni tako težko postaviti, če je le stena dovolj velika, torej dolga in visoka. Tako je lahko smer na začetku lahka, potem pa vedno težja in z vsakim gibom zahtevnejša. Idealen scenarij je, da en tekmovalec doseže vrh ali pa plezanje zaključí blizu njega, preostali pa en gib oz. nekaj več pred vrhom. Je pa zelo težko vsako leto narediti dobro kombinacijo smeri."

Maja Šuštar Habjan: "Čeprav se sliši materialistično, mi je motivacijo v minulih sezonah dala nova oprema. Sezono sem namreč začela po polletnem premoru zaradi bolezenskih težav, zato je bila telesna pripravljenost na kar nizki stopnji. Tako niti nisem imela ambicij, bolj za šalo sem se udeležila prve tekme evropskega pokala. Vendar z novimi cepini, ki sem jih kupila po prigovarjanju moža, da si jih vendar zaslužim. No, ti cepini so me zadržali tudi na zelo slabih oprimkih, kjer so sotekmovalke padle, in posledično sem se z največjim veseljem udeležila še drugih tekmovanj. Tekma v Domžalah je bila, tako kot že lani, češnja na torti minule sezone. Postavitev smeri je bila izvrstna, s postopnim tempiranjem težavnosti, ki je omogočilo selekcioniranje najboljših tekmovalcev. Tako sva točno dva tekmovalca, eden pri moških in jaz pri ženskah, dosegla vrh smeri."



kušenj. Finale je že ob pogledu na postavitev, ki sta jo predstavila sodnika z licenco UIAA Jasna in Andrej Pečjak, napovedoval spektakel: Mario Musulin je tokrat v Domžalah iz finalne postavitve izpustil prečnico na levi strani stene in se raje odločil za pomožno ogrodje iz lesa, s katerega so visele lesene klade z luknjami, ki so nekaterim plezalkam in plezalcem povzročile veliko preglavic. Sledil je precej visok prehod navzgor, kjer so imeli nekaj prednosti nekoliko višji plezalci, nato pa zanimiva prečka v desno, ki je terjala veliko natančnosti pri zatikanju cepinov. Smer je nato po previsu mimo precej visoko postavljenega oprimka vodila naravnost navzgor, nato pa po vršni strehi na podolžni pomol do končnega oprimka.

Zmagovalka Maja Šuštar Habjan na vrhu finalne smeri
Foto Samo Kham



Gregorju Šeglu je tik pred zadnjim oprimkom zmanjkalo časa. Foto Samo Kham

Finalni del tekmovanja je razkril razliko med najboljšimi tekmovalkami in tekmovalci ter tistimi, ki imajo bodisi manj izkušenj bodisi manj treningov – v ženski kategoriji je bila Maja Šuštar Habjan brez resne konkurence, med preostalimi tremi najbolje uvrščenimi tekmovalkami pa ni bilo tako velike razlike. V moški konkurenci sta si bila najbližje zmagovalca Marko Guna in naš vedno boljši adut tudi na evropskih tekmovanjih Gregor Šegel, zagotovo pa drži, da je konkurenca od četrtega do petnajstega mesta med moškimi velika in da tudi tam nase vedno bolj opozarjajo mlajši tekmovalci.

Zagotovo je za zdaj med tekmovalkami in tekmovalci očitna razlika tudi v opremi, ki ob fizični pripravljenosti in tehničnem znanju prinaša določeno prednost, je pa izjemno draga, ker je proizvajalci še ne izdelujejo serijsko. Posebni cepini so znatno dražji od (prav tako ne ravno poceni) klasičnih cepinov, čevlji za orodno plezanje so na približno enako visoki cenovni ravni, vse pa se lahko kupi le v spletnih trgovinah. Nakup čevljev je zato še toliko bolj tvegan, saj jih ni mogoče pomeriti. Če temu dodamo še za tekmovanja prilagojene okle cepinov in dereze, smo kaj hitro pri tako visokih cenah, da si jih tekmovalke in tekmovalci zares zelo težko privoščijo. A tudi oprema je lahko tista, ki pri najbolj izenačenih tekmovalcih pomeni in naredi ključno razliko, čeprav ni glavni razlog za to.

Tekmovanje je dober kazalnik realnega stanja te športnoplezalne discipline pri nas – za zdaj so razlike med najboljšimi in preostalimi, bolj izenačenimi, še velike, lahko pa pričakujemo, da jih bo vsako leto manj. Po neuradnih informacijah se tudi eden izmed naših proizvajalcev športne opreme odloča za izde-

Marko Guna, tekmovalca: "Konkurenca opazno narašča, tekme na evropskem in svetovnem pokalu so vedno bolj obiskane, vedno več je tako tekmovalcev kot gledalcev, tudi raven zahtevnosti se vsako leto opazno pomika naprej. Navdihujoče je videti nove talente, se od njih učiti in z njimi sodelovati, se spoznavati, in to kljub rivalstvu, ki ga prinaša tekmovanje. Hkrati pa to predstavlja del motivacije za trening, saj me žene radovednost, kakšen napredek bodo konkurenti pokazali v naslednji sezoni in kako se bo igra nadaljevala. Glede primernosti domžalske stene ni veliko dodati. Vesel in hvaležen sem, da jo imamo, a je žal daleč od primerne strukture za res profesionalno pripravo na sezono. Potrebni bodo iznajdljivost pri treningih in obiski plezalnih sten v državah, ki so s takšnimi konstrukcijami v koraku s časom, kar pa je za večino naših plezalcev pravzaprav nemogoče.

lavo oklov za cepine za ledno oziroma orodno plezanje, kar bi pomenilo velik premik pri razvoju te panoge pri nas. A to je v veliki meri še vedno odvisno od odgovora na vprašanje, ali bomo v Sloveniji dobili več ustrezne infrastrukture, na kateri bi se lahko urili prihodnji prvakinje in prvaki. Organizatorje, sposobne izpeljati najbolj zahtevna tekmovanja na evropski ravni, namreč že imamo. ●

Več informacij, fotografije in rezultate tekem najdete na spletni strani Komisije za gorske športe pri Planinski zvezi Slovenije.

Kaj pa je pod vašo jakno?

Ustvarjanje slojev za pomlad in poletje

Tudi topla, sončna potovanja lahko včasih zahtevajo dolge rokave, ki vas zaščitijo pred soncem, vetrom ali razgibanim terenom. To sezono je Fjällräven poskrbel za širšo ponudbo srednjih slojev za toplejše vreme. Funkcionalni dizajn se oplemeniti z razvojem novih, bolj trajnostnih materialov. **Abisko Lite jakna iz flisa** in **Abisko Lite Half Zip** iz novega, lahkega in mehkega mrežastega flisa, ki zajame zrak in zagotavlja odlično razmerje med toploto in težo. Material je izdelan iz 100-odstotno recikliranega poliestra in je obarvan s CO₂, kar zmanjša porabo vode med postopkom barvanja za 70 odstotkov, pri procesu pa se uporabi tudi 80 odstotkov manj kemikalij.

"Kot pri vseh oblačilih Fjällräven se posebej močno osredotočamo na funkcionalnost in trajnost," pravi James Lee, oblikovalec oblačil Fjällräven, in doda: "Zgradba tkanine jim daje izjemno lahkost in zračnost, a so še vedno zelo izolativna. In čeprav so posebej zasnovana za pohodništvo in trekking, jih je mogoče uporabljati tudi za številne druge aktivnosti na prostem skozi vse leto kot del plastenja."



Jakna iz flisa Abisko Lite W/M

Treking – Družina Abisko

Razpon velikosti: XXS–XL (Š)/XS–XXL (M)

Material*: 100-odstotni poliester

Prileganje/pas: Regular Fit

Lahka, priročna in udobna flis jakna za dnevne izlete in pohode v toplem vremenu – **Abisko Lite flis jakna** je odlična kot vmesni ali prvi sloj. Izdelana je iz recikliranega poliestra, ki odvaja vlago od telesa in se hitro suši. Ta lahki flis ima zadrgo po celotni dolžini, je vsestranski, udoben in kot nalašč za plastenje. Primeren za vse vrste pohodov.



Vid Legradić

Še ena kljukica

Zimski vzpon na Škrnatarico

Brezpotja imajo poseben čar. Tista, ki poleg neokrnjene divjine ponujajo še "plezarijo", pa lahko označimo za prave dragulje. V kroni Martuljške skupine je eden od njih nedvomno Škrnatarica, 2448 metrov visoka gora, ki verigo Špikovih veljakov skupaj s Kukovo špico zaključuje nad dolino Vrata. Nanjo ni speljane nobene markirane poti, vrh pa je dostopen le tistim, ki so tako ali drugače vešči plezanja. Nagrada, ki jo med turo na Škrnatarico dobi gornik, je neprecenljiva: grape, melišča, divjina in razgledi.

Ker sem del otroštva preživel v Gozdu - Martuljku, gojim do Špikove skupine poseben odnos. Tega pogleda se človek nikoli ne naveliča. Že dolgo tega sem si zaželel, da bi stal na prav vseh martuljških vrhovih. Nekatere malo zahtevnejše, na primer Malo Martuljško Ponco in Veliki Oltar, sem obiskal sam. Na tiste, ki zahtevajo turo v paru ali spremstvo gorskega vodnika, pa potrpežljivo čakam. K sreči čas vsake toliko prinese priložnost. V pozni pandemični zimi je naključna spletna debata s prijateljico Katjo in njenim znancem Markom pripeljala do dogovora o zimskem vzponu na Škrnatarico.

Ob marčevskem svitu smo se zapeljali v Vrata. "Do kod naj vozim?" sem po telefonu vprašal Katjo, ki je vozila za mano. "Do koder gre," se je glasil kratek in jedrat odgovor. Čisto v njenem slogu. Zgodnja pomlad je na dnu doline sneg že učinkovito stopila, zato smo parkirali le kakšen kilometer stran od izhodišča. Pogovor o gorsko-tekaških tekmovanjih, ki se

jih Marko Leban (sicer član AO Cerklje) redno udeležuje, je skrajšal dolgočasno hojo po cesti in kot bi mignil smo stali pred spodnjim delom plazu Črlovec. Dan se je s pridobivanjem višine hitro začel lepšati. Sonce je posijalo, ptice so zapele. Pomlad je tudi v višinah že trkala na vrata in svoj prihod naznanjala v belini razcvetenih telohov. Plaz smo obhodili ob njegovem desnem kraku, imenovanem Veliki Črlovec, in po uri in pol dosegli staro obhodno pot PP (Pokljuka-Planica). Tam se je začel resen sneg, ki pa zaradi zmehčanosti še ni zahteval derez.

Pot, po kateri smo hodili, je za vzpon na Škrnatarico in na Kukovo špico enaka. Škrnatarica je čez zelo zahtevno steno dosegljiva tudi z druge, zahodne strani, a to je že popolnoma druga zgodba. Skoraj vsi gorniki jo dosežejo čez sedlo Gulce, ki približno petsto višinskih metrov nad potjo PP ločuje omenjena vrhova. Orientacija ni težka, poleti se je treba spopasti z meliščem, v našem primeru pa smo napredovali po dobro

Razgled na
Amfiteater
Foto Vid Legradić




uležanem zmeččanem snegu. Marko je hodil prvi, za njim Katja, jaz pa sem kot zadnji razdaljo med njima počasi povečeval. Rad fotografiram in uživam v podrobnostih narave, ki me obdaja, kar me včasih stane časa. "Pravi formuli sta," sem zaklical za njima in razmišljal o gorskih tekačih Markovega kova, ki iz Krme pritečejo na Triglav v manj kot treh urah. Le kako jim to uspe ... Vsa čast!

Pod sedlom Gulce smo se spet združili, pozajtrkovali in si nadeli dereze. Kot najmlajšemu v skupinici mi je pripadla čast, da nosim vrv. S cepini v rokah je vstop v edino grapo, ki je v skoraj ravni liniji zarezana v čelo Škrnatarice, pomenil pravo olajšanje. Sneg v njej je bil trd in pomrznjen, mrzel veter pa je s pomočjo sence prijetno hladil razgreta lica. Najlepši del vzpona se je začel. Pikali smo s takim užitkom, da smo se na zgornjem izhodu iz grape znašli kar malce prehitro. Razgledi, ki so nas pričakali, so bili čudoviti. Triglav, Šplevta, greben proti Dovškemu križu. Prava divjina.

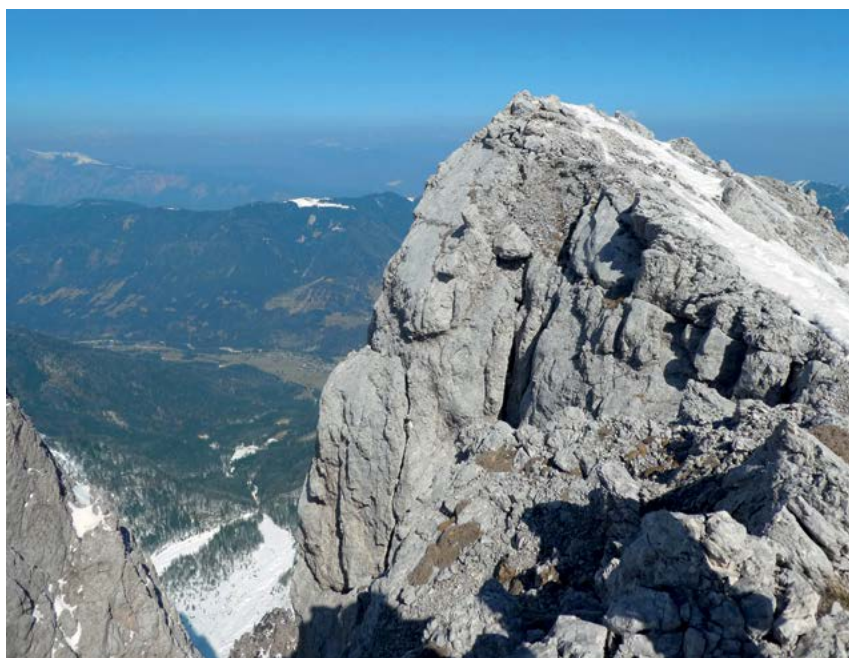
"Zdaj pa stena," je rekla Katja in prevzela omot vrvi. Z Markom sta kot dva politična analitika preučila in glasno komentirala petnajstmetrsko vertikalno, ki nas je ločevala od vrha našega cilja. Vrv in tehnike, povezane z njo, so bile njuna domena, saj imam jaz s temi stvarmi opravka bolj poredko. Prvi je plezal Marko, sledila mu je Katja in nato še jaz. "Užitek, kajne?" se je zasmel Marko. Od zgornjega dela stene in vrha nas je zdaj ločilo le še nekaj korakov. Zmaga je bila naša! Skoraj smo se spotaknili ob ostanek kovinske podloge, ki je morda nekoč držala križ ali kovinsko palico, v bližini pa je bila tudi omarica s spominskim zvezkom. Vso slavo 360-stopinjskemu razgledu je ukradla krnica Amfiteater. V to nenavadno udorno formacijo se da povzpeti le iz martuljske Krnice za Akom. Poleg Škrnatarice jo omejujejo še Dovški križ, Oltarji in Široka peč. Poleti, ko je ta spektakularna krnica brez snega, naj bi bil to tujemu planetu najbolj podoben kraj v Sloveniji.

"Kako je lepo!" smo vzdihovali in preverjali datume s podpisi v spominski knjigi. Težko dostopen kotiček naših Alp, kjer smo stali, je bolj poredko obiskan. V začetku zvezka so bili vpisi stari več kot dvajset let in še je bilo prostora. Ob datumih smo vpisali svojo misel, se fotografirali in ob vpijanju okolice načeli še nekaj hribovskih debat. Po eni uri smo ugotovili, da čas na vrhovih teče hitreje kot v dolini, in se odločili kreniti navzdol.

Med "abzajlom" sem vpiljal Markovo in Katjino znanje o vrvnih tehnikah in vozlih. Kot bi mignil, smo bili pod steno. Osvežilen spust čez zalito grapo je jasno pokazal, da je uporaba sončne kreme v marčevskih hribih nujna. Prediranje snega je naš spust nižje doli nekoliko upočasnilo, a dobre volje, nabrane preko čudovitega dneva, nam ni moglo vzeti. Kmalu smo se stopali po kopnem in začeli kovati plane za prihodnje. "Kam bi še šli?" se je glasilo vprašanje. "Za začetek na analizo," se je oglasila Katja. Seveda je v mislih imela enega od mojstranskih barov. Pametno! 



V zasneženi grapi Foto Katja Sirk



Vrh Škrnatarice Foto Vid Legradič



Spust po vrvi z vrha Foto Vid Legradič

Anže Slatinek



*Ledni slap Eknaton,
III/4+, 250 m
Foto Danaja Kuhanec*

Rašiški tabor lednega plezanja

Alpinistični odsek Rašica je v začetku februarja organiziral tabor lednega plezanja v okolici vasi Cogne v dolini Aoste. Prva, sedemčlanska ekipa se je proti Italiji odpravila že v soboto zgodaj zjutraj, saj je bila želja po popoldanskem plezanju večja od tiste po naspanosti.

Razdelili smo se po avtomobilih in prerazporedili opremo, tudi za turno smučanje, za katero se je pozneje izkazalo, da zaradi nič kaj prijaznih razmer za smučanje ne bo potrebna. V Cogneju so nas namreč pričakale prav spomladanske temperature. Odpeljali smo se v dolino Lillaz, kjer sta sledila kratka ponovitve osnov in plezanje po lažjem slapu, ki je bil viden že s parkirišča. Po hitrem postopku smo sestopili, zložili opremo v avtomobila in se odpeljali proti Aosti, kjer je bila baza našega tabora.

Za naslednji dan smo načrtovali obisk doline Valeille. Točno določenega cilja si nismo zadali, saj nismo vedeli natančno, kakšne bodo razmere. Ob pristopu po dolini smo si ogledovali potencialne slapove, na koncu pa smo se odločili za smer Cascata di Fenilliaz. Pri večerji smo se pomenili o načrtih za naslednji dan, za cilj pa smo si izbrali dolino Valnontey. Temperature so iz dneva v dan opazno padale, ampak ledu zaradi pomanjkanja vode kljub temu ni bilo v izobilju. Vseeno je vsaka naveza našla nekaj primerne in preplezala zadano. V torek si je nekaj članov ekipe privoščilo dan počitka, dve navezi pa sta zopet odšli v Lillaz, kjer sta po neznatno strmem pristopu



Ledni slap Lau Bij, WI5, 80 m Foto Peter Hrovat

za to področje preplezali dve krajši smeri (Lau Bij in Cascata di Loie).

V prihodnjih dneh smo še pred prihodom drugih članov plezali v dolinah Valnontey in Valeille. Razmere so se postopno izboljševale, mraz je stisnil krepko na negativno stran, led pa je postajal vse trši. Prva utrujenost se je počasi nabirala tudi pri ostalih, zato so se pokazale želje po dnevu počitka, a so ga nekateri pridno prelagali iz dneva v dan. Ne vem, ali zaradi tako močne želje po plezanju ali pa zaradi strahu pred visoko postavljenim standardom za kuhanje drugim članom ekipe.

V sredo so prispeli še ostali člani tabora in apartmaj-ska hiša je bila polna zagnanih rašiških in drugih plezalcev. Zvečer smo na sestanku določili okvirne cilje po navezah za naslednji dan. Večina navez se je za začetek ledno-plezalske sezone odločila za preverjene variante, kjer so bile razmere dobre. Četrtek je potekal po pričakovanjih, veliko število slovenskih navez v istih slapovih, kar pa se ni izkazalo za nujno slabo, saj nam res nikoli ni bilo dolgčas med čakanjem na sidriščih. Na večernem sestanku je ekipa nadobudnih pripravnikov razvila idejo o vzponu na Gran Paradiso (4061 m).

Naslednji dan so nekateri člani startali nekaj čez četrto uro zjutraj iz vasice Pont, od koder so v nekaj manj kot treh urah dosegli kočo Vittorio Emanuele II. Do sedla na višini 3400 metrov je vodila strma pot, globok sneg pa jim je oteževal napredovanje. Od tam se je začel kamniti greben, ki vodi do višjih slojev ledenika in vršnega dela gore. Na tej točki so se po kratkem posvetu in preračunavanju časovnice odločili, da naskok na vrh poskusita le Mitja in Nataša, preostali člani odprave pa bodo dostopili le do ledenika. Mitja in Nataša sta hitro napredovala do ledenika, kjer sta se navezala in začela prečiti. Tehnično zahteven del ture se je pojavil po ledeniškem delu. Čakali sta ju snežna in skalna prečka, prva je imela napeljano varovalno vrv, druga pa precej lepe možnosti varovanja. Tako sta po nekaj manj kot devetih urah stala na vrhu in občudovala razglede okoliških hribov. Celotna tura s sestopom je trajala dobrih 13 ur.

V soboto je večina našega apartmaja počivala, zato smo dan izkoristili za potikanje po Cogneju. Janez, Beno in Lucija so nas zvečer še pred uradnim koncem tabora zapustili. Uspešen teden plezanja smo s kolegi in sosedi iz AK Črna zaključili, kot se spodobi. V dobri družbi smo proslavili res lep tabor, ki je minil brez poškodb in z veliko novimi izkušnjami!

Tabor, ki ga je vodil Janez Toni, je potekal med 4. in 12. februarjem 2023. Udeležili smo se ga Kristjan Matoz, Peter Hrovat, Benjamin Hrastnik, Anže Vasle, Neža Mulej, Seba Hamburger, Ajda Sazonov, Danaja Kuhanec, Lucija Hrastnik, Miha Došler, Nastja Bojc, Gašper Reberšak, Mitja Kelemen, Aljaž Senčar, Maša Kržan, Maja Bahovec (AO Črnuče), Vida Sladana Mitrovič, Špela Kadunec, Matej Rabzelj, Nataša Vodopivec (AO Ljubljana Matica), Dejan Lisec (AO Matica Celje), Mateja Kos in Anže Slatinek. ●



Ledni slap Valmiana, WI 3+, 200 m Foto Kristjan Matoz

Preplezane smeri:

Lillaz: Cascata di Fenilliaz (WI2, 200 m), Cascata - The Easy Start (WI2), Gulliver (WI3), Lau Bij (WI5, 80 m), Cascata di Loie (WI3, 60 m), Cascata - Original Finish (WI3, 110 m), Cascata di Champlong (WI4, 300 m)

Valeille: Pattinaggio Artistico (WI3, 200 m), Hard Ice in the Rock (WI4, 240 m), Cascata di Fenilliaz (WI2, 200 m)

Valnontey: Monday Money (WI4, 220 m), Gran Val (WI3+, 140 m), Patri Gauche (WI4, 250 m), Acheronte (WI3, 300 m)

Grauson: Oceano Polare (WI3, 120 m)

Valsavarenche: Cascata di Grand Clapey (WI2, 200 m)



Ledni slap Monday Money, II/4, 4+, 200 m Foto Sebastian Hamburger

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA

Marta Krejan Čokl,

urednica alpinističnih in leposlovnih vsebin

Glede na to, da si urednica gorniške revije, verjetno ni neobičajno, da te gore privlačijo ... Zakaj?

Gre za občutke, ki jih v meni vzbujajo gore in hribi. Vsak se rad počuti dobro, in če ve, kaj v njem vzbuja take občutke, po tistem tudi hrepeni. Najbrž je to povezano tudi z otroštvom, odraščala sem namreč na precej osamljeni in strmi hribovski kmetiji (zdaj vem, da je to v resnici privilegij) in *bregi* so zame domač teren. Čeprav je bilo za nas kratkohlačnike zgodnje vstajanje, sploh ko je bilo treba v šolo, malce sitno, so naše "muke" poplačali jutranji razgledi – Peca, Uršlja, del Raduhe, Obir in druge avstrijske gore, Pohorje ... Sploh takrat, ko je bilo v dolini morje megle, smo se počutili res kraljevsko.

S čim se preživljaš?

Zadnja štiri leta poučujem slovenščino v umetniški gimnaziji in srednji šoli (Srednja šola za fotografijo in oblikovanje v Ljubljani), to pa sem nekaj časa kombinirala z delom urednice ene koroške revije. Nekaj časa sem bila tudi medicinska sestra (no, saj sem še vedno, le da ne opravljam tega dela) in inštruktorica v šoli vožnje.

Pri *Planinskem vestniku* si od leta ...

... 2004, če upoštevam objavo svojega prvega prispevka, od 2011 pa sem v uredniškem odboru.

Planinski vestnik soustvarjaš, ker ...

S tem po svoje pomagam ohranjati sedanost, ki bo že jutri postala preteklost. *Planinski vestnik* je eden od sredstev ali načinov ohranjanja zgodovine, je vez med preteklostjo in sedanostjo, je način ohranjanja in razvijanja našega jezika in s tem naše kulture, hkrati pa odpira vrata v svet. In ker je povezan s hribi in naravo, si boljšega načina za vse naštetu ne morem zamisliti.

Tvoj prvi spomin na revijo in delo, povezano z njo, je ...

Mislim, da sem "svoj" prvi *Planinski vestnik* našla med kupom drugih revij in knjig v lesenem zaboju na podstrešju domače hiše, kamor sem se včasih skrila pred zoprnimi bratoma. (*smeh*)

Revija je – sploh po vpisu v alpinistično šolo – zame postala obvezno branje, in ko se mi je zdelo, da imam tudi sama zgodbe in izkušnje, ki bi jih bilo vredno deliti, sem na pobudo alpinističnega mentorja uredniku poslala prispevek o plezanju v Vikijevi sveči. Sprva zavržen članek, češ da se ne ujema z zasnovno revije, je kmalu našel svoje mesto v rubriki Naša smer.

Na kateri svoj članek/temo meseca si najbolj ponosna in zakaj?

Na temo meseca o alpinističnem smučanju. O tem namreč nisem vedela ničesar, res ničesar, niti tega ne, v čem se razlikuje od turnega smučanja. V resnici o nobeni



Avtor Tijan Žgajnar, 2. letnik SŠOF

vrsti smučanja nisem imela pojma, zato je bila priprava te teme zares velik izziv in zelo zahtevna naloga.

Kateri oz. kakšen je bil najbolj zanimiv odziv bralcev na tvoj članek?

Mogoče odzivi na uvodnik o "možakah in lovačah", ki so bili tako pritrjujoči kot tudi neodobravajoči (dejstvo, ki govori samo zase). Objavljen je bil pred enajstimi leti in se je navezoval na temo meseca o Pauli Jesih. Tisto leto sem spoznala svojega (zdaj) moža, ki ga je tema tega besedila spodbudila k raziskovanju ženskega alpinizma po drugi svetovni vojni in nastala je doktorska naloga, posvečena dvema izjemnima povojnima alpinistkama, Stazi Černič in Danici Blažina.

Kaj bo po tvojem mnenju z *Vestnikom* čez deset let?

Še vedno bo najstarejša slovenska revija, ki še izhaja, čeprav bo zagotovo izhajal tudi v e-obliki.

Kako sodeluješ z odgovornim urednikom?

Odlično! Moram pa priznati, da sem se ga najprej malo bala, ker ne "špara" z besedami. Potem pa sem spoznala, da je to pravzaprav dobro in da tudi sama (pravzaprav vsi) lahko na kratko in brez olepšavanja povem, kar mislim. S tem se izognemo dolgoveženju in smo precej bolj učinkoviti, kar je nujno že zato, ker revijo vsi delamo v prostem času.

Če bi imela možnost povabiti na pogovor katerokoli slovensko in katerokoli svetovno gorniško osebnost, kateri dve bi to bili in kaj bi ju vprašala?

Našega Marka Dularja (ki me spominja na Karla Destovnika Kajuha). Bil je tako mlad človek, a tako velik v svojem razmišljanju in dejanjih ... Že pred letom 1957 je napisal: "Ne opazite podobnosti med planinci, gorniki, alpinisti? Cilj je skupen, le poti do cilja so različne. Doživetje nas druži. Danes pa kot da smo pozabili na to." Vprašala bi ga, ali je danes kaj drugače, čeprav se bojim, da poznam odgovor.

Z ameriško alpinistko Miriam O'Brien Underhill pa bi želela govoriti o organiziranem izključno ženskem plezanju na zahtevne vrhove v Alpah (concept of "manless climbing" – organizing all-women's ascents of challenging climbs, mostly in the Alps). V tistih časih je bilo to skoraj bogokletno, zato bi jo zagotovo vprašala, ali so tudi njo "zmerjali" z možačo ali lovačo.

Količine snega so bile tudi v zadnjem delu zime skromne. Snežne smeri so bile še naprej podpovprečno zalite, ledne pa so se neodvisno od snega oblikovale vsaka po svoje, nekatere so bile celo nadpovprečno zaledenele. Na splošno je bilo treba v stenah pogosto iskati oporo v skali in travah. Tudi v takšnih razmerah se da preplezati kaj zanimivega, sploh v (današnji) dobi orodnega plezanja, ko skala in cepini *pašejo* skupaj. Treniranje *drajtulinga* v dolini je letos še toliko bolj pripomoglo k boljšemu počutju v hribovskih smereh.

V zadnji tretjini zime je bilo opravljenih nekaj zahtevnih ponovitev in preplezanih ter presmučanih nekaj prvenstvenih smeri. Če začnemo s pregledom dogajanja v naših gorah na zahodu, naletimo na prvenstveno smer v severozahodnem ostenju Jalovca. Smer sta konec februarja preplezala Patricija Verdev in Gregor

Smer Lord James Cook v Zajzeri
Foto Žiga Oražem

Kristan. Zaključila sta jo v ozebniku, ki pada na loško stran, in sestopila v območju letne poti proti Loški Koritnici. Plezala sta sedem ur v slabih snežnih razmerah. Novi smeri sta izbrala nespodobno, a slikovito ime **Jebene trobentice** (III/M5, 45 do 55°, 400 m). Pomlad je bila letos pač zgodnejša. V bolj snežni zimi zna biti smer menda kar lepa.

Nekaj dolin stran v vedno mrzli Zajzeri je 3. marca Žiga Oražem našel zanimive razmere v običajno kombinirani smeri **Lord James Cook** (M7, W15, 160 m). Letos je led svojo brado pustil zrasti do tal in namesto kombinirane sedmice sta Žiga in soplezalec preplezala ledno petico. Na severni strani Julijcev sta Tine Cuder in Jože Biro opravila vedno spoštovanja vredno zimsko ponovitev **Direktne smeri** v Špiku. Preplezala sta jo 22. februarja in za vzpon potrebovala 16 ur. Smer je bila do zdaj ponovljena v zelo različnih razmerah. Včasih se sneg in led nalepita na skalo vse od vznožja do vrha stene. Letos je v smeri vladala suša, v strmih raztežajih sta plezala večinoma po skali. Direktna je bila v zadnjih letih obiskana skoraj vsako zimo, vendar v povprečju čezno ne gresta več kot ena ali dve navezi na sezono. Prvo zimsko

ponovitev sploh sta leta 1971 v dveh dneh opravila Danilo Cedilnik in Boro Krivic.

Na južni strani Julijcev so se na začetku marca našle dobre razmere v okolici Krna. Jakob in Jure Kurinčič sta opravila eno redkih ponovitev smeri **Pozabljen v času** (II-III/2, 75°/50-60°, 350 m). V zgornjem delu stene sta našla trak ledu, ki je sčasoma prešel v sneg, in ga izkoristila za lep, direkten vzpon na vršni greben. 120 metrov nove variante sta ocenila z W13-, 50°. Omeniti velja še nekoliko starejšo prvenstveno smer nekaj kilometrov stran. Nad planino na Prodih v bližini Tolminskega Kuka so Marko Gruden, Sandro Krajnik in Sebastjan Domenih 3. februarja preplezali slap, ki po težavnosti ne sega v višave, je pa izpostavljen padajočemu kamenju in ledu. Zato so kljub več možnim linijam preplezali le eno. Poimenovali so jo **Slap nad Planino na Prodih** (W14-, 120 m).

V Kamniško-Savinjskih Alpah je bilo vseskozi živahno. Med redkimi ponovitvami velja omeniti vzpon v Brani, ki je sicer bil opravljen že v začetku februarja, vendar se je izmuznil preteklim novicam. Tam sta Žiga Oražem in Nejc Zarnik preplezala malokrat ponovljeno **Svečo**.

Sveča v Brani
Foto Žiga Oražem





Marko Volk v smeri Kamikaze
Foto Samo Supin

V prvem na pogled nezahtevnem raztežaju se je pod ledom skrival sneg, zato sta se morala tudi na samem začetku potrditi. Ključni je bil drugi raztežaj, kjer so skromno varovanje, strmina in ne ravno razkošna količina ter kakovost ledu zahtevali mirne živce. Žiga je plezal levo od sveče po tankem ledu, tudi tu se je ponekod pod ledom skrival sneg. Na prvem ključnem mestu se je med odločanjem ali plezati naprej po tankem ledu ali zavihetati se v svečo odločil za prvo možnost, saj sveče s cepini ni dosegel. Sledilo je napeto dolbenje luknjic v tanek led. Ko je že kazalo, da bo s cepinom lahko

Sledi najzahtevnejši del Egotriperja.
Foto Marta Krejan Čokl



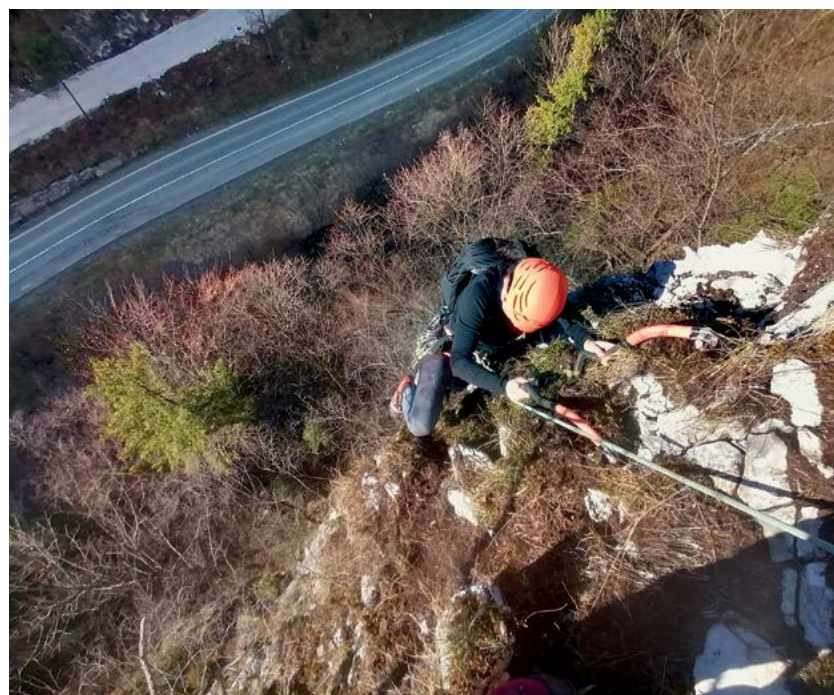
končno našel dobro oporo v debelem ledu, je led ob udarcu počil in nadaljeval je z dolbenjem luknjic. Više je ob dobro zavrtanem dolgem vijaku bil občutek olajšanja toliko boljši. Naslednji raztežaji so bili manj zahtevni in brez težav sta dosegla vrh Brane. Opravila sta redko ponovitev smeri, saj se dovolj dobre razmere ustvarijo malokrat. Stanje ledu v smeri je Žiga opazoval dan pred vzponom, ko se je s soplezalcem odpravil preplezat **Južni raz** (III, 450 m) v Turski gori.

Marko Volk in Samo Supin sta, tik preden je stalilo ves led, preplezala še eno od svojih mnogih letošnjih prvenstvenih smeri. 13. marca sta v Krniški gori preplezala kombinirano smer **Kamikaze** (M10 [A0], WI5, 100 m). Detajl smeri sta opremila s klini in svedrovci, tako da bodo imeli ponavljalci manj dela. Z gora pojdemo še nizko dol v dolino, kjer občasno tudi nastane kakšna smer, primerna za plezanje z zimsko opremo. Verjetno ena prva takšnih v Šaleški dolini je bila letos opremljena in preplezana v Pečeh pri Paki. Opremil jo je večinoma Marko Volk sam, pri polovici drugega raztežaja mu je pomagal Andrej Hočevnar. Prvič sta jo 12. marca v celoti preplezala Marko Volk in Marta Krejan Čokl – Marko prosto, Marta z A0. Smer se imenuje **Egotriper** (D7+/8-, 100 m) in ima urejena sidrišča za spust (a ne po smeri navzdol, ampak desno od vrha gledano od spodaj). Smučarji so letos kljub majhnim količinam snega še vedno našli dovolj

lepih strmih linij. Razmere za alpinistično smučanje so bile tudi v zadnjem delu zime dobre in presmučanih je bilo več zmerno zahtevnih smeri. Med temi se je našla kakšna linija, ki je bila letos verjetno prvič obiskana s smučmi. Eno takšnih sta 12. marca presmučala Drejc Kokelj in Vid Praprotnik s škrbine pod Malim Oltarjem. Njun cilj je bil smučati z vrha Velikega Oltarja, vendar sta nekje zavila v napačen žleb, in ker je bil sneg dober, nadaljevala po prehodih proti desni do škrbine ter z nje naprej. Smer sta poimenovala **Slepa** (VI-, S6+, 200 m). Dan prej je Drejc v Begunjsčici presmučal novo varianto **Večerne smeri**. Začel je smučati po originalni smeri, od nje se je približno na tretjini spusta odcepil in nadaljeval po prehodih desno od originalne smeri. Za smer so značilni pogosti ozki in strmi prehodi. Ocena je enaka kot za originalno smer, in sicer VI-, S6, 250 m. Matej Mejovšek je poročal o dobrih razmerah v severno orientiranih grapah v Karavankah, te so bile v februarju in marcu vseskozi aktualne. Sam in s sosmučarji je presmučal več smeri v Karavankah in drugod. Med drugim strmo **varianto Trolka**, linijo **v severni steni Stola**, smer **s Palca** na vzhod, **klasično v Storžiču**, dve strmi liniji **v Vrtači** in v Julijcih s **Koštrunovih špic**.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Zelo siten izstop iz drugega raztežaja Egotriperja
Foto Marko Volk



Tomaž Hrovat: Čez planke s turnimi smučmi: v bližnjem sosledstvu in doma. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2023. 204 str., 34,90 EUR.



Lahko bi rekli, da moramo res čez planke (ali ograje), ker so zaradi s snegom skromnih zim pogledale ven. Gre za turno smučanje, in četudi v Sloveniji premoremo že kar lepo količino turnosmučarskih vodnikov, je novo delo izpod peresa Tomaža Hrovata več kot dobrodošlo. Posebej zato, ker nas vabi v sosednje dežele na časovno ne tako zelo oddaljene cilje, da bi za vožnjo potrebovali ves dan. Kar je pohvale vredno, je avtorjev predlog, naj se stvari lotevamo tako, da se v katero od idiličnih in večinoma samotnih izhodišč odpeljemo že zvečer in turo opravimo naslednji dan zgodaj, da nam na koncu ostane še kaj časa za kulinarična doživetja ali ogled kraja. In prav ti opisi petnajstih izhodišč in namigi dajejo ton vsem opisanim turam, seveda ob dejstvu, da je večina turnih smukov speljana z manj znanih vrhov ali škrbin. Gremo tja, kjer na jugu izzvenevajo Karnijske Alpe, pa v Pesarinske in Brajiške Dolomite, se v Avstriji smukamo med Zgornjo Dravsko dolino in Turskim predorom ter čez avstrijsko Štajersko na koncu pridrsamo kar na domačo Triglavsko magistralo. Kako samotni in oddaljeni so nekateri cilji, pokaže tudi to, da npr. pri Jägerspitze (izhodišče Zederhaus) avtor zaradi dolgega pristopa predlaga kar uporabo gorskega kolesa!

Nad vsakim izhodiščem nas Hrovat povabi na štiri do šest turnih smukov, pri vseh postreže z nujnimi podatki, kratko razlago in tudi s QR-kodo, s katero se lahko z navigacijo pripejemo do izhodišča. Fotografije, ki so večinoma ravno "prelomljene" med sosednjima stranema, so lepe, v različnih odtenkih zime in dovolj informativne, da nas bele poljane neustavljivo povabijo.

Težavnost smukov, kamor seveda spada tudi vzpon, je označena s tremi stopnjami in opisana tako, da se vsakdo zave, kako trenutne razmere na koncu določijo težavnost. Odlično je, da je poleg kazala na začetku vodnika tudi preglednica vseh smukov, označenih z barvami (modra – lahka, rdeča – srednje težka, črna – težka), poleg pa še čas vzpona do vrha. Med 65 turnimi smuki je res za vsakogar nekaj – od spustov, ki mejijo na alpinistično smučanje (npr. s škrbine Forca Alta della Siera v Pesarinskih Dolomitih po severnem žlebu) do veličastnih kopastih pobočij, kot so tista na Preberju v Nizkih Turah; slednji je za avtorja nedvomni turno-smučarski prvak v širši okolici.

Tomaž Hrovat je očitno "znalec", pravi poznavalec opisanih krajev in vrhov, da to včasih začutimo že iz opisa – zdi se nam, kot da je bil že povsod. In prav to je verjetno razlog, da sam, ki precej opisanih krajev in izhodišč poznam, sem in tja pogrešam kak stavek ali dva več, da bi se bolje znašel, posebej ker v vodniku ni preglednih skic in zemljevidov (so pa seveda navedeni!). Vzemimo za primer kraj Kartitsch, kjer naj bi se pri turi na Hollbrucker Spitze spustili k Zijli. Mišljena je seveda "Tirolska Zijla" oziroma potok Gailbach, ki teče na severozahodno stran, kajti Zijla, kot jo poznamo, je na drugi strani sedla in teče proti vzhodu, proti nam. Ampak avtor na jezikovne zagate opozori že v uvodu; dostikrat imajo vrhovi po tri imena (italijansko, furlansko in nemško), velik del pa vsaj po dve (na Južnem Tirolskem). Ta jezikovna zahtevnost je gotovo trd oreh, a bi z nekaj konsistentnosti marsikaj rešili, lep primer sta zapisa "sedlo Kobaltsattel" in "sedlo Kobalt" (nad mrzlo avstrijsko pokrajino Lungau), kjer je prva različica primernejša že zato, ker tako piše na zemlje-

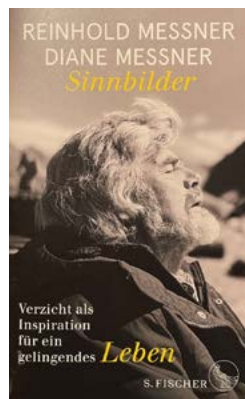
vidu. Tudi s poskusi prevodov v naš jezik je zadrega, vsekakor pa Grüne Schneid / Cresta Verde (v Karnijskih Alpah) pomeni zeleni greben in ima s pogumom, ki ga avtor omenja, skupnega le toliko, kolikor ga je potrebno za izvedbo ture, ki je sicer označena kot zelo zahteven turni smuk.

Vsekakor pa vsa ta pestrost imen kaže, kako bogat je razpon tur, kako zanimivi – in neznani – so kraji ter vrhovi, ki jih bodo bralci predričali na smučeh. Morda omenimo nam dokaj bližnje gore v bližini smučišč na avstrijskem Koroškem, na meji s salzburško in avstrijsko Štajersko. Verjetno res samo poznavalci najdejo dolini Pusterwald in Brettstein, v preteklosti ju je še cesar oprostil davka zaradi silne odmakrjenosti. A to je prednost, ki jo Tomaž Hrovat vedno znova poudarja – pojdite na turno smuko, a ne v enem zamahu, namestite se v izhodišču vsaj za dva dni, pa ste zato še malo ekološki. In namestite se nekje v samotnih in majhnih krajih, ki jih vse naokoli obkrožajo imenitni smučarski vrhovi. Ta način je gotovo najbolj blizu nekdanjemu obiskovanja gora.

Če torej potegnemo črto (ali pa smučino), lahko rečemo, da imamo nov vodnik, ki ga bodo veseli tako začetniki kot izkušeni turni smučarji, oboji pa bodo našli, kar danes iščemo – veliko samote, nekaj novega, manj znanega. To ne bodo najbolj modni turni smuki, bodo pa – imenitni!

Marjan Bradeško

Reinhold Messner, Diane Messner: Sinnbilder. Frankfurt am Main, S. Fischer Verlag GmbH, 2022. 188 str., 20,95 EUR.



Knjiga *Sinnbilder*, katere naslov lahko prevedemo kot Simboli, še bolje pa v Podobe smisla (zaenkrat,

tj. marca 2023, še ni prevedena v slovenščino), je polna zelo neposrednih besed. Zdi se, da se Messner ne ozira na to, kaj bodo rekli drugi. A vendar, težko se je ne strinjati, saj je vse, kar zapiše, tako zelo naravno – oziroma je vsaj bilo, ko je bil še sam otrok in ko je bil še mlad alpinist. Dandanes, naslednje leto bo že osemdesetletnik, je marsikaj drugače. Morda prav s to neposrednostjo želi pokazati na dostikrat dvolično družbo. In ji tudi kaj sporočiti.

Reinhold Messner je gotovo simbol. Eden najslavnejših alpinistov vseh časov, prvi človek, ki je preplezal vseh štirinajst osemtisočakov, prvi na Everestu brez kisika. Ne le gore, tudi Antarktiko, Grenlandijo pa puščavo Gobi je prečil na najbolj naraven način – peš. Brez dodatne pomoči. Velikokrat bi pri njegovih podvigih lahko zapisali "prvi". Bil je med prvimi, ki je v alpskem slogu plezal na najvišje vrhove sveta, tudi med ekologi se je oglašal med prvimi. Za koga sporna osebnost, morda prav zato, ker marsikaj izreče brez dlake na jeziku.

V sedeminštiridesetih prispevkih Messner začne svojo misel razpredati o otroškem delu, ki je danes problematizirano; pravi, da je bilo otroško delo v gozdu zanj in za brate tako običajno, da se nihče ni spraševal o tem, tudi v vasi se ni nihče čudil, kako da otroci vlačijo suhe veje. To je bilo pač potrebno, če so se hoteli greti, in zato tudi smiselno, tako se je zdelo celo fantiču. In kot otroci (v družini je bilo osem bratov in ena sestra) so se naučili tudi odpovedovanja, zato tudi zgovoren podnaslov knjige *Odpoved kot navdih za uspešno življenje*. Že pred sedmimi desetletji so bili "trajnostni", ko še nihče o tem niti govoril ni, tudi beseda sama še ni obstajala. Nobene hrane niso zavrgli, če ne drugega, so jo dobili zajci ali kokoši. Vse se je popravilo, zašilo, ponosilo; mlajši bratje so dobili obleke starejših. Ko govori o pomanjkanju, pravi, da ga je ravno to naučilo ustvarjalnosti pri reševanju težav in da so mu odpoved in zmanjševanje potrebnega pomagali razviti njegov model uspeha. Najprej je bila odpoved iz potrebe, pozneje kot nekaj samoumevnega.

Messnerju sledimo skozi mladostne podvige, prve odprave, vse skozi simboliko, tudi simboliko smrti in neke drugačne odpovedi, ene njegovih najtežjih, ko je na Goli gori, na Nangi Parbat, izgubil brata Güntherja. Leta je dokazoval, kako je umrl njegov brat Günther, naposled je po več desetletjih uspel dokazati, da govori resnico in da so po nepotrebem dvomili vanj.

Ko razpreda o smislu, pravi, da ga ne smemo nujno enačiti s koristnostjo, saj da njegove poti čez meje mogočega niso imele prave koristi, a vendarle so bile zanj smisel vsega, kar je počel. In danes tudi v alpinizmu ne gre le za najvišje, najhitreje, najdlje, pač pa za iskanje "najtežjih smeri na koncu sveta", ki pokažejo pravo kakovost. Pri tem pa v teh brezmejnih daljavah – tu se ozira na svoje podvige na Antarktiki in v puščavi Gobi – "niso pomembne razdalje, ki smo jih pustili za seboj, pač pa poti, na katerih za seboj nismo pustili nič". Ko je njegove sledi in sledi raziskovalcev že zdavnaj zasul sneg ali pesek, podobe ostajajo. In pravi, da se danes sreča ne meri več s tem, koliko si se za podvig odpovedal (udobju, pomoči), pač pa le v številkah, ki gredo v knjigo rekordov – brez čustev, prazno in pogrešljivo.

Zanimive so tudi misli, ki jih sredi knjige v osmih prispevkih zapiše Diane Messner, njegova mlada žena. Tudi o tem, kako sta se spoznala in kako življenje z njim vsekakor ni navaden vsakdan. Velika razlika v letih naredi svoje, v hrib je Messner še vedno hiter, ko pa tura traja dolgo, se pokaže njena mladostna vzdržljivost. A z možem ju družijo številne stvari, predvsem poti in obredi (rituali). Poti so zanj najstarejša oblika lastnega razvoja, saj se po vsaki spremeni ne le ona sama, spremenita se oba z možem. Obredi pa so njune dejavnosti, ki jima dajejo trdnost, iz rednega ponavljanja pa črpta smisel. Tu so seveda mišljena tudi njuna potovanja.

V nadaljevanju Messner silno razumsko razmišlja o staranju, končnosti, smrti (svoje življenje imenuje kar "čas pred smrtjo"), zavedajoč se, da je pač toliko star. In – mar ne govori o odpovedi? S starostjo se pač

moramo soočiti in se čemu odpovedati. Res, govori kot moder mož, a brez olepšav.

Proti koncu knjige ostro zapiše, kaj si misli o trajnosti. Trajnost je bila aluminijasta kanglica, s katero je kot deček, tudi v dežju in snegu, hodil po mleko na sosednjo kmetijo in ko so jo uporabljali desetletja, le redno so jo pomivali. In našega okolja ne bodo rešili protesti, pač pa učinkovito popravljanje napak. Znanje, ne protest, raziskovalni duh, ne apatija, upanje, ne le risanje črnega!

Bralec bo v knjigi seveda našel nič koliko zanimivih spominov z gora in opisov dogodkov, ki jim je bil Messner priča. Upajmo, da bo knjiga doživela prevod tudi v slovenščino. Zaključimo z avtorjevimi besedami, ki najlepše povzamejo vse zapisano: "Najpomembnejša stalnica v mojem življenju je odpoved. Ne odpoved kot omejevanje samega sebe, ampak odpoved kot možnost, kot navdih."

Marjan Bradeško

PISMA BRALCEU

O parkiranju v hribih

Najprej bi pohvalila vašo revijo, katere naročnica sem že vrsto let in jo vsak mesec z veseljem prebiram. Že dolgo se s kakšnim člankom nisem tako strinjala kot s prispevkom Klemna Belharja o parkiranju v hribih. Tudi jaz menim, da bi morali v dolini urediti parkirišča, naprej pa bi bil samo javni prevoz. Saj ni treba, da so hribi tako enostavno dostopni, kajti potem pa res najdeš ljudi, ki nimajo nobenega odnosa do narave. Samo s pobiranjem parkirnine se ne reši veliko, še vedno je gneča po alpskih dolinah in planinah. Če se zapre pot npr. v Vrata in je vsake toliko časa mogoč javni prevoz, pa rešimo dolino in še pravično je, da v dolino ne more z avtom nihče, tudi tisti z denarjem ne. Želim vam veliko uspehov pri urednikovanju te dragocene revije za slovenske hribe in širše. Lep pozdrav.

Katjuša Pečelin

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

5. seja Upravnega odbora (UO) PZS se je posvetila predvsem pripravam na aprilsko skupščino. Poleg tega je UO dal soglasje izvršnemu odboru VK PZS za mandatno obdobje 2022–2026, ki jo sestavljajo načelnik Matej Kocbek (PD Krka Novo mesto) in člani Franc Gričar (PD Zagorje ob Savi), Doroteja Bokavšek (PD Ptuj), Jure Brečko (PD Radeče), Monika Verhovc (PD Lisca Sevnica), Mitja Plohl (PD Ruše) in Iztok Rojc (PD Kobarid). Veliko je bilo govora tudi o pogodbih za financiranje planinskih poti. Kot je aktualni gospodarski minister Matjaž Han potrdil v govoru na prireditvi ob 130-letnici PZS, bo Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport letos in naslednje leto PZS ter njenim društvom vključno z markacisti namenilo 800 tisoč evrov za vzdrževanje in označevanje planinskih poti ter za usposabljanje markacistov. Vodja MDO PD Zasavja Jože Prah je povabil na dan slovenskih planincev, ki bo 10. junija pri Planinskem domu na Kalu. Skupščina PZS bo potekala 22. aprila v Kulturnem domu Zgornja Polskava. Pred skupščino PZS pripravlja ob 9. uri okroglo mizo na temo Financiranja vzdrževanja planinskih poti. Slovenski planinski muzej skupaj s PZS ob 130-letnici PZS in 70-letnici Slovenske planinske poti pripravila nagradni foto natečaj z naslovom Moja pot. Tema foto natečaja so slovenske gore in Slovenska planinska pot. Natečaj traja od 21. marca do 15. maja. Tri najboljše fotografije bodo nagrajene, skupno 19 fotografij pa bo razstavljenih pred Slovenskim planinskim muzejem od 17. junija 2023 dalje. Ob 70-letnici Slovenske planinske poti PZS v sodelovanju s Slovenskim planinskim muzejem pripravlja tudi razstavo, ki jo bodo odprli 12. maja v Mojstrani. Po zaključku muzejske poletne noči bosta dve kopiji na voljo planinskim društvom za pripravo dodatnih razstav, predvsem v krajih ob Slovenski planinski poti.

PZS se je na idejno pobudo alpinista in podpredsednika PZS Mihe Habjana odločila, da v letošnjem jubilejnem letu močne zgodbe s plezalnimi in gorniški modrostmi posnamejo in jih za vedno zapišejo v zgodovino v obliki podcasta z naslovom V steni. Prvi gost je bil vrhunski alpinist, gorski vodnik in pisec Andrej Štremfelj.

Odbor inPlaninec je povabil na tečaj športnega plezanja za osebe z okvaro sluha; v steno se bodo podajali v aprilu in maju. Na tečaju bodo udeleženci usvojili vse prvine, ki so potrebne za varno samostojno plezanje na umetnih stenah in v naravnih plezališčih.

V družbi slepih in slabovidnih, planincev z okvaro sluha, nevro različnih AMA in številnih prostovoljcev, ki so pomagali pri premagovanju zavojev na zasneženi poti, so se na vozičkih podali v zasneženi Tamar. 19. marca pa so slepi in slabovidni v spremstvu prostovoljcev in vodnikov PZS šli na zimski pohod na Šijo in Kofce na Košuti.

Mladinska komisija je 25. marca dijake povabila na dijaški planinski izlet do Snežne jame na Mežakli.

Gospodarska komisija (GK) nadaljuje podeljevanje certifikatov Družinam prijazna planinska kočica in Okolju prijazna planinska kočica; rok za oddajo vlog je 30. maj. Hkrati vabijo društva, naj koristijo strokovno pomoč za energetske sanacije planinskih koč. Seminar za oskrbnike planinskih koč je potekal 3. in 4. aprila na Bledu v šolskem hotelu Astoria Bled. Namenjen je bil oskrbnikom in najemnikom v planinskih kočah ter ostalemu osebju, ki dela v kočah ali opravlja dela, ki so pomembna za delovanje planinskih koč. Med obravnavanimi temami so bile status koč, hišni red, obveznosti in naloge oskrbnika in osebja, informiranje, ekologija, gostoljubnost v planinskih kočah, prva pomoč in požarna varnost v planinskih kočah, vodenje in obvladovanje konfliktov. Prav tako pa so kuhali in pripravili izbrane jedi, obenem pa so pogledali, kakšne so specifične v planinskih kočah.

V Planinski koči pri Gospičnici na Gorjancih povečujejo ekipo in za občasno pomoč ob koncih tedna iščejo kuharja, pomočnika kuharja, natakarja in sobarja. Najemnik Dom-

žalskega doma in Črnuškega doma na Mali planini išče pomoč pri delu v poletnem času.

Komisija za planinske poti. Planinsko društvo Dobrovlje - Braslovče je obveščalo o stanju poti na njihovem območju. Tako je na krajšem odseku do nadaljnjega zaprta pot iz Rakovelj proti Destovski kapeli, obhod je označen in se navezuje na obstoječo pot grad Žovnek-Orešnik. Planinska pot med Letušem in Strmcem pa je ponovno odprta in normalno prehodna.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG N) je razpisala tečaj za naziv varuha gorske narave. Teoretični del bo potekal v maju prek spleta, terenski deli pa bodo 14. maja na Lisci, 28. maja na Nanosu in 3. junija na Pokljuki in v Vratih.

Leta 2012 je Generalna skupščina OZN razglasila 21. marec za mednarodni dan gozdov, letošnja tema dneva gozdov je bila Gozdovi za zdravlje s podnaslovom Zdravi gozdovi za zdrave ljudi.

22. marca obeležujemo svetovni dan voda, letos s temo Pospeši spremembo. KVG že vrsto let aktivno sodeluje z gozdarji, zlasti z Zavodom za gozdove Slovenije, pri izvedbi usposabljanja za naziv varuh gorske narave in gorski stražar. Letos so tako v Dolah pri Litiji v okviru obeleževanja dneva gozdov izpeljali obsežno in uspešno akcijo licenčnega izpopolnjevanja varuhov, pri kateri so sodelovali gozdarji, lastniki gozdov in domači planinci.

Komisija za alpinizem (KA) je objavila razpis za izpite za naziv alpinist.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je razpisala seminar in izpit za opremljevalce športnoplezalnih smeri ter letošnjo prvo tekmo državnega prvenstva v balvanskem plezanju, ki sta jo pripravila KŠP in Športnoplezalno društvo Korenjak prvi konec tedna v aprilu.

Ameriška poslovna revija *Forbes* je slovensko plezalko Janjo Gambret uvrstila med trideset najvplivnejših evropskih posameznikov s področja športa in iger, mlajših od 30 let. S tem je 23-letna Slovenka znova v družbi posameznikov, ki po mnenju priznane revije oblikujejo prihodnost; na ta način Gambretova uspešno širi tudi svetovno prepoznavnost športnega plezanja.

Komisija za gorske športe. V Oulu na Finskem se je odvila četrta, zadnja tekma UIAA evropskega pokala v tekmovalnem lednem plezanju sezone 2022/23. Na njej sta tekmovala tudi Marko Guna (AO PD Rašica) in Gregor Šegel (AO PD Ljubljana - Matica), ki sta obstala na robu finala. V skupnem seštevku pa so kar trije Slovenci pristali znotraj deseterice (Nadja Korinšek (AO PD Trbovlje) pa je zgolj za točko izgubila stik z deseterico in bila na koncu 11. od 46 tekmovalk na lestvici evropskega pokala. Marko Guna je zaključil na odličnem 8. mestu, tik za njim Gregor Šegel na 9. mestu, pri dekletih je Maja Šuštar Habjan (AO PD Domžale) zaradi neudeležbe na zadnji tekmi izgubila nekaj točk v skupnem seštevku in le za 4 točke zaostala za zmagovalnim odrom in zasedla odlično 4. mesto. V Domžalah so 4. marca organizirali odprto tekmovalno slovenskega in slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju (*drytooling*). Tekme se je udeležilo 45 tekmovalcev iz Slovenije, Italije, Srbije, Bosne in Hercegovine, Slovaške, Romunije in Hrvaške. Zmagovalec med moškimi je ponovno osvojil Marko Guna (AO PD Rašica), tik za njim je na 2. stopnički stal Gregor Šegel (AO PD Ljubljana - Matica), 3. mesto pa sta si delila David Bouffard iz Romunije in Marek Cerni iz Slovaške. V ženski konkurenci je z veliko prednostjo na prvem mestu stala najboljša slovenska tekmovalka in ledna plezalka leta Maja Šuštar Habjan (AO PD Domžale), 2. mesto si je pripeljala Nadja Korinšek (AO PD Trbovlje), tretje pa Katja Brunec (AO PD Kranj). Slovenska reprezentanca v tekmovalnem turnem smučanju se je s sve-

tovnega prvenstva Boi Taull 2023, ki je bilo med 27. februarjem in 5. marcem v Španiji, vrnila z odličnim ekipnim uspehom: Maj Pritrznik se je zavihljal na peto mesto v šprintih, Luka Kovačič in Klemen Španring sta bila deseta v tekmi dvojic, Klemen Španring je bil 9. v vzponu, Luka Kovačič in Karmen Klančnik Pobežin sta bila 13. v mešanih dvojicah in v skupnem seštevku reprezentanc pa so dosegli 16. mesto. Dobri obeti za slovensko reprezentanco, saj se bo tekmovalno turno smučanje s tremi disciplinami pridružilo olimpijski družini že na prihodnjih zimskih olimpijskih igrah leta 2026 v Milanu in Cortini.

12. marca je na Zelenici potekalo državno prvenstvo v turnem smučanju posamič. V ženski konkurenci je zmagala Karmen Klančnik Pobežin pred Ano Čufer in Leno Lupša. Med mladinci je zmagal Jon Pritrznik, drugi je bil Maj Borič, tretji pa Pavel Smrtnik. Člani in veterani so se podali na daljšo traso s 1300 višinskimi metri vzpona. Naslov posamičnega državnega prvaka je osvojil Klemen Španring, drugi je bil Maj Pritrznik, tretji pa Matjaž Mikloša.

Že čez teden dni, 19. marca, so reševalci GRS Celje izvedli Memorial celjskih reševalcev 2023. Med člani je zmagal Urh Karničar (TTSO Jezersko), med mladinci Pavel Elija Smrtnik (PD Jezersko), pri ženskah pa Lena Lupša (TSK Lima). Najboljši veteran je bil Matej Špeh (GRS Celje) in v kategoriji GRS Urh Karničar (GRS Jezersko).

Planinska založba je v zadnjem obdobju izdala več edicij. Izšel je nov izbirni planinski vodnik *Čez planke s turnimi smučmi* avtorja Tomaža Hrovata, ki želi v prvi vrsti izkušene-

mu turnemu smučarju prebuditi željo po odkrivanju novih belih prostranstev v naši bližnji okolici prek meja od Karnijskih Alp v Furlaniji, čez Dolomite dalje na južno in vzhodno Tirolsko, nato na Koroško ter čez Salzburško na Štajersko

Druga knjiga je *Šepet samotnih stezic* avtorice Jane Remic, ki za rdečo nit knjige postavlja sončne vzhode in kako dragocen in poln življenja je vsak dan.

Izšla je tudi knjiga *Spomini starega alpinista*. Peter Muck se spominja svojih plezalskih prigradov iz časa takoj po 2. svetovni vojni, ko se je naš alpinizem začel na novo razvijati. Ideja o Petrovih zabavnih alpinističnih zgodbah se je porodila na vsakoletnih srečanjih alpinistov veteranov.

V Mestni knjižnici Ljubljana - Knjižnici Otona Župančiča je 6. marca potekal pogovorni večer o *Planinskem vestniku*, na katerem so se o gorah, svojih gornjskih začetkih in začetku pri reviji, pa o *Vestniku* in njegovi vsebini, začetkih davnega leta 1895 in o ustvarjanju, idejah, urednikovanju in zahtevni pripravi vsake številke pogovarjali odgovorni urednik Vladimir Habjan in člani uredništva Irena Mušič Habjan, Dušan Škodič, Mire Steinbuch in Zdenka Mihelič.

Preventiva. Proizvajalec gorniške opreme Mammut je zaradi napake pri sistemu zaklepa lopate odpoklical dva njhova modela plazovnih lopat. To sta modela Alugator Ride 3.0 Hoe in Alugator Ride SE s kontrolno številko 1121, 1221 in 0322; več o tem na mammut.prezly.com.

Zdenka Mihelič

Del uredniškega odbora Planinskega vestnika v Knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani
Foto Simon Figar



Pustolovščina sredi osrčja Slovenije

Gorski stražarji (GS) in varuhi gorske narave (VGN) iz Komisije za varstvo gorske narave (KVG) PZS smo se 18. marca zbrali v Dobovici pri Litiji, kjer smo v čudovitem vremenu najprej uspešno opravili licenčno izpopolnjevanje. Gostitelji iz Meddruštvenega odbora planinskih društev Zasavja so s strokovnjaki s področja gozdarstva pripravili odlično temo "Sodobna nega gozda".

Na vodenem pohodu na relaciji Dobovica-Radgonica-Jatna-Magolnik z vrnitvijo na izhodišče smo se sezna-



Del udeležencev zbora KVGN PZS pri domačiji Medved v Suhadolah pri Litiji
Foto arhiv Marije Lesjak

nili z značilnostmi območja, ki je tu redko posejano in z ogromno gozdni-mi površinami, ljudi pa morda povezuje prav to. Vodil nas je gozdar revirja Jatna - Dole Jože Prah, ki je strokovnjak, povezovalen in duhovit, da si ga zapomniš, in nas na območju nekdanje ajdovske naselbine spodbudil, da je na mestu vetroloma vsak posadil svojo mlado bukev. Prisluhnilo smo tudi mlajšima raziskovalcema gozdarstva o sodobnem gospodarjenju. Na Magolniku pod mogočnim južnim pobočjem Kuma smo za lovsko kočo stopili na obrobje izjemno zanimivega dela bukovega gozda vitkih dreves, pod katerimi so pomlad oznanjale glavice zvončkov – noric. Tem je čarobnost dodala še Marija, ko smo se predali trenutkom duhovnosti.

Po okusnem kosilu na turistični kmetiji so se nam pridružili udeleženci zbora odsekov varstva gorske narave PZS. Med drugim smo ugotovili, da je treba spodbujati planinska društva, naj ustanovijo odseke VGN, če jih še nimajo. Na vsakem planinskem pohodu naj bo pet minut posvečenih tej tematiki; predvsem pa je treba vključiti čim več mladih od vrtca naprej in vse ljudi vzgojiti v varuhe narave. Čas je, da se otresemo čistilnih akcij, ko za drugimi čistimo mi, ki smo ozaveščeni. Čas je za spremembo!

Na koncu so dvema gorskima strazarjema in dvema varuhoma gorske narave (med zadnjima sem bila tudi jaz, ki sem z delovanjem na tem področju dosegla svoj življenjski cilj oz. nalogo) podelili najvišja priznanja na področju varstva gorske narave, diplome dr. Angele Piskernik.

Po zaključku zbora so nam na oglaški domačiji Medved v Suhadolah,

katere dejavnost je uvrščena v register nesnovne kulturne dediščine, pokazali stopnjo kuhanja oglja in povedali marsikaj zanimivega.

Marija Lesjak

U SPOMIN

Eugen Drvarič (1932–2022)



Petindvajsetega novembra 2022 smo se na pokopališču Podkraj poslovili od cenjenega krajana in planinskega sopotnika Evgena Drvariča. Dolga je bila njegova življenjska pot, ki jo je prehodil pokončno, delavno in pošteno. Te vrednote so mu bile predavnimi devetdesetimi leti položene v zibelko v njegovem rojstnem kraju Vadarci v Prekmurju. Želja po boljšem življenju ga je zaradi izgradnje termoelektrarne pripeljala v Šoštanj. Tu se je zaposlil, spoznal Poštajnerjevo Antonijo, s katero sta se kmalu zavezala v zakon. Dobila sta hčerko Sonjo in družina je v slogi prebivala na Tovarjniški poti v Šoštanju. Njihov dom je bil poln dobre volje in midsosedskega razumevanja.

Po prihodu v Šoštanj je Evgena hitro prevzelo okoliško hribovje prelepe Šaleške doline, kamor se je rad podajal. Postal je član našega planinskega društva in s tem pomemben del naše preteklosti. Poti, ki jih je izbiral, so s časom postajale vedno težje in zahtevnejše. Ljubil je gore, še posebej rad pa se je podajal na brezpotja, kjer se je počutil najsrečnejšega. Vsak njegov prosti čas je bil namenjen hoji v čudovito naravo. Kot vodnik PZS nas je dolga leta varno vodil po planinskih poteh širom naše domovine. Umirjen značaj, osebna skromnost in sposobnost poslušanja so bile njegove velike vrline. Bil je mentor mladim generacijam planinskih vodnikov, na katere je prenašal svoje bogate izkušnje. Mnogo generacij učencev iz osnovnih šol je popejpal v svet planinstva, v tisti čudoviti svet, ki mu zlahka ostaneš zvest celotno življenje. V letih od 1979 do 1984 mu je članstvo planinskega društva zaupalo funkcijo predsednika, ki jo je opravljal vestno in marljivo. Nepogrešljiv je bil v delovanju društva tudi kot član upravnega in nadzornega odbora ter v zrelih letih kot član častnega razsodišča. Na številna priznanja, ki jih je prejel za svoje delo, je bil ponosen. Zadnji častni znak PZS, zlati znak, je prejel leta 2004. Spominjali se ga bomo tudi kot ustanovnega člana planinske sekcije pri Društvu upokojencev Šoštanj. Dokler mu je bilo zdravje naklonjeno, jo je tudi vodil. Sekcija danes še naprej deluje zelo uspešno in vselej dokazuje, da za hojo v planine ni nikoli prepozno. Ko je pri Evgenu nastopila jesen življenja, katere sopotnik so pogosto tudi zdravstvene težave, se je njegov korak upočasnili. Gibanje se je omejilo na območje njegovega mesta, kjer smo se pogosto srečevali.

Prehojene planinske poti in vsa doživetja so tako postala del spomina, ki ga je Evgen rad delil s svojimi planinskimi prijatelji. Mesec dni po tem, ko je dopolnil devetdeseto leto, je v krogu svojih najdražjih mirno zaspal.

Vitrina, v kateri je Evgen skrbno shranjeval utrinke in dokazila o premnogih prehojenih poteh, pa bo še dolgo govorila o njegovi veličini. Med njimi je tudi najsvetejša. Slovenska planinska transverzala, ki jo je Evgen prehodil kar petkrat.

Člani planinskega društva Šoštanj bomo za vedno hvaležni za njegov prispevek in sled, ki jo je pustil za sabo.

Člani PD Šoštanj

Pavel Dimitrov

(1937–2023)



Po dolgotrajni in težki bolezni se je 16. marca 2023 od nas poslovil Pavel Dimitrov z Brega pri Žirovnici. Na pokopališču na Breznici smo ga pospremili na njegovo zadnjo pot.

Čeravno je bil pogreb napovedan v družinskem krogu, sem pogrešal predstavnike občinske strankarske oblasti in Planinskega društva Žirovnica. Zgodi se, da človeka šele po smrti častijo. To se tokrat ni zgodilo.

V življenju so ga strankarski veljaki in partijski bogatini izkoriščali za dvig svojega političnega ugleda, a hvaležen mu ni bil nihče. Tako obnašanje je pač del umazane politike.

Planinci, alpinisti, prijatelji in kolegi so ga pospremili na njegovi zadnji poti in se mu zahvalili. Njegov kolega Tone Sazonov - Tonač, sotrpin in soplezalec na Himalaji, je lepo opisal to zgodbo in se mu zahvalil za tovarštvo v skrajno težkih življenjskih razmerah.

Črni madež bo ostal. Čast občanov, politikov in planincev iz vasi pod Stolom sem rešil z nagovorom ob žari ... Spet sem bil edini!

Moje misli ob slovesu sem izrazil z besedami: "Dolgo sva se poznala in kot planinca tvorno sodelovala. Bil si izjemen karakter, in to kot planinec, alpinist, himalajec in gorski reševalec. Deloval si v organih društva, pri gradnji in upravljanju planinskih koč. Nesebično si mi priskočil na pomoč pri ustanavljanju Planinskega društva Žirovnica, spoznal si me s predstavniki PZS. Moralno si me podprl pri prevzemu razpadajoče stražnice v Zelenici, medtem ko me drugi člani PD Žirovnica niso. Vendar, Pavel, zdaj imamo planinci iz vasi pod Stolom lepo planinsko kočico v gorskem raju na Zelenici. To je neizpodbitno dejstvo. V imenu "podstolovskih tovarišev" (tako smo se v preteklosti poimenovali) in žirovniških planincev se ti najlepše zahvaljujem.

Težko si sprejemal dejstvo, da je slava minljiva, vendar zgodovina dokazuje hrani. Nekaj let je že od tega, ko si mi za 80-letnico na harmoniko v treh durih zaigral svojo najljubšo melodijo *S Triglavskega veter gorovja prav rahlo šumi in pihlja ...* V spominu nam bo ostalo, kako si s svojo majhno harmoniko po planinskih kočah zabaval družbo. Bil si vzoren mož, dober oče, čaščen deda, naš prijatelj in kolega. Vsi te bomo ohranili v lepem spominu – naj ti bo lahka zemlja domača!"

Pavel Bešter

Pavel je odraščal v kraju Božica na jugoslovansko-bolgarski meji, kjer je družina živela do leta 1951, ko so se priselili na Jesenice. Tu je začel hoditi v gore in plezati. Leta 1953 je postal pripravnik in čez dve leti alpinist v Alpinističnem odseku pri Planinskem društvu Jesenice. Dve leti pozneje je postal tudi član Gorske reševalne službe Jesenice, leta 1964 pa opravil izpit za gorskega vodnika. Leta 1965 je bil izbran v himalajsko odpravo JAHO II, ki je bila druga jugoslovanska alpinistična odprava v Himalajo. V letu 1967 je bil član odprave na Pik Lenin. Zapis Pavla Dimitrova: "Po nekajletnem aktivnem plezanju sva s prijateljem sklenila preplezati novo smer. Priprave so potekale skozi vso poletno plezalno sezono ... Z rokami se pripravljamo po počih, nogi mu bingljata nad 500-metrskim prepadom. Z zadnjimi močmi zmore zajedo, ki jo oceniva z najtežjo stopnjo. Predno po

grapi izplezava na rob stene, jo krstiva s Kovinarsko, saj sva oba po poklicu kovinarja." (Velika Mojstrovka, Kovinarska smer, V/IV, 400 m, 6 h, prva preplezala Marko Butinar in Pavel Dimitrov 7.9.1958).

Zapis v zborniku GRS Jesenice ob 70-letnici: "15. junija 1964 so dobili jeseniški gorski reševalci poziv za akcijo v Špiku v Skalaški smeri, od koder so prihajali klici in znaki na pomoč. Ujetniki stene, sicer brez poškodb, toda podhlajeni in izčrpani, ker so že preživeli hladno in mokro noč v steni. Nad Prižnico jim je zmanjkalo klinov, niso mogli ne naprej ne nazaj in še noč jih je lovila. Zato so klicali na pomoč. Jeseniško reševalno skupino je malo nad Srcem ujela nevihta, ki je nato z grmenjem in treskanjem trajala brez prestanka kar 24 ur. Ob štirih zjutraj so prišli v Martuljek. Izkazali so se vsi reševalci, še posebno pa Pavle Dimitrov, ki je v najhujših nalivih zmogel najtežja plezalna mesta. Akcija je trajala 24 ur." Med letoma 1979 in 1983 je bil načelnik Gorske reševalne službe Jesenice, med letoma 1985 in 1994 je bil tudi predsednik Planinskega društva Jesenice, kjer se je izkazal kot dober gospodar in skrbnik.

Pavel Dimitrov je sodeloval pri izgradnji Bivaka 4 na Rušju (AO Jesenice), pri izgradnji zavetišča na Zadnjem Voglu v Bohinjskih gorah (AO Jesenice), pri obnovi Lipovčeve kočice v Martuljku (AO Jesenice), pri izgradnji zavetišča na Španovem vrhu (GRS Jesenice), pri izgradnji helidromov (Koča na Golici, Zavetišče pod Špičkom, Vršič) in tako dalje. Pod njegovim vodstvom je bilo obnovljeno Zavetišče na Španovem vrhu. Med največja uspeha pa si šteje sodelovanje pri izgradnji nove kočice na Golici (odprta 13. junija 1984) ter posebno izgradnjo nove Erjavčeve kočice na Vršiču (odprta 1. avgusta 1993). Odprtju Koče na Golici je prisostvoval tudi predsednik Republike Slovenije gospod Milan Kučan. (Povzeto po Nina Jamar, Občinska knjižnica Jesenice, 24. 3. 2020).

V svoji bogati karieri je prejel številna priznanja, med drugim je bil nagrajen z zlatim znakom Planinske zveze Slovenije in Planinske zveze Jugoslavije ter s častnim znakom Gorske reševalne službe.

Klemen Novak, DGRS Jesenice

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**



AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Gorniške vasi, gorsko kolesarstvo,
gorniška literatura

INTERJU

Žiga Oražem

Z NAMI NA POT

Notranjska, Karnijske Alpe,
Pale di San Martino, Škofja Loka



gorenjska televizija
www.gtv.si



88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE



vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!



**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si



**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t



gore-ljudje



PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
*ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA*

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 290 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje družijo nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem s 24 urno asistenco, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopico drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

